

Bibliothek der Sprachenkunde

Praktisches Lehrbuch
der
Ostarmenischen Sprache.

Von
Dr. A. Dier.

A. Barthelmeys Verlag.

4-

Praktisches Lehrbuch
der
Ostarmenischen Sprache.

A. Hartleben's Verlag. Wien und Leipzig.

Die
Kunst der Polyglottie.

Eine auf Erfahrung begründete Anleitung
jede Sprache
in kürzester Zeit und in bezug auf
Verständnis, Konversation und Schriftsprache
durch Selbstunterricht zu erlernen.

103. Teil:

Osarmenische Sprache

von

Dr. H. Dirr.

Wien und Leipzig.
A. Hartleben's Verlag.

(Alle Rechte vorbehalten.)

La Armen
D 5995 p

Praktisches Lehrbuch

der

Altarmenischen Sprache.

Mit einer Schrifttafel.

Von

Dr. A. ^{Wok}Dirr.

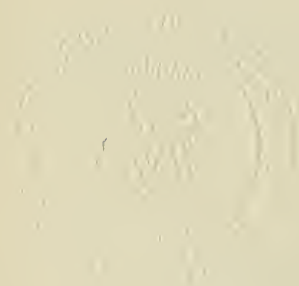

488170

23. 3. 49

Wien und Leipzig.
A. Hartleben's Verlag.

(Alle Rechte vorbehalten.)

Vorwort.

Das hier behandelte „Ostarmenisch“ ist eine Büchersprache die im Laufe des XIX. Jahrhundert von den russischen Armeniern ausgearbeitet worden ist¹⁾. Ihm steht eine zweite armenische Literatursprache gegenüber, die westarmenische, die Büchersprache der türkischen, hauptsächlich der konstantinopler Armenier, sowie der Mechitaristen in Venedig und Wien. Sie ist nach Marr²⁾ älteren Ursprungs als das Ostarmenische.

Daneben existieren eine Menge Bulgärdialekte in den jetzt von Armeniern bewohnten Teilen des Kaukasus, der Türkei und Persiens. Die wissenschaftliche Erforschung dieser Dialekte hat erst angefangen.

Vorliegende Arbeit macht keine wissenschaftlichen Ansprüche. Sie soll, schlecht und recht, ein praktisches Hilfsmittel zur Erlernung einer Sprache bilden, die eine schon ganz beachtenswerte wissenschaftliche und schöne Literatur aufweist. Sie soll den Übergang zu den einzelnen Bulgärdialekten denjenigen vermitteln und erleichtern, für die sie hauptsächlich geschaffen ist und die sie am meisten brauchen werden: Leute, die bei der jetzt einschendenden wirtschaftlichen Aufschliebung Kleinasiens, Persiens und Transkaukasien ein unmittelbares Interesse daran haben, auch die Volkssprachen beherrschen zu lernen, denn die Zeiten wo für die hier berührten Gegenden die Regierungssprachen Türkisch, Persisch und Russisch genügt, sind vorbei. Allen andern, d. h. denen, welche sich über das Ostarmenische vom theoretischen Standpunkt aus interessieren, sei die Arbeit des verstorbenen Sprachforschers F. N. Fınd über das Ostarmenische empfohlen, die bei aller Kürze eine vorzügliche Gruppierung des gesamten grammatischen Stoffes enthält³⁾.

Für meine Arbeit war nur der praktische Standpunkt bestimmend. Daher die knappe Schilderung der grammatischen Verhältnisse und das Bestreben möglichst viel lebendigen Sprachstoff zu geben. Ein Lehrbuch einer Sprache, die den meisten Lesern so wenig zugängliche Hilfsmittel bietet, muß möglichst viel Lehrstoff enthalten, eben um den Leser von diesen Hilfsmitteln

1) R. Marr. Grammatik der ostarmenischen Sprache (Russisch). Petersburg 1903. p. XXVII.

2) Ebenda.

3) Sie sei auch denen empfohlen, die sich das Ostarmenische nur aus praktischen Gründen aneignen wollen.

möglichst unabhängig zu machen. Die Vorübungen sind dazu da um in aller Kürze einen Überblick über die technischen Mittel der Sprache zu geben, von denen so manche, wie die Postpositionen z. B. den meisten unserer europäischen Sprachen unbekannt sind und damit der Leser nicht den schon mit der ersten Lektion beginnenden Lestücken allzu fremd gegenüber stehe. Die Memorierung der letzteren wird durch die Vorübungen jedenfalls um vieles erleichtert.

Das sprachliche Material für meine Arbeit ist ausschließlich armenischen Quellen entnommen, hauptsächlich Schulbüchern. Einige wenige Sätze zur Illustrierung grammatischer Regeln habe ich mir ad hoc von Eingebornen (nur Lehrern des Armenischen an Tifliser Schulen) konstruieren lassen. Durch einzelne Widersprüche in der Rechtschreibung (z. B. die getrennte oder verbundene Schreibung der Partikeln $ԿԸ$ und $ՀԸ$, sowie das Schwanzen von $չ$ und $ը$ vor $Է$) lasse man sich nicht beirren; es steht natürlich auch im Armenischen noch nicht alles unerschütterlich fest.

Mit Ausnahme der gleich zu erwähnenden Materialien ist alles ostarmenische Schriftsprache. Nur die Redensarten und Gesprächsformeln, die Sprichwörter und die Anekdoten über Mulla Nasr-Eddin und über Hobos enthalten dialektale Formen; ihre Herkunft ist überall angegeben. Der aufmerksame Leser wird ohne besondere Mühe die entsprechenden Formen der Schriftsprache einsetzen können. Letzteres besonders bei den Gesprächen, wo ihn z. B. die Verwendung der Partikel $ԿԸ$ für das Präsens (dies ist Westarmenisch, im Ostarmenischen ist $ԿԸ$ Futurpartikel) zuerst recht fremdartig anmuten wird. Einiges Dialektmaterial zu geben war aber meiner Ansicht nach unbedingt nötig.

Meinen herzlichsten Dank allen denen, die die vorliegende Arbeit gefördert haben, hauptsächlich Herrn Chr. Samuelian in Tiflis, der mit mir die Korrekturen gelesen hat und dem ich so manche wertvolle Unterweisung verdanke.

Dr. A. Dirr.

Inhaltsverzeichnis.

	Seite
Vorwort	V
Schrift und Aussprache	1
Bemerkungen und Uebungen	3
Betonung	6
Silbentrennung	7
Interpunktionszeichen	7
Zusammenziehungen	8

Grammatik.

Vorübungen.		
1—12	8	
Lektion	I. Vefestück — Geschlechter, Artikel, Deklination, Plural	19
"	II. Akkusativ belebter Wesen	21
"	III. Pluralbildung. 1. Deklination	23
"	IV. 2. Deklination	25
"	V. 3. Deklination	28
"	VI. Vefestück — Ausfall von <i>h, m</i> u. <i>j</i> . Unregelm. Dekl.	31
"	VII. " Unregelm. Deklin. (Fortsetzung)	37
"	VIII. " Subjektiv	39
"	IX. " Komparation	43
"	X. " 1. Pronomen personale 2. Pron. possessiva	46
"	XI. " Pron. demonstr., Pron. interr., Pron. relativa	53
"	XII. " Pronomina neg., indef., rezipr. und reflex.	57
	Die Partikeln <i>u, q, p, (v)</i>	61
"	XIII. Vefestück. Das Verbum. Vorbemerkungen. Das Verbum „sein“	62
"	XIV. Vefestück. Das Verbum (Fortsetzung) 1. Konjugation	66
"	XV. " 2. Konjugation	71
"	XVI. " Verba auf <i>h̄w̄wl</i> u. <i>w̄w̄wl</i>	75
	Verba auf <i>h̄wl</i> , Verba auf <i>wl</i>	78
	Verba mit Suff. <i>ḡw̄</i> vor der Endung	78
"	XVII. Vefestück. Das verneinte Verbum. Vefestück	79
"	XVIII. " Das Passiv	85
"	XIX. " Unregelmäßige u. unpersönl. Verben	87
"	XX. " Deklinierbare Verbalformen	94

	Seite
Lektion XXI. Lesestück. Umschreibende Konjugation. Wiederholungs- übung zur Lehre vom Zeitwort	96
„ XXII. Präpositionen u. Postpositionen	100
„ XXIII. Zahlwort. Grundzahlen	102
„ XXIV. Ordnungszahlen, Verteilungszahlen, Bruchzahlen usw.	104
„ XXV. Adverbien und Konjunktionen	107
Lösung der vom Deutschen ins Armenische zu übersetzenden Aufgaben	
I. Der Vorübungen 1—12	108
II. Der Lektionen I—XXV	109
Schlüssel zu der Wiederholungsübung über das Zeitwort	113

Lesestücke und Gespräche.

Wiederholungslesestück zum gramm. Teil	114
Glossar zum Wiederholungsstück	120
Redensarten und Gesprächsformeln	129
Armenische Sprichwörter	133
Anekdoten über Mulla Nasr-Eddin	136
Anekdoten über Hobos	140
Lesestücke ohne Übersetzung	145
Wörterliste zu den Lesestücken	160

Anhang.

Orthographische Behelfe	177
Liste der nötigsten gramm. Ausdrücke	181
Schrifttafel	am Schluß des Lehrbuches.

Schrift und Aussprache.

Das Armenische hat folgende 38 Buchstaben, deren Kursivform der Leser in der Schrifttafel einsehen möge.

	Hauptform	Kursivform	Name des Buchstabens	Zahlwert	Aussprache des isolierten Buchstabens. In [] unsere Umschrift.
1	Ա	ա	ajb (այբ)	1	wie a offen wie im franz. rat, chat [a]
2	Բ	բ	ben (բեն)	2	wie b in Süddeutschl. i. Worte bei, Bier [b]
3	Գ	գ	gim (գիմ)	3	wie g in Süddeutschl. i. Worte gut, Gott [g]
4	Դ	դ	da (դա)	4	wie d in Süddeutschl. i. Worte du, dein [d]
5	Ե	ե	jetš (եշ)	5	ſ. Bemerkungen [je, e]
6	Զ	զ	za (զա)	6	wie z in franz. zèle, franz. s in rose [z]
7	Է	է	è (է)	7	offenes e [è]
8	Ը	ը	jet' (ըթ)	8	ſ. Bemerkungen [ø]
9	Թ	թ	t'o (թո)	9	ſ. Bemerkungen [t']
10	Ժ	ժ	žè (ժէ)	10	wie j im franz. jour, je [ž]
11	Ի	ի	ini (ինի)	20	gewöhnliches i. ſ. Bemerkungen [i]
12	Լ	լ	ljun (լյուն)	30	teilw. unser l, teilw. russ. л
13	Խ	խ	hè (խէ)	40	rauber als unser ch in ach [h]
14	Ծ	ծ	ts'a (ծա)	50	ſ. Bemerkungen [ts']
15	Կ	կ	ken (կեն)	60	am nächsten dem franz. c in col, car (ſ. Bemerkungen) [k]
16	Հ	հ	ho (հո)	70	wie unser h in habe, halten [h]
17	Ձ	ձ	dza (ձա)	80	wie die franz. Lautgruppe dz [dz]
18	Ղ	ղ	yat (ղատ)	90	wie neugr. γ in γαμος, g in nordd. sagen [γ]

	Majorsteu	Minorsteu	Name des Buchstabens	Zahlwert	Aussprache des isolierten Buchstabens. In [] unsere Umschrift.
19	ǎ	ǎ	tš'è (ǎǎ)	100	f. Bemerkungen [tš']
20	ŭ	ŭ	mèn (ŭŭ)	200	wie unser m in mein, mehr [m]
21	ǎ	ǎ	hi (ǎǎ)	300	f. Bemerkungen [j, h]
22	ǎ	ǎ	nu (ǎǎ)	400	wie unser n in nein, nun [n]
23	ǎ	ǎ	ša (ǎǎ)	500	wie unser sch i. schon, engl. sh i. she [š]
24	ǎ	ǎ	vo (ǎǎ)	600	f. Bemerkungen [o, vo]
25	ǎ	ǎ	tša (ǎǎ)	700	wie unser tsch in deutsch, engl. ch in child [tš]
26	ǎ	ǎ	pè (ǎǎ)	800	am nächsten dem franz. p in peu, père (f. Bemerkungen) [p]
27	ǎ	ǎ	džè (ǎǎ)	900	wie franz. Gruppe dg in budget, ital. gi in giorno, engl. j in just [dž]
28	ǎ	ǎ	ǎǎ (ǎǎ)	1000	wie span. rr in perro; stark gescharrt aber Zungen-, nicht Zöpfchen=r [ǎ]
29	ǎ	ǎ	sè (ǎǎ)	2000	wie unser s, ss in Wasser (nie weich) [s]
30	ǎ	ǎ	vev (ǎǎ)	3000	wie unser w in wir [v]
31	ǎ	ǎ	tjun(ǎǎǎ)	4000	am nächsten dem franz. t in ton, ta (f. Bemerkungen) [t]
32	ǎ	ǎ	rè (ǎǎ)	5000	f. Bemerkungen [r]
33	ǎ	ǎ	tso (ǎǎ)	6000	wie unser z in Zeit, zahlen [ts]
34	ǎ	ǎ	hjun(ǎǎǎ)	7000	f. Bemerkungen [u, v]
35	ǎ	ǎ	p'jur(ǎǎǎ)	8000	f. Bemerkungen [p']
36	ǎ	ǎ	k'è (ǎǎ)	9000	f. Bemerkungen [k']
37	ǎ	ǎ	o (ǎ)	—	offenes o [o]
38	ǎ	ǎ	fè (ǎǎ)	—	wie unser f [f]

Bemertungen.

- Zu Buchst. 2, 3, 4. Gewöhnlich wie angegeben, aber auch stimmhaft¹⁾.
- Zu Buchst. 5. Wird ausgesprochen: wortanlautend vor Konson. wie *je* (unser deutsches *je*); vor *w* u. *o* als *j* (unser *j* in *ja*); sonst *e*.
- Zu Buchst. 8. Am nächsten kommt diesem Laut franz. *o* in *je*, *me*, *te*. In unserer Umschreibung *o*.
- Zu Buchst. 9, 35 u. 36. Sind unser *t*, *p* und *k* mit deutlichem, nie zu vernachlässigendem Hauchlaut, also *th*, *ph* (aber nicht etwa wie *f*!) *kh*; in unserer Transkription wird der Hauchlaut durch ' dargestellt, also *t'*, *p'*, *k'*.
- Zu Buchst. 11. Lautet meist *i*, vor Vokalen auch wohl *ij*; *h* vor Vok. und im Auslaut *iv*, vor Konson. *ju*.
- Zu Buchst. 14 u. 19. Sind *ts* u. *tš* mit nachfolgenden Kehlkopfverschluß, d. h. der Luftstrom, der z. B. in deutscher Aussprache die beiden Gruppen begleitet, wird auf einen Augenblick unterbrochen²⁾. In unserer Transkription *ts'* u. *tš'*.

1) Sievers (Grundzüge der Phonetik 5. Aufl. v. 139) sagt darüber: „In den süddeutschen, speziell in den schweizerischen Mundarten . . . (treten neben) den stimmlosen und aspirierten Fortes ganz entsprechende stimmlose Venes *g*, *b*, *d* auf . . . Im Armenischen wechselt die stimmlose Aussprache des *b*, *d*, *g* mit der stimmhaften Aussprache promiscue ab, ohne daß deshalb der Unterschied von den aspirierten *ph*, *th*, *kh* vermischt würde.“ (Nebenbei bemerkt: Die Armenier verfallen beim Französischsprechen leicht in denselben Fehler wie viele Deutsche, nämlich den, statt stimmhafter *b*, *d*, *g* die entsprechenden stimmlosen Laute *b*, *d*, *g* auszusprechen, weshalb die Franzosen dann behaupten, sie sprächen *pien* statt *bien* aus.)

2) Sievers (a. a. O. p. 141) sagt über diese Laute: „Bei diesen (nämlich den Verschlußlauten mit Kehlkopfverschluß) wird nach der Bildung des Mundverschlußes die Kommunikation des Mundraums mit den Lungen durch festen Verschluß der Stimmrinne abgeschnitten. Die Kompression erfolgt dann durch Hebung des Kehlkopfes und Zusammenpressung der Wände des Mundraums. Bei der Explosion verpufft somit nur das geringe Quantum Luft, das bisher im Mundraum eingeschlossen war. Deshalb klingen diese Laute sehr kurz und scharf abgestossen.“ S. fügt noch hinzu er kenne diese Laute nur aus dem Georgischen und Armenischen und „bei den armenischen Lauten erfolgt die Explosion des Mund- und Kehlkopfverschlußes durchaus gleichzeitig, so daß man also nur eine Explosion hört, im Georgischen folgt dagegen die Kehlkopfexplosion der Munderplosion nach und wird deutlich von dieser gesondert gehört“.

- Zu Buchst. 15, 26 u. 31. Der Leser kommt, wie gesagt, dem eigentlichen afusischen Effekt am nächsten, wenn er k, p u. t wie die franz. u. slavischen Tenués ausspricht. Es sind Explosivlaute mit Kehlkopfverschluß.
- Zu Buchst. 21. Im Wortanlaute als h gesprochen. Bildet nach Vokalen Diphthonge; *ay* = aj (wie i. Deutschen), *ky* = ej, *ny* = uj (i. auch folgendes weiter unten).
- Zu Buchst. 24. Wortanlautend vo (wie deutsch wo), ausgenommen wenn ein *q* folgt, dann o resp. ov (*oq*); sonst o (offen); *ny* vor Konf. meist uj, vor Vokal oj, ebenso im Auslaut ein-silbiger Wörter, während am Ende mehrsilb. Wörter das *j* stumm bleibt. Die Gruppe *nl* lautet am Ende des Wortes und vor Konsonanten, wie u (unser deutsches u), vor Vokalen aber wie bilabiales w.
- Zu Buchst. 32. Ist immer Zungen- r (weich auszusprechen).
- Zu Buchst. 34. Lautet, wenn es *nl* vertritt = u, sonst v; mit *h* wird es zusammengezogen in *lh*, sprich: ev,jev. Die Gruppe *wl* lautet av vor weichen Lauten und im Auslaut, af vor harten Lauten, über *fl* f. Bemerk. zu Buchst. 11, über *nl* die Bemerk. zu Buchst. 24.

Übung 1.

Gehe wir uns weiter mit der Aussprache beschäftigen, gehe der Leser zur Einübung der Schrift und der Laute die folgenden ganz einfachen Wörter durch¹⁾.

բան ban, *ազատ* azat, *ամառ* amap, *ամիս* amis, *անորոշ* anoroš, *հաց* hats, *էջան* èžan, *լոյալ* loyal, *գահ* gah, *գերի* geri, *երազ* jeraç, *ես* jes, *կեանք* kjank', *զօրք* zork', *զովանալ* zovanal, *իշխան* išhan, *կին* kin, *մէկ* mèk, *չարար* šak'ar, *չարախօս* tsarahoš, *այս* ajs, *տէր* tèr. *հանել* hanel, *հոգի* hogi, *լալ* lal, *լաւ* lav, *ընդ* end, *թանաք* t'anak', *ժամ* žam, *քիթ* k'it', *լուս* lup, *խոտ* hot, *ծակ* ts'ak, *ձու* dzu, *ճաշ*

¹⁾ In mehrsilbigen Akzent auf der letzten Silbe!

tš'aš, *իմ* im, *ով* ov, *նոր* nor, *քոյր* k'ujr, *խոյ* hoj, *չար* tšar, *պահել* pahel, *ջորի* džori, *որ* vor, *բայց* bajts, *փայտ* p'ajt, *խոյ* hoj, *այո* ajo, *լոյս* lujs, *տուն* tun.

Bemerkungen zur Aussprache (Fortsetzung).

Der Diphthong *այ* wird ausgespr. a am Ende aller mehrsilbigen Wörter und einsilbigen Verbalformen.

բ am Wortende nach *բ* ausgesprochen p' ;

գ am Wortende ausgesprochen k' (und dann auch in Zusammensetzungen).

դ in- und auslautend nach *բ* ausgespr. t' (wenn es nicht Demonstrativsuffix, worüber unten).

Հ ist nach Konsonanten wortauslautend ganz stimm.

ձ lautet nach *բ* wie ts.

ղ lautet vor harten (stimmlosen) Lauten h.

ն wird vor *գ*, *կ* und *բ* ausgesprochen wie ng in Ring, behält seinen Laut aber immer im Präfix *ան* das unserm -un entspricht.

տ nach *բ* lautet t'.

Sies: *կայ* ka, *Հայ* haj, *երբ* jerp', *թագ* t'ak', u. davon *թագաւոր* t'ak'avor, *կարգալ* kart'al, *մարդ* mart', *աշխարհ* ašhar, *դարձ* darts, *թուղթ* t'uht', *անգամ* anggam, *անգէտ* (gešchr. *անգէտ*) an-ge't (unwissend), *պարտ* part'.

Der Einschublaut *օ*. Ein Blick auf einen armenischen Text lehrt, daß viele Wörter anscheinend mit zwei, manche mit drei, vier ja fünf Konsonanten beginnen; ebenso steht am Ende eines Wortes oft mehr als ein Konsonant. Solche Wörter wären für den Armenier unaussprechbar; er hilft sich durch Einschub oder Vorsetzung eines oft sehr flüchtig ausgesprochenen *օ* und zwar geschieht dies nach folgenden Regeln.

1. Wenn *p, q, r, [d, d, l, lu, d, l, s, z, r, d, d, u, z, y, y, y, u, g, v, p, f*, also sämtliche Buchstaben mit Ausnahme der Vokale und der Konsonanten *q, (j), z, n, u*, wortanlautend vor Konsonanten stehen¹⁾, so wird zwischen erstere und letztere *ə* eingeschoben, also: *p d h i z h* bəžišk, *q r w l* gədal, *q d n u w p* dəžwar, *[d n z b l* t'əptšel, *l u b l* ləsel, *l u d b l* həmel, *d n u n u q* ts'ənund, *h u n n r* kətor, *s u h y* həska, *d q b l* dzəgel, *q d h* yəmi, *d z d w r h u* tšəšmarit, *m n w l* mənəl, *u z w n* nəšan, *z n z h n* tšənts'in, *u n w h* pənək, *z r w q w g* dzərayats, *v d w r b l* vetš'arel, *u q w r w n* təparan, *g g b l* tšətsel, *v z b l* p'ətšel, *p n b l* k'ənel, *f r w n u h u* fəransia.

2. Wenn *q, z* oder *u* am Wortanfange vor Konsonanten und zwar Verschlußlauten ohne Nasenresonanz (Zind) stehen, nehmen sie ein *ə* vor z. B. *q r o u n b l* əzbosnel, *z u w u b l* əštapel, *u u w n w l* əstanal; vor andern Konsonanten aber lauten sie *zə, šə, sə* z. B. *q r u u g b l* zərutsel, *z r d b l* šərdzel, *u r w s* sərəh, sərə²⁾; *n* am Wortanfang lautet manchmal *əp* z. B. *n u u* əpus; sonst *p* (es steht am Anfang nur in Fremdwörtern) *u w r r h* pabbi (Rabbiner).

3. Wenn *q, u, u* am Ende eines Wortes Demonstrativemente sind (s. dar. Lekt. I u. XII) so nehmen sie ein *ə* vor z. B. *q h r r q* girk'ət dein Buch, *u w d w h n* namakən der Brief, *q h r r p u* girk'əs mein Buch. Ebenso *d, r* u. *q* am Wortende nach Konson. z. B. *u y d d'* ajžəm, *u u n q* astəy, *v h r r p* p'ok'ər³⁾

4. Wenn 4 Konsonanten am Anfang eines Wortes stehen und es ist der zweite ein *p*, so steht nur zwischen dem 1. u. 2. ein *ə* z. B. *l u r w n b l* hərtnel, ist es aber ein anderer Laut, dann steht zwischen dem 1. u. 2. ein stark reduziertes, zwischen dem

¹⁾ Es gibt nur Fremdwörter, die mit *p* aufangen; in keinem steht es vor einem Konsonanten.

²⁾ Wie in andern Sprachen, z. B. im Georgischen wird *h* am Wortende oft gar nicht oder doch leise ausgesprochen, daß es kaum hörbar ist.

³⁾ *ə* wird in allen diesen Fällen stark reduziert ausgesprochen. Regel 2 gilt nur für sehr feierliche Sprache.

2. u. 3. ein weniger reduziertes *o* z. B. բժշկել *bəžəskel*.
 Stehen *o* Konj. am Wortanfang, so steht zwischen dem 1. u. 2.
 und dem 3. u. 4. ein *o* (letzteres stärker reduziert) z. B.
 Խրինջալ *ħərħəndžal* (Fisch).

Betonung.

Der Akzent ruht meist auf der letzten Silbe z. B. արօր *aròr*,
 ագի *agì*, կենդանի *gentanì*, երեսայ *Pl. երեսաներ* *jerehà*
Pl. jerehanèr; die hauptsächlichsten Ausnahmen davon sind 1) Die
 eben unter 3 erwähnten Suffixe *դ*, *ն*, *ս* ebenso das in Vekt. I
 behandelte *ը* sowie die von einem *o* begleiteten, nach Konsonanten
 am Wortende stehenden *մ*, *ր* u. *ղ* haben nie den Akzent. Z. B.
 մարդս *màrtəs*, գիրքդ *girk'et*, նամակն *namàkən*, փոքր
p'òk'ər usw. 2) In Fragewörtern fällt der Akzent auf das fragende
 Element z. B. *հրքան* wie viel? *vòrk'an*, *ինչպես* wie? *intšbes*.
 3) Die Verkleinerungssilben *-իկ* u. *-ուկ* ziehen den Akzent nicht
 an sich z. B. հայրիկ *hàjrik* Väterchen. 4) Zweisilbige Wörter
 auf *ի* betonen meist auf der ersten Silbe z. B. արի *àri* komm!
 գինի *gini* Wein usw.

Silbentrennung (nach Fınd).

Getrennt wird durch ein *-* (genannt *Էնթափայ*) und zwar
 folgendermaßen:

Ein Konsonant zwischen Vokalen gehört auf die nächste Zeile:
ժա-մա-նակ Zeit.

Von zwei Konsonanten gehört jeder Zeile einer: *իշ-խան* Fürst.

Von drei Konsonanten kommt nur der letzte auf die neue Zeile
երկ-րա-չափ Geometer.

Bemerkung. Es ist nicht üblich den Vokal *ը* zu schreiben; man
 schreibt also *բժիշկ* Arzt u. nicht *բըժիշկ*. Soll aber ein solches
 Wort (das ja eigentlich zweisilbig ist) getrennt werden, so wird
 da *ը* geschrieben, also *բը-ժիշկ*. Anlautendes *դ*, *ս*, *շ* vor Kon-
 sonanten und auslautendes *մ*, *ղ* nach Konsonanten werden meist
 nicht als besondere Silben betrachtet, und demgemäß überhaupt
 nicht getrennt.

Interpunktionszeichen.

Unferm . entspricht ein : (genannt վերջակետ)
 " ; " " • (" միջակետ oder կետ)
 " , " " , (" ստորակետ)
 " " = " " " ~ " (" չակերտ)
 " () " " () (" փակագիծ)
 " " " (" բազմակետ)
 " — (Tiret) entspricht ein — (genannt գիծ)
 " ? " " ° (" սլորակ oder
 Հարցական) das gewöhnlich über dem eigentlichen Fragewort steht.

Unferm ! entspricht gewöhnlich ein ~ (gen. զարմացական oder բացականչական), das übrigens auch „auf eine dem Ausdruck des Gefühls dienende Stimmodulation hinweist“ (Fischl)¹⁾.

Das Zeichen ' (քռ.թ) deutet theils eine Pause an, — theils lenkt es die Aufmerksamkeit auf das folgende, resp. vorhergehende.

Zusammenziehungen.

ե u. լ = լե, ճ u. ի = մի, ճ u. ն = մն, ճ u. է = մէ,
 ճ u. խ = մխ, ճ u. կ = մկ, ճ u. թ = մթ, վ u. ն = վն²⁾.

Grammatik.

Vorübungen.

1.

Das Armenische hat kein grammatikalisches Geschlecht.

մի օր արք? է է Ի՞նչ Ինչ Ինչ Ինչ?

Հայր հայր Vater, Հայրը հայրə der Vater

մայր մայր Mutter, մայրը մայրə die Mutter

¹⁾ Es werden auch unsere ! u. ? gebraucht.

²⁾ Außer լե werden diese Zusammenziehungen wenig angewendet.

Եղբայր jəɣbajr, jəɣbajr Bruder, Եղբայրը jəɣbajrə der Bruder
Վարժապետ varžapet Lehrer, Վարժապետը der Lehrer
աշակերտ ašakert Schöler, աշակերտը ašakertə der Schöler.

Das Suffix *ը* (ə) bestimmt das Substantiv; es entspricht also meist unserm bestimmten Artikel.

Կարդում է kart'um è (er) liest, գրում է gərum è (er) schreibt,
սովորում է sovorum è (er) lernt, սովորեցնում է sovoretsnum è
(er) lehrt, խաղում է Խայում è (er) spielt.

Übersetze: աշակերտը գրում է — նվ է կարդում —
ի՞նչ է գրում Հայրը.

Umſchriſt: ašakert ə gərum è — ov è kart'um? — intš è
gərum hajrə?

Übersetze: Der Bruder ſchreibt — Der Schöler lernt — Der
Schöler liest — Wer ſpielt? — Der Schöler ſpielt¹⁾.

2.

Դաս das bestimmt: դասը Lektion	և jev und
նամակ namak „ նամակը Brief	սագ sag, sak' Gans
մատիտ matit Bleistift	բագ bad Ente
գրիչ gəritš Feder (Schreibfeder)	Թռչուն t'əptšun Vogel
գնում է gənum è (er) kauft	ասում է asum è (er) sagt
սագը Թռչուն է sagə t'əptšun è die Gans ist ein Vogel	
Եղբայրը գրում է նամակ jəɣbajrə gərum è namak der Bruder	
ſchreibt einen Brief	

aber:

Եղբայրը գրում է նամակը der Bruder ſchreibt den Brief
ի՞նչ է ասում intš è asum was sagt er?

Übersetze: Եղբայրը գրում է դասը — մայրը գնում է
մատիտ և գրիչ — բագը Թռչուն է.

¹⁾ Der Schlüssel zu den Aufgaben nach Sekt. XXV.

Ամփօրիֆ: յեյբայրօ գօրում է՝ զասօ — մայրօ գօրում է՝ մատիտ յեյ կօրիտօ — զաժօ տ'օրտօսն է՝.

Անբօրօքօ: Տօր Լօքրօր ֆրօգտօ աբ (հարցնուժ է՝ հարտսնում է) զի Լօկտիօն — Տօր Տօքիլօր անտօրտօ (պատասխանուժ է՝ պատասխանում է) — Տօր Կօննօ (հաւհաւ) յիֆ օւն Եօգօլ — Եաս յիֆտօ (օր)?

3.

ժաւ տս'օր Եաւմ, ժաւեր տս'օրօր Եաւմօ, ժաւերը տս'օրօրօ
զի Եաւմօ

քոյր կ'ոյր Տօքիլօր, քոյրեր տօքիլօր, քոյրերը կ'ոյրօրօ
զի Եքիլօր

աշակերտ Տօքիլօր	Քի. աշակերտներ(ը)
սեղան սօյան Ըիֆ	" սեղաններ(ը)
աթոռ at'օր Տուհիլ	" աթոռներ(ը)

Քիւրալօնձն օր ռօք. յօր.

կարգուժ Լն կարտ'ում յօն (իօ) յիօն (Լն = յինձ); գրուժ Լն յիօ յիքրիօն; գնուժ Լն յիօ կաւօն; խաղուժ Լն յիօ յիքրիօն.

Անբօրօքօ: աշակերտները կարգուժ Լն ու (անձ) գրուժ 1)
— աշակերտները գնուժ Լն սեղաններ և
աթոռներ — կղօքարները խաղուժ Լն —
ժաւերը ժաղկուժ Լն (կնիօն) — ուր (ոք)?
Լն մատիտները.

Ամփօրիֆ: աօակերտ'նօր կարտ'ում օն ու գօրում — աօակերտ'նօր
գօնում օն սօյաննօր յեյ at'օրնօր — յեյբայրնօր
հայում օն — տս'օրօր տս'օքում օն — ուր յօն
մատիտնօր?

1) Beim zweiten Verb wird Լն nicht wiederholt.

Übersetze: Die Vögel singen (*երգումս են* jergum en) —
Was tun (*անում են*) die Schüler — Die Schüler
spielen.

4.

<i>ունի</i> er hat (uni)	<i>չունի</i> er hat nicht (tšuni)
<i>գիտէ</i> er weiß (gitè)	<i>չգիտէ</i> (tšəgitè) er weiß nicht
<i>կայ</i> (ka) es gibt, es ist (il ya)	<i>չկայ</i> (tsəka) es gibt nicht!

Die Partikel *չ* verneint das Zeitwort!

եղբայրն ունի jeybajrn uni der Bruder hat
եղբայրը չունի jeybajrə tšuni der Bruder hat nicht.

Außer dem bestimmenden *ը* gibt es auch ein bestimmendes *ւ*.
Letzteres steht wenn das zu bestimmende Wort auf einen Vokal
ausgeht (mit Ausnahme von u u. j) wie *որդի* vort'i Sohn
որդին vort'in der Sohn und wenn das auf das bestimmte
folgende Wort mit einem Vokal beginnt; deshalb heißt es
եղբայրն ունի.

Übersetze: *եղբայրը գերբ* (Buch) *ունի* — *քոյրը գերբ*
չունի — *աշակերտը դասը չգիտէ* — *հօրա-*
քոյրը (Tante¹⁾) *որդի չունի* — *աշակերտը*
թուղթ և գրիչ չունի — *լիմոն* (Zitronen)
կայ? չկայ?

Umschrift: jeybairə girk' uni — k'ujrə girk' tšuni — ašakert'ə dasə tšgitè (tšəgitè) — horak'ujrə vort'i tšuni
— ašakert'ə t'uht' jev gəritš tšuni — limon ka?
tšəka (tška).

Übersetze: Was hat der Bruder? — Die Schwester hat keine
(übers. hat nicht) Feder — Die Schwester kann
(übers. weiß) die Lektion nicht. — Wer hat Papier
und Feder?

¹⁾ Wörtlich: Vaterschwester.

5.

Եւ jes ich
դու du du
նա na er

Մենք menk^c (mengk^c) wir
դուք duk^c ihr
նորա, նրանք sie.

Եւ jem ich bin
Եւ jes du bist
է è er (sie, es) ist

Ենք jenk^c wir sind
էք èk^c ihr seid
են jen sie sind.

Եւ վարժապետ Եւ jes varžapet jem ich bin (ein) Lehrer
դու աշակերտ Եւ du ašakert^c jes du bist (ein) Schüler
նա ով է na ov ê wer ist er (sie, es)?

Übersetze: *Եւ աշակերտուհի* (Schülerin) *Եւ* — *Եւ որբ*
 (Waise) *Եւ* — *Մենք երեխաներ Ենք* (von երե-
 խայ Kind¹) — *նա տանն է* (zu Hause) — *դու*
աղջիկ (Mädchen) *Եւ* — *դուք աղջիկներ էք*.

Umschrift: jes ašakert^c uhi jem — jes vorp^c jem — menk^c
 jerehaner jenk^c — na tanen è — du aydzik jes
 — duk^c aydzikner èk^c.

Übersetze: Wer ist sie? — Wer bist du? — Du bist (ein)
 Knabe (*տղայ* toya) — Du bist (eine) Waise —
 Sie sind zu Hause.

6.

Իմ im mein, meine usm.
քո k^c o dein, deine

Մեր unset, unsere
ձեր euer, eure

Իմ գրիչք meine Feder
քո եղբայրը dein Bruder

Մեր Հայրը unser Vater
ձեր մայրը eure Mutter.

NB. Beachte das *ը*!

¹) j fällt hier im Plural aus.

իմ աշակերտները meine Schüler
 քո աշակերտները deine Schüler
 մեր աշակերտները unsere Schüler usw.
 ուր ոտ? իսկ aber, տուն Haus.

Übersetzung: ուր է իմ դրիչը — ուր է ձեր տունը —
 ուր են մեր աշակերտները — ձեր աշա-
 կերտները սովորում են — իմ քոյրերը
 տանն են — դու իմ քոյրն ես, իսկ (aber) ես
 քո եղբայրն եմ — ես քո հայրն եմ, իսկ
 դու իմ որդին (Sohn) ես — նա ձեր որդին է.

Umschrift: ur è im gëritsə? — ur è dzer tunə? — ur jen
 mer ašakert'nerə — dzer ašakert'nerə sovorum
 jen — im k'ujrə tanən è — do im k'ujrn jes,
 isk jes k'o jeybajrən jem — jes k'o hajrən jem,
 isk du im vort'in jes — na dzer vort'in è.

Übersetzung: Wo sind meine Federn? — Unsere Schüler spielen
 — Wo ist Ihr (= cuer) Bruder? — Meine Schwester
 ist Ihre Schülerin — Sie ist unsere Schwester —
 Wir sind zu Hause — Sie ist meine Mutter.

7.

ունիմ unim ich habe	ունինք unink' wir haben
ունիս unis du hast	ունիք unik' ihr habt
ունի uni er hat	ունին unin sie haben

մէկ mèk, mi 1	չորս tšors 4
երկու jerku 2	հինգ hink' 5
երեք jerek' 3	վեց vets 6

քանի k'ani wie viel?
 երկու աշակերտ zwei Schüler
 երեք եղբայր drei Brüder.

NB. Das Substantiv steht nach dem Zahlwort gewöhnlich im Singular.

Übersetze: *երկու սեղան — վեց ամիս* (Monat) — *չորս քոյր — հինգ տարի* (Jahr) — *ես երկու եղբայր ունիմ — տարին քանի ամիս ունի — ժամը* (Stunde) *քանիսն է* (Wieviel Uhr ist es) — *ժամը հինգն է — ես չորս ձի* (Pferd) *ունիմ — ի՞նչ ունիք.*

Umſchriſt: *jerku seyan — vets amis — tšors k'ujr — hink' tari — jes jerku jeybajr unim — tarin k'ani amis uni? — žamə k'anison è? — žamə hink'ən è — jes tšors dzi unim — intš unik'.*

Übersetze: Der Bruder hat zwei Bücher — Wir haben drei Fiſche — Wieviel Uhr iſt eſ? 6 Uhr — Waſ haſt du? — Waſ haben Sie? — 1 Monat, 1 Jahr — Haſt du Geld (*փող*)? Ja (überſ. ich habe) — Wieviel (*նրքան*) — 4 Rubel (*ուռըլի*).

8.

լավ lav gut
մեծ mets' groß
փոքր p'ok'ər, p'ok'r klein
նոր nor neu
բարի bari gut
խելօք helok' geſcheit

կին kin Frau
մարդ mart' Mann
աղջիկ aydzik Mädchen
աղսյ təya Anabe.

մեծ սեղան großer Fiſch, *մեծ սեղանը* der große Fiſch
փոքր աղջիկ kleines Mädchen, *փոքր աղջիկը* das kleine Mädchen
մեծ սեղաններ große Fiſche, *մեծ սեղանները* die großen Fiſche.

NB. Vor dem Substantiv bleibt das Adjektiv unverändert!

Übersetze: նոր գիրք — նոր գրքեր — նոր գրքերը —
լաւ տուն — լաւ գրիչ — խելօք տղայ —
խելօք աղջիկ — ձեր հարեանը (Nachbar)
լաւ մարդ է — նա լաւ մարդ է — ուր է
ձեր նոր գիրքը — ուր է քո մեծ (hier:
ältester) եղբայրը — մեր մեծ տունը.

Umschriřt: nor girk' — nor girk'er — nor girk'erø — lav
tun — lav gøritš — helok' təya — helok' aydzik
— dzer harevanø lav mart' è — na lav mart' è —
ur è dzer nor girk'ø? — ur è k'o mets' jeybajrø?
— mer mets' tunø.

Übersetze: Ein kleiner Knabe — das große Haus — Wo ist
mein neuer Bleistift? — Kleine Tischje — Zwei
neue Tischje — Ein gescheiter Knabe.

9.

սենեակ(ը) senjak(e) (das) Zimmer	սենեակում(ը) im Zimmer
սենեակի (des) Zimmers	սենեակով(ը) mit (d.) Zimmer
սենեակ(ն) (dem) Zimmer	սենեակից(ը) aus (d.) Zimmer
սենեակ(ը) (das) Zimmer	

երգ(ը) jerk'(ə) (das) Lied	երգում(ը) im Liede
երգի (des) Liedes	երգով(ը) durch (d.), mit (d.) Liede
երգի(ն) (dem) Liede	երգից(ը) aus (d.) Liede
երգ(ը) (das) Lied	

պապը տուն է շինում der Großvater baut ein Haus
ցոյց տուր բակը zeige (ցոյց տուր) den Hof
եղբայրը գնում է ուսումնարան der Bruder geht in die Schule
քոյրը գալիս է ուսումնարանից die Schwester kommt aus
der Schule.

Bemerkung. Bei Verben der Bewegung steht auf die Frage
wohin? der Affusativ.

Übersetzung: Հայրը գնում է քաղաք (Stadt) — քոյրը
գրում է գրչով¹⁾ — եղբայրը գրում է մատիտով
— խոտ (Gras) տուր (gib) եզին (եզ ճիճ)
և ոչխարին (ոչխար Շոֆ, Ծամել) —
քաղաքում քանի ժամ (Յիրժե) կայ — սենե-
ակում մի սեղան կայ.

Umſchrift: hajrø gønum è k'ayak' — k'ujrø gerum è gørtšov
— jeybajrø gørum è matitov — hot tur jezin jev
votšharin — k'ayak'um k'àni žam ka? — senjakum
k'àni seyan ka?

Übersetzung: Ծոմիտ (ինչով) իճրեյիտ ճի Շճուեթեր? Ճի Շճուեթեր
իճրեյիտ միտ ճեմ Յրիբել (քարեգրիչ ճաոն:
քարեգրչով) — Զն ճեր Շտաճտ ճիբտ եթ (կան)
Շճուլեն. — Ճեր Յրոթուեր ճեթ (ին ճի) Շտաճտ. —
Ճեր Ղաճբար կոմմիտ աոթ (ճեր) Շտաճտ.

10.

Nom.=Akk. երգեր(ը) (die) Lieder
երգերով(ը) mit (den) Liedern
durch (die) Lieder

Gen.=Dat. երգերի (der) Lieder
(den) Liedern
երգերից(ը) aus (den) Liedern
երգերում(ը) in (den) Liedern

Übersetzung: Վաճարականները (Kaufleute) բնակում են
(wohnen) քաղաքներումը — ուսումնարաննե-
րումը սովորում են աշակերտները —
գիւղերումը (Dorf գիւղ) շատ այգիներ (Frucht)=

¹⁾ Statt գրիչով (darüber später.)

garten) կան — այգիներումը շատ ծառեր
կան — մարդը լսում է (hört) ահանջներով
(Dhr) —

Ամսփրիտ: vatš'arakannerə bənakum jen k'ayak'nerumə —
usumnarannerumə sovorum jen ašakert'nerə —
giuyerumə šat ajginer kan — ajginerumə šat
ts'aper kan — mart'ə ləsum è akandžnerov.

Übersetze: Der Mensch sieht (տեսնում է) mit den Augen
(աչք) — Der Lehrer spricht (խօսում է) und die
Schüler schreiben.

11.

վարժապետ	Lehrer	վարժապետի	հետ	mit d. Lehrer
"	"	"	համար	für d. "
"	"	"	մօտ	bei d. "
"	"	"	մօտից	von d. "
				(de chez le professeur)
սենեակի		մէջ		im Zimmer
սեղանի		վրայ		auf dem Tische
"		տակ		unter " "
"		առջև		vor " "
"		յետև		hinter " "

Bemerkung. Unseru Präpositionen entsprechen im Armenischen
meist Postpositionen.

Übersetze: մայրը խօսում է որդու (v. որդի) հետ, քրոջ
(v. քոյր) հետ, եղբոր հետ — աշակերտը
խաղում է ընկերի (Gefährte, Kamerad) հետ,
ընկերների հետ, հարևանի որդու հետ —
մայրը գալիս է հօր (v. հայր) մօտից, եղբոր
մօտից, քրոջ մօտից — մատիտներն աշակերտի
համար են — ուր է ձեր շունը (Hund) —

նա սենեակի մեջ սեղանի տակն է — խոտի վրայ, ծառի տակ —

Umſchrift: majrə hoſum è vort'u het, k'rodž het, jeybor het — ašakert'ə haγum è ənkeri het, ənkerneri het, harevani vort'u het. — majrə galis è hor motits, jeybor motits, k'rodš motits. — matitnerən ašakert'i hamar jen. — ur è dzer šunə? — na seujaki mèdž seγani takən è. — hoti vra, ts'api tak.

Überſeße: Unter den Stühlen (*աթու*) — In den Zimmern — Bei dem Vater — Vor der Mutter (*մոր*) her — Unter dem Baume iſt Graſ — Wo iſt deine Schwefter? Sie iſt im Zimmer.

12.

այս dieſer, այդ jener, այն jener dort:
 այս քաղաքը dieſe Stadt
 այն քաղաքը jene Stadt dort

այս տար bring dieſ weg!
 այն բեր bring jeneſ her!
 կարգալ leſen:

ես կարդում եմ	ich leſe	մենք կարդում ենք	wir leſen
դու կարդում ես	du lieſt	դուք կարդում էք	ihr leſt
նա կարդում է	er lieſt	նոքա կարդում են	ſie leſen

NB. կարդում heißt eigtl. im Leſen, alſo „ich bin im Leſen“ = ich leſe.

Überſeße: Ես կարդում եմ քո նամակը — Դու կարդում ես իմ նամակը — Մենք խմում ենք (v. խմել trinken) թէյ (Tee) — Նա խմում է գինի — Դուք ի՞նչ էք անում (machen, tun) — Նոքա ի՞նչ են անում — Ես գրում եմ մատիտով, իսկ դու գրում ես գրչով —

Դու շինում ես (շինել bauen) սուն — Նորա
խօսում են սուսերէն (ռուսից) և վրացերէն
(georgisch) — Դուք խօսում (սփրօն) էք
Յայերէն (armenisch) և թուրքերէն (türkisch) —

Überseze: Du trinkst Tee — Er baut ein Haus — Ich spreche
armenisch und georgisch — Wir sprechen türkisch —
Was sagst du (սոսում ես)? — Was tut er?

Zweiter Teil.

1.

Գայլը մի ոչխարնոցի մօտով անցնում է և ցանկի միջև
D. Wolf ein Schafstall nahe vorbeigeht u. Zaunes, durch
տեսնում, որ հովիւները մի շաղ գառ են մորթում, իսկ
sieht, daß d. Hirten ein fettes Lamm schlachten, aber
շները հանգարտ նայում: — Գայլը հեռացաւ նրանցից
die Hunde ruhig schauen. D. Wolf entfernte s. von ihnen
և մտածեց. ինչքան աղմուկ են անում հովիւները, երբ
u. dachte: Welchen Lärm machen die Hirten, wenn
ես եմ մորթում նրանց գառը.
ich töte ihnen d. Lamm.

Freie Übersetzung.

Ein Wolf ging an einem Schafstall vorbei und sah durch den
Zaun, wie die Hirten ein fettes Schaf schlachteten, die Hunde aber
ruhig zusahen. Der Wolf entfernte sich und dachte: „Welchen Lärm
machen (doch) die Hirten, wenn ich ihnen ein Lamm töte!“

Wörter: գայլ Wolf, հովիւ Hirt, ոչխարնոց Schafstall, ցանկ Baum, գառ Lamm, շուն Hund, աղմուկ Lärm — չաղ fett, հանդարտ ruhig — անցնել vorbeigehen, տեսնել sehen, մորթել schlachten, նայել sehen, schauen, հեռանալ i. entfernen, մտածել denken, անել machen — հիշքան wie viel — ես ich, նրանց ihr — և und, որ daß, հակ aber, երբ wann, wenn — մի ein — մոտով nahe, bei, neben, միջից durch.

Grammatikalisches. Kein grammat. Geschlecht!

գայլը der Wolf, շները die Hunde, հովիւները die Hirten usw. Hierzu: Das Armenische hat keinen getrennten bestimmten Artikel, sondern ersetzt ihn durch die Partikeln ը u. ն, die dem betreff. Worte angefügt werden. ը steht nach Konsonanten und ausgesprochenem յ¹⁾ und ւ. ն steht nach Vokalen; wenn aber das folgende Wort mit einem Vokale beginnt, so wird auch ը durch ն ersetzt, z. B. գայլ Wolf: գայլը d. Wolf, նաւ Schiff: նաւը das Schiff, հայ Armenier: հայը der Armenier, գինի Wein: գինին der Wein, հայրը d. Vater, aber հայրն ու մայրը d. Vater u. die Mutter (statt հայրը!) Weiteres darüber später. Übersetze: Das Lamm, der Hund, der Lärm.

Der unbestimmte Artikel lautet մի z. B. մի գառ ein Schaf.

Übersetze: ein Hirt, ein Vater, eine Mutter, ein Hund.

Declination. Es gibt drei regelmäßige Declinationen, die sich nach dem Gen. Sing. unterscheiden lassen. In der 1. endigt er auf հ, in der 2. auf ու, in der 3. auf ան.

Es gibt 7 Fälle²⁾, deren Bedeutung aus folgenden Beispielen hervorgeht.

¹⁾ Daher հայը der Armenier, aber ծառան der Diener (v. ծառայ mit Ausfall des յ).

²⁾ Den Vocativ zählt man nicht.

1. Declination.

Nomin.	Երգ	Lied bestimmt	Երգը	d. Lied	Նամակ	Brief
Genitiv	Երգի	"	Երգի	des Liedes	Նամակի	
Dativ	Երգի	"	Երգին	dem Liede	Նամակի	
Akkus.	Երգ	"	Երգը	das Lied	Նամակ	
Instrum.	Երգով	"	Երգովը	durch d. Lied	Նամակով	
Locativ	Երգում	"	Երգումը	in d. Liede	Նամակում	
Ablativ	Երգից	"	Երգիցը	aus d. Liede	Նամակից	

Es sind also (mit Ausnahme belebter Wesen, worüber nächster §) Nominat. u. Akkusat., Genitiv u. Dativ gleich. Der Genit. nimmt kein bestimmendes Element an. Zu dieser Declination gehören die meisten Substantive.

Decliniere: վանդակ Թափց, ոչխարնոց Յիսթալ.

Übersetze: կաթի (կաթ Milch); զինուորի (զինուոր Soldat); հացի (հաց Brot); քաղաքով (քաղաք Stadt), քաղաքից, քաղաքում:

II.

ԳԻՒՂԱՅԻՆ ԵՒ ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ

Der Bauer und der Hase.

Մի գիւղացի գնում էր գիւղից քաղաք. Ճանա-
 Ein Bauer ging vom Dorfe (in die) Stadt. Auf dem
 պարհին նա մի նապաստակ տեսաւ և մտածեց. այս
 Wege er einen Hasen sah u. dachte: Diesen
 նապաստակին կսպանեմ և մէկ հաւ կը գնեմ. հաւը
 Hasen ichwerdetöten u. eine Henne werdekaufen. Die Henne
 ձագ կը հանէ. ձագերին կը ծախեմ և մի
 Küchlein wird ausbrüten. Die Küchlein ich werde verkaufen und ein

խոյ կանեմ. խոյը տասներկու ճուտ կը
 Schwein ich werde kaufen. D. Schwein zwölf Ferkel wird
 բերե.
 bringen.

Freie Übersetzung.

Ein Bauer ging aus dem Dorfe in die Stadt. Auf dem Wege sah er einen Hasen und dachte: „Diesen Hasen werde ich töten und (dafür) ein Huhn kaufen. Das Huhn wird Küchlein ausbrüten. Die Küchlein werde ich verkaufen und ein Schwein kaufen. Das Schwein wird zwölf Ferkel werfen.“

Wörter: գիւղացի Bauer, նապաստակ Hase, գիւղ Dorf, քաղաք Stadt, ճանապարհ Weg, հառ Henne, ձագ Küchlein, խոյ Schwein, ճուտ Junges; hier Ferkel — նա er, sie, es; այս dieser — մէկ ein, տասներկու zwölf — գնալ gehen, տեսնել sehen, սպանել töten, սխլախել schlachten, գնել kaufen, հանել wegnehmen, հարսնախել herausnehmen, ծախել verkaufen, առնել kaufen, nehmen; բերել tragen.

Idiomatische Ausdrücke: քաղաք գնալ in die Stadt gehen, ճանապարհին auf dem Wege, ձագ հանել Hühnchen ausbrüten, ճուտ բերել Junge werfen.

Grammatisches. այս նապաստակին diesen Hasen, ձագերին die Küchlein (Akkus.!).

Substantive, die ein lebendes Wesen bedeuten, bilden ihren Akkusativ wie den Dativ; aber nur wenn sie den bestimmten Artikel bei sich haben. Diese Regel gilt besonders für Personen bezeichnende Wörter; andere haben auch wohl im Akkusativ die einfache Nominativform.

Wenn solche Substantive unbestimmt sind, ist ihr Akkus. = Nomin. wie oben: *մի նապաստակ* einen Hasen, *մէկ հաւ* eine Henne, *ձագ* Küchlein (des poussins), *մի խոզ* ein Schwein, *տասներկու ճուտ* zwölf Junge.

Übersetze: *Ես հայր ու մայր ունիմ* (*ունիմ* ich habe) — *Այդ զինուորին ես տեսայ* (*այս* dieser, *ես տեսայ* ich habe gesehen) — *Դու զինուորի՞* ¹⁾ *հացն ես ուտում* (*դու* du, *ես ուտում* du isst) — *Դուք շներ ունի՞ք* (*դուք* ihr, *Յե, ունիք* habt) — *Ոչ, շներ չունիմ* (*ոչ* nein, *չունիմ* ich habe nicht) — Ich habe nicht Vater u. Mutter — Habt ihr einen Hund?

III.

Der Bauer und der Hase (Fortsetzung).

Ամեն մէկ ճուտն էլի տասներկուական ճուտ կը բերէ.

Jedes Ferkel noch je zwölf Junge wird bringen.

խոզերին կը մեծացնեմ և կը ծախեմ, փող կը
D. Schweine werde aufziehen u. ich werde verkaufen, Geld werde
վաստակեմ, տուն կը շինեմ, շատ կը հարստանամ...
ich verdienen, Haus werde ich bauen, sehr werde ich reich werden.

Այս րոպէին գիւղացին այնպէս բարձր բղաւեց, որ
Diesen Augenblicks d. Bauer so laut schrie, daß
նապաստակը վախից փախաւ.

d. Hase aus Furcht davonlief.

Freie Übersetzung.

Jedes Ferkel wird wieder je zwölf Ferkel werfen. Die Ferkel werde ich aufziehen, ich werde sie verkaufen, Geld verdienen, ein

¹⁾ Genitiv nimmt kein *ը* (*ն*) an! S. oben.

Haus bauen und sehr reich werden. In diesem Moment schrie der Bauer so laut, daß der Hase erschrak und davonlief.

Wörter: *փող* Geld, *տուն* Haus, *րոպէ* Minute, *վախ* Schrecken, Furcht, *ամէն մէկ* jeder, *էլի* wieder, noch, *չափ* sehr, *այնպէս* so, so sehr, *տասներկուական* je zwölf, *մեծ* groß, *մեծացնել* aufziehen, *վաստակել* verdienen, *շինել* bauen, *հարստանալ* reich werden, *բղաւել* schreien, *փախչել* fliehen, laufen, *բարձր* hoch, laut.

Idiomatisches: *այս րոպէին* in diesem Augenblick, *վախից* aus Furcht.

Grammatikalisches.

չները die Hunde, *ձազերին* die Hühnchen, *խոզերին* die Schweine. Bildung der Mehrzahl geschieht durch Anfügung der Pluralpartikeln *եր* u. *ներ*. Erstere tritt an einsilbige, letztere an mehrsilbige Substantive. Zu den mehrsilbigen gehören auch solche, in denen ein *ը* ausgelassen ist und solche, die wurzelhaftes *չ* verloren haben. B. B. *օր* Tag *օրեր* Tage, *երգ* Lied, *երգեր* Lieder, *վանդակ* Käfig, *վանդակներ*, *տնտես* Hauswirt *տնտեսներ* (weil *տրնտես*), *ձեռ* Hand *ձեռներ* (weil * *ձեռն*), ebenso: *դռներ* Türen von *դուռ*, *գառներ* Lämmer.

Bemerkung:

1) Substantive auf *ցի*, die Abkunft, Herstammung bedeuten, haben ihren Plural auf *ցիք* z. B. *սարեցի* Bergbewohner *սարեցիք*.

2) Plurale auf *ներ* u. *եր* gehen nach der 1. Declination, Plurale auf *ցիք* siehe sogleich.

Nom. ¹⁾	}	<i>երգեր</i> bestimmt	<i>երգերը</i> Lieder	<i>նամակներ</i> Briefe
Acc.				
Gen.	}	<i>երգերի</i>	<i>երգերին</i>	<i>նամակների</i>
Dat.				

¹⁾ Wir stellen die gleichlautenden Fälle von nun an zusammen.

Ինֆր.	Երգերով	Երգերովը	Նամակներով
Ըօֆ.	Երգերում	Երգերումը	Նամակներում
Պեղ.	Երգերից	Երգերիցը	Նամակներից

Nom.	} սարեցիք	bestimmt	սարեցիքը
Aff.			սարեցոցը
Gen.	} սարեցոց		սարեցոց
Dat.		սարեցոցը	
Ինֆր.	սարեցիներով		սարեցիներովը
Ըօֆ.	սարեցիներում		սարեցիներումը
Պեղ.	սարեցիներից		սարեցիներիցը

Ա Ե ր ց ք ք ։ վանդակներից, զինուորները, շներից¹⁾,
 թռչուններ (Vogel), կատուներ (կատու Բաճե); ձիեր (ձի
 Pferd); die Քերտե, in Կաֆիցն, mit Կանդն, Էյրն, mit Էամմերն.

IV.

ՀՈՎԻԻ ԱՆԿՈՂԻՆՆԸ.

Des Hirten Bett.

Սարի լանջն է մահճակալ,

Des Berges Brust ist Bettstelle

Էլչոտ քարը գըլխակալ.

Löcheriger der Stein Kopfkissen

մի հին կապերտ ուսերին,

ein alter Teppich auf den Schultern

այս է հովուի անկողին:

Dies ist des Hirten Bett.

¹⁾ Über den Ausfall des ու in շուն հմտ siehe Vost. VI.

Երբ անձրև է կաթկաթումս
Wann Regen tröpfelt

և կապերսը թըխկթըխկումս,
u. auf den Teppich klopfst

Հովիւն անուշ քընի մէջ
d. Hirte süßem Schlaf in

քաղցր երազ է տեսնումս.
süßen Traum sieht.

Freie Übersetzung.

Des Berges Abhang ist sein Bett,
Löchriger Stein sein Kopfstissen,
Einen alten Teppich auf den Schultern,
Das ist des Hirten Bett.

Wenn der Regen nieder tröpfelt
Und auf den Teppich trommelt,
Sieht der Hirte in süßem Schlaf
Süße Träume.

Wörter: Հովիւ Hirt, անկողին Bett, սար Berg, լանջ Brust, մահճակալ Bettstelle, քար Stein, գլխակալ Kopfstissen¹⁾, կապերս Teppich, ուս Schulter, անձրև Regen, քուն Schlaf, երազ Traum — չեչտո blatternarbig, löchrig, porös, Հին alt²⁾, անուշ süß, քաղցր süß, angenehm — երբ wann, մէջ in — կաթկաթել tröpfeln, թըխկթըխկալ klopfen, տեսել sehen.

Idiomatisches: սարի լանջ Berg-Abhang.

¹⁾ An verschiedenen Orten ist im Texte das sonst nur gesprochene լ auch geschrieben, weil es eine volle Silbe bildet.

²⁾ Wird nur von Sachen gebraucht.

Grammatikalisches.

Zweite Deklination: Zu dieser gehören mit wenigen Ausnahmen die Wörter auf *h*. Dies *h* geht bei mehrsilbigen in der Deklination des Singular verloren; bei einsilbigen nie.

Beispiele:

Nom.	{	<i>գինի</i> Wein Plur. <i>գինիներ</i>	<i>թի</i> Schaufel	<i>թիեր</i>	
Acc.					
Gen.	{	<i>գինու</i>	<i>գինիների</i>	<i>թիու</i>	<i>թիերի</i>
Dat.					
Instr.	<i>գինով</i>	<i>գինիներով</i>	<i>թիով</i>	<i>թիերից</i>	
Sol.	<i>գինում</i>	<i>գինիներում</i>	<i>թիում</i>	<i>թիերով</i>	
Abf.	<i>գինուց</i>	<i>գինիներից</i>	<i>թիուց</i>	<i>թիերում</i> .	

Übersetze: *Զիեր, ձիու* — *Կամենում էք* (wünschen Sie) *գինի?* — *Զիերից* — *Զիերը պատրաստ են* (sind bereit) — *Տաճիկները* (die Türken) *գինի չեն խմում* (trinken nicht) — *Գնա՛ւ բեր մեզ* (geh' und bring uns) *Հաց ու գինի* — *Մ! խմիր* (trinke nicht!) *գինի!*

Die Pferde, Pferde, Schaufeln, mit Schaufeln, in den Weinen, der Pferde, den Pferden, aus dem Weine.

Bemerkungen:

a) Nominatio u. Dativ haben immer die bestimmenden Partikeln *ը* oder *ն* (natürlich nur wenn das Subst. bestimmt ist, worüber später mehr) der Genitiv nie; die übrigen Fälle können sie annehmen oder auslassen.

b) Über Plurale der Wörter auf *gh* siehe vor. Lektion

V.

ԱՇՈՒՂ.

Պիժուճ.

Ասի, աշուղ, սո՞ւ շոնգուրըդ, մեզ բան ասա՛ սըրտալի,
Պիժուճ, nimm deinen Tschongur, uns Ding sage herzlich

Կարօտ ենք քո անուշ ձայնիդ, մի բան ասա՛ սըրտալի.
Wir sehnen uns süße deine Stimme, ein Ding sage herzlich

Սրտի խօսք ենք ուղնում քեզնից, որ զարթնացնէ մեր հոգին.
Herzens Wort wir wollen von dir, daß es erwecke unsern Geist

Աս շոնգուրըդ, դարդոտ աշուղ, մեզ բան ասա՛ սըրտալի:
Nimm deinen Tsch., bekümmertest Pichuch uns Ding sage herzlich.

Գիտենք, որ դու միշտ տանջուում ես հաղար ու մի
Wir wissen, daß du immer dich quälst durch 1001

ցաւերով.
Schmerzen

Հայրենիքիդ խոր խոցերը դու համրում ես,
Deines Armeniens tiefe Wunden du zählst

դարերով.
nach Jahrhunderten

Չես լըւանայ այդ խոցերը արտասուքի ծովերով,
Nicht du wäschest diese Wunden mit der Tränen Meeren

Աս շոնգուրըդ, ցաւոտ աշուղ, մեզ բան ասա
Nimm deinen Tschongur, bekümmertest Pichuch uns Ding sage

վըշտալի:
kummervoll.

Freie Uebersetzung.

Aschuch¹⁾, nimm deinen Tschongur²⁾, sag' uns ein herzlich' Wort,

Uns dürstet nach deiner süßen Stimme, sag' uns ein herzlich' Wort,
Ein Wort aus dem Herzen wir wollen von dir, das unsern Geist erwecke

Nimm deinen Tschongur, bekümmertester Aschuch, sag' uns ein herzlich' Wort.

Wir wissen, du bist immer gequält von tausend u. einem Leiden, Deines Armeniens tiefe Wunden zählst du durch die Jahrhunderte; Nicht wäschst du aus diese Wunden mit Meeren von Tränen
Nimm deinen Tschongur, armer Aschuch, sag' uns ein bekümmertes, Wort.

Wörter³⁾: չոնգուր Tschongur, ձայն Stimme, սիրտ Gen. սրտի Herz, հոգի Geist, Seele, ցաւ Krankheit, Schmerz, Kummer, հայրենիք Armenien, խօսք Wort, խոց Wunde, դար Jahrhundert, արտասուք Träne, ծով Meer — կարօտ gierig, dürstend, sehnsüchtig, անուշ süß, սրտալի von Herzen kommend, դարդոտ bekümmert, traurig, խոր tief, ցաւոտ arm, bedauerenswert, bekümmert, վշտալի kummervoll — առնել nehmen, ասել sagen, ուզել, ուզենալ wollen, զարթացնել erwecken, տանջուել sich quälen, համարել zählen, լուանալ waschen, abwaschen — մեզ uns, քո dein, քեզնից von dir, մեր unser, դու du, — ես du bist, ենք wir sind — բան Ding, auch: etwas — որ daß, damit — հազար tausend, մի ein — ու und.

1) Wandernder Sänger, Volksbarde. (Aus d. Arab.)

2) Saiteninstrument, ähnlich einer Gitarre.

3) Wörter in der Stammform führen wir von jetzt ab nicht mehr an.

Grammatikalisches.

III. Deklination. Zu ihr gehören (mit wenigen Ausnahmen) Wörter auf ում u. թիւն. (Solche auf ում können auch nach der 1. Dekl. gehen, Eigennamen auf ում u. թիւն tun dies immer). Sie unterscheiden sich von den andern Deklinationen dadurch, daß ihr Genit.-Dativ auf ան resp. եան ausgeht und daß der Lokativ meist mit der Postposition մէջ = in, welcher der Genit. vorausgeht, gebildet wird.

3. B. Nom.	{	խոստում Versprechen	խոստումներ
Acc.			
Gen.	{	խոստման ¹⁾	խոստումների
Dat.			
Instr.		խոստումով	խոստումներով
Loc.		խոստման մէջ ²⁾	խոստումների մէջ ³⁾
Abf.		խոստումից	խոստումներից.

Nom.	{	ողորմութիւն Gnade	ողորմութիւններ
Acc.			
Gen.	{	ողորմութեան	ողորմութիւնների
Dat.			
Instr.		ողորմութիւնով ⁴⁾	ողորմութիւններով
Loc.		ողորմութեան մէջ	ողորմութիւնների մէջ
Abf.		ողորմութիւնից	ողորմութիւններից.

1) über den Ausfall von ու vergl. S. II.

2) oder խոստումում.

3) oder խոստումներում.

4) Der Instrum. endet oft auf եամբ: ողորմութեամբ.

Übersetze: (v. շարժումի՛ս Bewegung) շարժման, շարժու-
մների մէջ, շարժման մէջ, շարժումից; (v. տէրութիւն
Reich) տէրութիւններում, տէրութեամբ, տէրութիւնով,
տէրութիւններից; die Reiche, den Reichen, aus dem Reiche,
mit Bewegung, durch die Bewegung (Instr.), in der Bewegung.

Übung über die Declinationen.

Մենք բժիշկներ ենք — Ձին, շունն ու կատուն կեն-
դանիներ են — Շները չար են — Կամենում էք գինի:
ոչ, ես թէյ եմ ուզում — Դու զինուորի հացն ես
ուտում — Թռչունները — մսի.

Wörter zur Übung: մենք wir, բժիշկ Arzt, ձի Pferd,
կենդանի Tier, են sind, չար böse, կամենում էք wollen Sie?
ոչ nein, ես ich, թէյ Tee, եմ ուզում ich will, ես ուտում
du isst, թռչուն Vogel, մսս Fleisch.

Warum heißt es բժիշկներ u. nicht բժիշկեր? (Յ. III. Gramm.)
" " " շունն und nicht շունը? (Յ. I. Gramm.).

VI.

Լուռ մընալով մեր վէրքերին պիտի չանես դու
Schweigend bleibend unseren Wunden nicht wirst machen du

դարման.
Arznei,

Արար-աշխարհ գիտէ, չըկայ մեր դարդերին չափ
Die ganze Welt weiß, es gibt nicht unserer Schmerzen Maß

սահման.
Grenze,

Մընջուծիւնն էլ նըշան հօ չէ մի գովելի յատ-
D. Schweigen auch Zeichen ja nicht ist einer löblichen

կուծեան.

Eigenſchaft,

Աւ չոնգուրըդ, մեզ բան ասա՛, թող խօսքդ լինի
Nimm deinen Tſch. uns was ſage ſei es, daß dein Wort ſei

ցաւալի.

traurig.

Այդպէս խօսքեր շատ ենք լըսել, էլ կը լըսենք
Solche Worte viel wir haben gehört auch wird werden hören

անտրտունջ.

ohne Klage

Մեր չըխօսկան լինելուցն է, մընացել ենք անտէրունջ:
Unſeres ſchweigſam — Seins wegen wir ſind geblieben verlaſſen,

Լաւ է աղատ լաց լինելը, քան դարդ անելն անմերունջ:
Gut iſt frei Weinen ſein, als Schmerz machen ſtumm,

Ասա՛ լըսենք, ի՞նչ անենք, որ խօսքըդ կ'լինի
Sag' daß wir hören, was ſollen w. tun, daß dein Wort werde

ողբալի:

weinerlich.

Տեսնում ես, որ մենք թըմրած ենք, քունն անուշ է
Du ſiehſt, daß wir verſtummt ſind, d. Schlaf süß iſt

մեզ թըլում.

uns ſ. zeigend,

Է՞ր ես դու էլ մեզ բուժորիս մաշող քընիցն յաղ
 Warum bist du auch uns alle tödlichen Schlafaus besiegend,
 Թըւում:
 erweckend,

Առ շնգուրդ, տուր լարերին, կըրակ վառիր մեր
 Nimm deinen L., gib die Saiten, Feuer entzünde in unserm
 սըրտում,
 Herzen,

Մեզ ամենիս նոր շունչ տըւող մի բան ասա՛ սըրտալի:
 Uns allen neuen Geist gebendes ein Ding sage herzliches.

Freie Uebersetzung.

Dein Schweigen ist nicht Arznei unsern Wunden ¹⁾,
 Die ganze Welt weiß es, daß unsre Leiden weder Maß noch
 Grenze haben.
 Aber das Schweigen ist ja kein Zeichen einer löblichen Eigenschaft;
 Drum nimm deine Laute, und sing' uns; wenn auch dein Wort
 traurig sein soll.

Solcher Worte haben viel wir gehört; wir werden sie hören
 ohne Murren;
 Weil wir schwiegen, sind wir geblieben ohne Herrn.
 Besser ist es ohne Zwang zu weinen, als stumm zu leiden,
 Nun, laß' uns hören, was sollen wir tun, damit dein Wort uns
 weinen mache.

¹⁾ D. h. heilt nicht unsere Wunden.

Du siehst ja, wir sind verstummt; der Schlaf scheint uns süß,
Warum erweckst du uns alle aus unserm verhängnisvollen Schlaf?
Nimm deine Laute, schlag' in die Saiten, Feuer entzünd' in unserm
Herzen

Und sag' uns ein herzlich Wort, das uns allen neuen Mut einflößt.

Wörter: *արար աշխարհ* (Volksausdruck: die von Gott
geschaffene Welt =) die ganze Welt; *վէրք* Wunde, *դարդ* Schmerz,
Kummer, *յատկութիւն* Zeichen, Eigenschaft, *խօսք* Wort, *լաց*
das Weinen, *քուն* Schlaf, *լար* Saite, *կրակ* Feuer — *լուռ*
schweigsam, *գովելի* löblich, *ցաւալի* traurig, bekümmern, *շատ*
viel, sehr, *անտրտունջ* willig, ohne Murren, *խօսկան* sprechend,
չխօսկան schweigsam, stumm, *անտէրունչ* verlassen, im Stiche
gelassen, *թմրած* verstummt, *մաշող* erschöpfend, *նոր* neu —
մնալ bleiben, *անել* machen, tun, *գիտենալ* wissen, *կայ* es ist,
gibt, *չկայ* es gibt nicht, *լինել* sein, werden, *լսել* hören,
տեսնել sehen, *թուալ* scheinen, *յալթել* besiegen, siegen, *տալ*
geben, *վառել* anzünden.

Idiomatisches: *դարման անել* heilen, *լաց լինել* weinen,
չունչ տալ Geist, Mut einflößen, *տուր լարերին* schlag' die
Saiten an (v. *տալ* geben).

Grammatisches.

չները die Hunde von *չուն*, *հովուի* des Hirten von *հովիւ*,
քրնի մէջ von *քուն* Schlaf, *սրբտում* im Herzen von *սիրտ*.

Wir finden in diesen Wörtern, daß ein *հ* oder *ու* ausgefallen
ist. Darüber sind folgende Regeln zu merken:

1. Substantive, deren letzte Silbe *ի* enthält, verlieren dies und zwar a) mehrsilbige gewöhnlich in der Einzahl, b) einsilbige aber in beiden Zahlen. (Mit Ausnahme der auf *ի* endenden einsilbigen s. § IV). So: *ծաղիկ* Blume, Gen. *ծաղկի*, Plur. *ծաղիկներ*, *քիթ* Nase, Gen. *քթի* Plur. *քթեր*. (Deminutive auf *իկ* und Wörter auf *իք* verlieren ihr *ի* nicht).
2. Mehrsilbige Substantive auf *յ* verlieren dies im Plural und vor den bestimm. Partikeln: *երեսայ* Kind, Plur. *երեսաներ*, *ողայ* Knabe, (statt * *ողայ*) *ողաներ*, ebenso *ողան*.

NB. Auslautendes *իւ* geht vor vokalischen Endungen in *ւ* über, geschrieben *ւ* (gewöhnl. vor *ու*) z. B. *թիւ* Zahl, Gen. *թուի*, *թուեր*; *է* einsilbiger Wörter wird in den obl. Fällen des Sing. gewöhnlich *ի*, z. B. *սէր* Liebe: *սիրով*; *ոյ* einsilbiger Wörter wird im Instrum. *ու* z. B. *լոյս* Licht: *լուսով*. Ein Ablativ auf *է* findet sich in gewissen Ausdrücken: *ժամէ ժամ* von Stunde zu Stunde (neben *ժամից ժամ*) u. Substantiven adjekt. Charakters: z. B. *արծաթէ* silbern o. *արծաթ* Silber, *երկաթէ* eisern von *երկաթ* Eisen.

Übersetze: *երեսաներն աղաղակում են* (schreien) — *Ծները չար* (böse) *են* — *երեսան մեզ* (uns) *գիրք է կարդում* (liest) — *Տուն; անում* — *Ջիւներ, սրերով* — *Խմում էք* (trinken) *դուք գինին* (Wein) *ջրով* (*ջուր* Wasser) — *Ես խմում եմ գինի առանց* (ohne) *ջրի* — *Ես շունեմ տներ* — *երկաթէ կամուրջ* — *Փայտէ* (*փայտ* Holz) *տուն* — mit dem Säbel, der Hunde, den Vögeln, die Pferde, von den Kindern, in der Nase, den Nasen, der Blumen, in der Blume, in den Blumen.

Unregelmäßig deklin. Wörter.

1) *Մայր* Mutter, *Հայր* Vater, *եղբայր* Bruder (und die mit ihnen gebildeten wie *Հորեղբայր* Onkel (Vatersbruder), *նախահայր* Vorfater, Ahne,) gehen nach dem Muster *Մայր*.

Nom.	} մայր	Plural regelmäßig: մայրեր, մայրերի usw.
Aff.		
Gen.	} մօր	
Dat.		
Instr.	մօրով	
Loc.	մօրում	
Abi.	մօրից	

2) քոյր Schwester, կին Frau (Chefrau), աներ Schwieger-
vater, տէր Herr, Եփէր (und die abgeleiteten), տիկին Dame,
Frau, Բոբո, կալուածատէր Gutbesitzer, տալ Manneschwester,
ներ Frau des Bruders des Mannes, Տիւղերին, սկեսուր
Mutter des Mannes, սկեսար Vater des Mannes, schieben vor
den letzten 3 Fall-Endungen im Sing. ոչ ein, der Gen. Dat. endet
auf ոչ, Plural regelmäßig. քոյր verliert dabei ոյ, կին u. տիկին
das ի (s. oben), der Vokal von տէր u. ներ geht in ի über, also:

քոյր, բոբո, բոբօցից, բոբօցով, բոբօցում Pl. քոյրեր.
տէր, տիրօց, տիրօցով, տիրօցում, տիրօցից, Pl. տէրեր.
ներ, նիրօց, նիրօցից usw.
սկեսուր, սկեսրօց, սկեսրօցում usw.

Bemerkung. Daneben findet man noch die alten Formen
(Plural): կանայք (Frauen), կանանց, կանանցից, կանանցով,
կանանցում.

Übersetze: Ես զինուորի հօր գիրքն եմ կարդում (ich
lese) — Մենք (wir) հայր ու մայր ունինք (haben) — Ում
(wem) ես նամակ գրում (schreibst du)? հօրը — Ումն է (wem
gehört) այդ պառակ (alt)¹⁾ շունը: Նա (er) մեր (unserm)
բժըշկի հօրն է — Այդ բժըշկի քոյրը շատ փող (Geld)

¹⁾ Ժեր = alt, nur von vernünft. Wesen, պառակ von belebten im
allgemeinen, հին nur von Dingen.

ունի (hat) — Ձեր փոքր (euer kleiner) եղբայրը — Ձեր փոքր եղբորը — Ունէք դուք եղբայր? — Ես ունեմ եղբայր (S. auch Vorübungen Nr. 11).

VII.

ՀՐԵՂԷՆ ՁԻ.

Feuriges Pferd.

Մի ծեր մարդ երեք որդի ունէր. երկուսը խելօք,
 Ein alter Mann drei Söhne hatte zweie geſcheit,
 իսկ երրորդը յիմար և կեղտոտ: Գիշեր ու ցերեկ
 aber der dritte dumm u. ſchmußig. Nacht u. Tag
 յիմարը, տանը վայր ընկած, ոչինչ գործի չէր գնում:
 d. Dumme z. Hauſe liegend, nichts zur Arbeit nicht tat.
 Այս մարդը մի օրալար ցորեն էր ցանել: Յորենը
 Dieſer Mann ein Tagewerk Getreide hatte geſät. D. Getreide
 դուրս էր եկել, մէծացել և գեղեցիկ հասկեր բունել.
 heraus war gekommen, gewachſen u. ſchöne Ähren hatte bekommen.
 Միայն գիշերները մէկը գալիս էր ու տրորում արտը:
 Aber nachts einer kam u. beſchädigte¹⁾ d. Feld.
 Այս բանին մի ճար անելու համար ծերը իւր որդոցն
 Dieſer Sache ein Mittel machen um zu d. Alte ſeinen Söhnen
 ասաց. „Միրելի որդիք, գիշերները հերթով գնացէք,
 ſagte: „Liebe Söhne, nachts d. Reihe nach geht
 արտը պահպանեցէք և աշխատեցէք գողին բունել:“
 d. Feld behütet u. bemüht euch den Dieb zu fangen.“

¹⁾ Eigentl. verkrüppeln, zerknüllen.

Freie Übersetzung.

Ein alter Mann hatte drei Söhne; zwei gescheite, der dritte aber war dumm und schmutzig. Tag und Nacht faulenzte der Dumme zu Hause umher und tat nichts. Der Vater hatte ein Tagewerk Ackerland besät und der Same war gut aufgekeimt, gewachsen und hatte schöne Ähren getrieben. Aber jede Nacht kam jemand und beschädigte das Feld. Um dem abzuhelpen, sagte der Vater zu seinen Söhnen: „Liebe Kinder, geht nachts der Reihe nach aufs Feld, bewacht es und versucht den Dieb abzufassen.“

Idiomatisches¹⁾: վայր ընկնել eigentl. fallen, hier herumliegen, հասկ բռնել Ähren bekommen, ansetzen, գիշերները nachts (wörtl. die Nächte), ճար անել abhelfen, helfen, հերթով der Reihe nach (v. հերթ die Reihe), գիշեր ու ցերեկ Tag u. Nacht.

Grammatisches: Unregelm. Declin. Wörter, die eine Zeit (resp. Zeitabschnitt) bezeichnen, haben im Sing. Genit. eine besondere Endung; einige derselben können jedoch auch nach der 1. Decl. gehen; z. B.: տարի Jahr, ամառ Sommer, ձմեռ Winter, օր, ցերեկ Tag, գիշեր die Nacht, շաբաթ Woche.

Decl.	Nom.	} օր	Plur. regelm. օրեր, օրերի usw.
	Alt.		
	Gen.	} օրուայ (օրուան)	Ebenso: տարուայ, գիշերուայ, ցերեկուայ, շաբաթուայ.
	Dat.		
	Instr.	օրով	Doppelte Formen haben z. B.
	Loc.	օրում	ամիս Monat, ամսուայ oder ամսի;
	Abi.	} օրից (օրուանից)	շաբաթ Woche, շաբաթուայ oder շաբաթի.

Einige Substantive haben noch aus der alten Sprache Formen behalten, besonders im Plural: մարդ Mann, Pl. մարդիկ; կին Frau, Pl. կանայք; որդի Sohn, Pl. որդիք (Ξ. auch oben

¹⁾ Das Wörterverzeichnis bleibt von jetzt an weg.

որդոցն¹⁾); շուն Hund, Gen. Dat. շան; ձուկ Fisch, Gen. Dat. ձկան; տուն Haus, տան.

Übersetze: Քոյրիկ (Schwesterchen), շանը հաց տուր (gib!). — Ով (wer) է գնում (kauft) ձեզ համար (für euch) ձուկ ու միս. — Տարին քանի (wie viele) ամիս ունի (hat). — Այս ամիսը քանի օր ունի. — Այս ամիսն ունի երեսուն (30) օր (Einz. statt Mehrz.) — Այդ գնացքը (Zug) գալիս է (kommt an) գիշերուայ ժամը երկուսին (um zwei Uhr). — Դուք (ihr) ե՞րբ (wann) էք ճաշում (zu Mittag eßt). — Մենք (wir) ճաշում ենք ցերեկուայ ժամը չորսին (um 4 Uhr) — Օրերը կարճանում են (fürzer w.), իսկ գիշերներն երկարում են (länger w.) — Ամառը (im Sommer) օրերն երկար են, իսկ ձմեռը կարճ (kurz) են — Երեկ երեկոցան (gestern Abend) — Ես գնում եմ տուն — (des) Tages; (der) Nacht; der Winter; die Wochen; der Wochen; aus dem Monate.

VIII.

(Fortsetzung.)

Առաջին գիշերը մեծ որդին գնաց պահպանութիւն
Die erste Nacht der große Sohn ging Bewachung

անելու, բայց կէս գիշերին քունը տարաւ ու քնեց:
zu machen, aber halbe Nacht d. Schlaf u. schlief.

Առաւօտեան յետ դարձաւ տուն և ասաց. „Ամբողջ
Am Morgen zurück kehrte n. Hause u. sagte „Ganze

գիշերը չքնեցի, սառայ, փայտ դարձայ, բայց
Nacht nicht ich h. geschl., gefroren, zu Holz wurde ich, aber d.

1) Es sei hier überhaupt bemerkt, daß im höheren Stile häufig Formen aus der alten Sprache im Gebrauch sind.

դող շտեսայ՝. Միւս գիշերն երկրորդը գնաց, ողջ
Dieb nicht sah.“ Die andere Nacht der zweite ging, ganze

գիշերը քնեց և առաւօտեան միևնոյն լուրը բերեց.
Nacht schließ u. Morgens dieselbe Nachricht brachte.

Երրորդ գիշերը հերթը յիմարին հասաւ: Նա
Die dritte Nacht d. Reihe d. Dummen erreichte. Er

մէկ պարան վեր առաւ և գնաց, արտի մօտ նստեց,
einen Strich nahm u. ging, Feld neben setzte s.

գողին սպասեց. կէս գիշերին մօտեցած՝ նրա քունը
d. Dieb erwartete, Mitternacht genähert ihn d. Schlaf

տարաւ: Յիմարը վեր առաւ դանակը, մատը մի փոքր
D. Dumme nahm d. Messer, d. Finger ein bißchen

կտրեց, մէջը աղ ածեց, մրմէջայնեց և այսպիսով քունը
schnitt, hinein Salz streute, summt u. so d. Schlaf

փախցրեց: Կէս գիշերին, մէկ էլ տեսնես, աշխարհ
verjagte. Um Mitternacht eines noch sieh! D. Boden

շարժուեցաւ, քամի վեր կացաւ և երկնքեցը հրեղէն
bewegte sich, Wind erhob sich u. vom Himmel feurig

[Թևով մի ձի ցած իջաւ, արտի մէջ մտաւ, քթածակ-
geflügeltes ein Pferd herabkam, Feld in ging. Aus den

ներից ամպ էր բարձրանում, աչքերում, կարծես,
Müstern Wolke sich erhoben, in d. Augen, glaubst du

կայծեր էր փայլում: Եւ ձին սկսեց ուտել ցորենը.
 Blitze leuchteten. Und d. Pferd fing an zu fressen d. Korn.

ոչ այնքան ուտել, ինչքան կոխումել.
 Nicht so sehr essen als zerstampfen.

Freie Uebersetzung.

Die erste Nacht ging der älteste Sohn hinaus, um das Feld zu bewachen. Aber um Mitternacht kam ihm der Schlaf und er schlief ein. Am Morgen kehrte er nach Hause zurück und sagte: „Die ganze Nacht habe ich nicht geschlafen, gefroren habe ich, zu Holz bin ich gefroren, den Dieb aber habe ich nicht gesehen. Die folgende Nacht ging der mittlere Sohn hinaus, schlief die ganze Nacht und am Morgen erzählte er dieselbe Geschichte. Die dritte Nacht war die Reihe am Dummnen. Er nahm einen Strick, ging fort, setzte sich neben dem Feld nieder und erwartete den Dieb. Als Mitternacht sich näherte, kam ihm der Schlaf. Er nahm sein Messer, schnitt sich ein wenig in den Finger und streute Salz hinein, summte (ein Liedchen) und auf diese Weise floh ihm der Schlaf. Um Mitternacht, siehe da! erzitterte der Boden, erhob sich der Wind und vom Himmel herab flog ein Pferd mit feurigen Flügeln, das sich auf das Feld niederließ. Wolken erhoben sich aus seinen Nüstern und aus seinen Augen schienen Blitze zu leuchten. Und das Pferd fing an das Korn zu fressen, weniger es zu fressen, als es zu zerstampfen.

Idiomatisches: առաջին գիշերը die erste Nacht, միւս գիշերը die folgende, andere Nacht; ամբողջ գիշերը die ganze Nacht, կէս գիշերին um Mitternacht; Հերթին չսուա die Reihe ist an mir, մէկ էլ տեսնես sieh doch, sieh nur!

Grammatisches: մի շաղ քառ ein fettes Schaf (Alt.), մի հին կապերա ein alter Teppich, անուշ քնի մջ in süßem Schlafe, անուշ ձայնիդ deine süße Stimme.

Wenn ein Eigenschaftswort attributiv steht, bleibt es unverändert nach Fall u. Zahl, steht es allein, im substant. Sinne so wird es declinirt wie ein Hauptwort der 1. oder 2. Declination. Verbal-Adjektive auf լի decliniren immer wie ein Subst. der ersten Declination. Der unbestimmte Artikel steht vor dem Adjektiv; der bestimmte, wie immer, nach dem Substantiv. Also:

Nom.	{	ընդարձակ դաշտ	breites Feld
Acc.			
Gen.	{	ընդարձակ դաշտի	breiten Feldes
Dat.			
Instr.		ընդարձակ դաշտով	mit breitem Felde
Loc.		ընդարձակ դաշտում	in breitem Felde
Abi.		ընդարձակ դաշտից	aus breitem Felde.

Plur. ընդարձակ դաշտեր breite Felder, ընդարձակ դաշտերի breiter Felder usw.

3. Mit unbest. Art. մի ընդարձակ դաշտ usw.

Mit best. Art. ընդարձակ դաշտը usw.

Alleinstehend: Nom.=Acc. վատ schlecht, Gen.=Dat. վատի, Instr. վատով, Loc. վատում, Abi. վատից, Plur. վատեր, վատերի usw.

Verbal-Adj. պատուելի geehrt; Gen.=Dat. պատուելիի, Instr. պատուելիով, Abi. պատուելիից usw., սիրելի geliebt սիրելիի, սիրելից usw.

Übersetze: Ու՞մն է (wem gehört) այդ պառաւ (s. Sect. II Note) շունը — Ու՞մն է այդ երկար (lange) հին դաշոյնը (Dolch) — Մո՞ւր (schwarz) է նա (er) — Այո (ja), նա շատ (sehr) սուր է — Տուր (gib) ինձ (mir) մի սև (schwarz) հացի կտոր (Stück) — Ես սև հաց շատ եմ սիրում (ich liebe) — Ձեր ձիերը (Ihre Pferde) փոքր (klein) են (sind) — Ոչ (nein) ձիերս (meine Pferde) մեծ (groß) են — Ինձ (mir) պէտք է

(ist nötig = ich brauche) սև թէյ (Tee) ու շատ հին կարմիր (rot) դինի — Փոստարերը (Briefträger) նախկ է բերում (bringt) ձեր (eurem) փոքր եղբորը — Բարև (sei gegrüßt), սիրելի ընկեր (Freund)! — Այսօր շատ տաք է (heiß) — Շատ հանդարտ (ruhig) եղանակ (Wetter) է — roter Wein, roten Weines, ein Glas (բաժակ) roten Weines — ein Glas schwarzen Tees — die weiße (ձերմակ) Mauer (պատ) — die weißen Mauern — in den weißen Mauern — aus der schwarzen Mauer — neuer (նոր) Wein — kleines Haus — grüner (կանաչ) Baum (ծառ) — ich brauche einen neuen Hut (գլխարկ) .

IX.

(Fortsetzung.)

Փորսող տալով մեր յիմարը կամաց-կամաց մոտեցաւ
 Kriechend gehend unser Dummer langsam langsam näherte sich
 ձիուն և յանկարծ թողը նրա սլարանոցը դցեց,
 dem Pferde u. plötzlich d. Strick seinen Hals warf,
 բռնեց: Չին ամենայն ղորութեամբ ձգձգեց, յետի
 fing es. D. Pferd mit aller Kraft zog, hintere
 ոտների վրայ ծառս եղաւ, բայց մեր յիմարի ձեռքից
 Füße auf sich bäumte, aber unsers Dummen Hand aus
 շաղատուեցաւ: Ապա կանգնեց ու սկսեց աղաչել.
 nicht j. befreite. Nun wurde müde u. fing an zu bitten:
 „Յովհաննէս, բարեկամ, ինձ արձակիր. Ես դրա փոխա-
 Johannes, Freund mich lasse los. Ich dies Stelle
 բէն մեծ ծառու թիւն կ'անեմ քեզ.“
 an großen Dienst werde leisten Dir.

„Շատ լաւ, բայց ես քեզ յետոյ ի՞նչպէս գտնեմ“,
 Sehr gut aber ich dich danach wie ich soll finden
 ասաց Յովհաննէսը. „Երբոր կըկամենաս ինձ կանչել,
 sagte Johannes. Wann du wollen wirst mich rufen,
 դուրս կըգաս գաշտը, երեք անգամ կըշփվացնես և
 hinaus du wirst gehen aufs Feld, drei Mal pfeifen u.
 կըկանչես, հրեղէն ձի, հրեղէն ձի, շուտով ինձ հասիր“.
 wirst rufen feuriges Pferd, schnell mich erreiche.
 ես այն րոպէին քո առաջը կըլինիմ. „Յովհաննէսն
 Ich in diesem Augenblick dich vor werde sein. Johannes
 արձակեց ձին և պատուիրեց, որ միւս անգամ արտը
 ließ los d. Pferd und befahl daß ander Mal d. Feld
 շարորէ :
 nicht beschädige.

Freie Übersetzung.

Unser Dummer näherte sich kriechend langsam dem Pferde, und indem er plötzlich den Strick ihm um den Hals warf, fing er es. Das Pferd aber zog mit aller Kraft, stellte sich auf die Hinterfüße, konnte sich aber doch nicht aus der Hand des Dummen befreien. Als es nun müde wurde, fing es an zu bitten: Johannes, Freundchen, lasse mich los. Ich werde dir dafür einen großen Dienst leisten.

„Sehr gut, aber wie soll ich dich später finden?“ sagte Johannes. „Wenn du mich rufen willst, geh' hinaus aufs Feld, pfeife dreimal u. rufe: „Feuriges Pferd! feuriges Pferd! komm schnell zu mir!“ Gleich werde ich dann bei dir sein.“ Johannes ließ (also) das Pferd los und befahl ihm ein anderes Mal das Feld nicht zu beschädigen.

Idiomatisches: այն բողբիւն im Augenblick, sogleich; ծառ առ թիւն անել einen Dienst leisten, ծառս շինել sich bäumen.

Grammatikalisches. Die Komparation des Adjektivs. Komparativ und Superlativ werden im Armenischen umschrieben. Der Komparativ entweder a) durch աւելի (mehr) z. B. աւելի խելօք է flüger (d. i. mehr Flug) oder b) dadurch, daß das verglichene Substantiv in den Ablativ gestellt wird z. B. փիղը արջից խելօք է der Elephant (փիղ) ist flüger als der Bär (արջ). Der Superlativ wird gebildet, entweder a) durch ամենա das vor das Adjektiv gestellt wird und mit diesem verschmilzt z. B. անենախելօք (der) flügste, oder b) durch շատ sehr, ամենից (von allen, als alle), չափաջանց überaus z. B. ամենից խելօք der flügste (nämlich von allen) oder 3. in dem der Positiv hinter das im Gen. Plur. stehende Adjektiv gestellt wird, z. B. չարերի չար der schlechteste (nämlich der schlechten schlechter)¹⁾.

Bemerkungen.

1. als (nach e. Komp.) heißt բան od. բանթէ (seltener բանց Գինճ).

2. Beim Komparativ findet man wohl auch noch die alte Form mit der Partikel գոյն (ագոյն) z. B. բարձրագոյն höher.

Übersetze: փիղը աւելի խելօք է, բան թէ արջը (Bär) = փիղն արջից խելօք է — փիղն ամենախելօք կենդանին (Tier) է = փիղն ամենից խելօք կենդանին է — Այս (dieser) սարն (Berg) աւելի բարձր (hoch) է (ist) բան թէ նա (jener) — Իմ (mein) դանակը (Messer) քո (dein) դաշտյնից (Dolch) սուր (scharf) է — Ծուռը ձիուց փոքր (klein) է — Չեր փողոցը (Straße) լայն (breit) է մերից (als

¹⁾ Գինճ gibt noch eine Wendung: կոլիբրին թռչուններից գեղեցիկն է der Kolibri ist von den Vögeln der schönste = der schönste der Vögel.

die unsere). Dein Vater ist reicher (Հարուստ) als mein Vater —
 Euer Haus ist höher als das unsere (մերիցը) — Unser Haus
 ist schöner als das eure (ձերիցը) — Das Pferd ist stärker (զորեղ)
 und schöner als der Esel (էջ) — Ich bin ärmer (աղքատ) als du
 (քեզանից) — Du bist fleißiger (ջանասէր) (als ich) (հեձանից).

X.

Յիմարը յետ դարձաւ տուն: „Ի՞նչ տեսար, ի՞նչ
 Der Dumme lehrte zurück u. Hause. Was hast gesehen, was
 շինեցիր“, Հարցրին նրան եղբայրները: Յովհաննէսը
 hast gemacht¹⁾, frugen ihn die Brüder. Johannes
 պատասխանեց. „Ես մի հրեղէն ձի բռնեցի. նա հնձ
 antwortete: Ich ein feuriges Pferd h. gefangen. Es mir
 խոստացաւ, որ էլ մեր արտը չի մտնիլ, ես էլ նրան
 versprach, daß mehr unser Feld nicht hineingeht, ich auch es
 արձակեցի“. Մնացած բաները նա չպատմեց: Շատ
 habe losgelassen. Die übrigen Sachen er nicht erzählte. Viel
 ծիծաղեցան եղբայրները խեղճի վրայ, միայն, ճշմարիտ
 lachten die Brüder d. Dummen über, aber wahr
 որ, այն օրից յետոյ ոչ ոք արտին վնաս չէր տալիս.
 daß, dies Tag von nach Niemand dem Feld Schaden nicht gab.

¹⁾ Eigentlich „bauen“ (շինել).

Այս անցրից մի օր յետոյ թագաւորից ամեն
Dies Ereignis ein Tag danach v. Könige (in) alle

գիւղեր ու քաղաքներ մունետիկներ ուղարկուեցան,
Dörfer u. Städte Ausrufer wurden geschickt,

որոնք բարձր ձայնով կանչում էին և ասում. „Ո՛վ
welche lauter Stimme mit ausriefen u. sagten: oh

պարոններ, քաղաքացիներ, աղնուականներ և գիւղացիներ,
Herren, Städter, Adlige u. Bauern,

մեծ թագաւորը սօն է կատարում և ձեզ ամենքիդ
d. große König e. Fest feiert u. euch alle

հրաւիրում է. երեք օր պէտք է ուրախութիւն լինի.
einlädt; drei Tage nötig ist (daß) Freude sei.

Լաւ ձիաներդ վեր առէք. թագաւորի միակ և արեգա-
Gute eure Pferde auf nehmt. Des Königs einzige u. als die

կից գեղեցիկ աղջիկը բարձր բուրգի պատշգամբում
Sonne schönere Tochter hohen Burg Balkon auf

նստած կըլինի. ով որ իւր ձիով կարողացաւ թռչիլ,
sitzend wird sein. Wer sein Pferd mit kann springen.

Թագաւորի աղջկան հասնել ու նրա մատից մատանին
des Königs Tochter erreichen u. ihr Finger von den Ring

հանել թագաւորը նրան իւր աղջիկը կնութեան կըտայ“:
ziehen, der König ihm seine Tochter zur Ehe wird geben.

Freie Uebersetzung.

Der Dumme kehrte nach Hause zurück: „Was hast du gesehen, was hast du angegeben? fragten ihn die Brüder. Johannes antwortete: „Ich habe ein feuriges Pferd gefangen. Es hat mir versprochen, daß es in unser Feld nicht mehr hineinkommen werde, und ich habe es frei gelassen.“ Das Übrige (aber) erzählte er nicht. Viel lachten die Brüder über den Dummen, aber, wirklich, von diesem Tage an wurde das Feld nicht mehr beschädigt.

Einen Tag nach diesem Ereignis wurden vom Könige in alle Dörfer und Städte Ausrufer geschickt, die mit lauter Stimme verkündeten: „Ihr Herren, Städter, Adlige und Dörfler, (unser) großer König veranstaltet ein Fest und lädt euch alle ein. Drei Tage lang soll Freude herrschen. Nehmt eure guten Pferde. Des Königs einzig Töchterlein, schöner als die Sonne wird auf dem Balkone eines Turmes sitzen. Wer mit seinem Pferde so hoch springt, daß er das Mädchen erreichen und von ihrem Finger den Ring ziehen kann, dem gibt der König seine Tochter zur Frau.

Idiomatisches: *տուն յետ դարձնել* nach Hause zurückkehren, *այն օրից յետոյ* von diesem Tage an, nach d. Tage, *վնաս տալ* beschädigen, schaden, *վնաս ունենալ* Schaden erleiden, *մի օր յետոյ* einen Tag danach, *տուն կատարել* ein Fest feiern, *վեր առնել* aufnehmen, nehmen, mitnehmen.

Grammatisches: *ես* ich, *երանց դառը* ihr Schaf, *նա . . . տեսաւ* er sah, *այս նապաստակին* diesen Hasen, *մեզ . . . ասա* sage uns, *քո անուշ ձայնիդ* deine süße Stimme, *մեր հօգին* unsern Geist, *դու համարում ես* du zählst, *այդ խոցերը* diese Wunden, *այսպէս խօսքեր* solche Worte, *իւր որդոցն* seinen Söhnen usw.

Die Fürwörter. Das Armenische hat, wie andere Sprachen persönliche, besitzanzeigende, hinweisende, bezügliche, fragende, gegenseitige und unbestimmte Fürwörter.

Vorkäufige Bemerkung.

1. In der Konjugation werden die persönlichen Fürw. oft ausgelassen.

2. Statt der vollen Formen der besitzanzeigenden Fürw. werden auch die Suffizformen angewendet (Darüber später sowie über den hinweisenden Gebrauch derselben).

Gewisse Fürwörter können sowohl attributiv als allein stehend gebraucht werden; im ersteren Falle werden sie nicht dekliniert, im letzteren werden sie dekliniert, wenn sie überhaupt deklinationsfähig sind.

1. Persönliche.

Nom.	<i>Ես</i> ich	<i>դու</i> du
Aff.	} <i>ինձ</i>	<i>քեզ</i>
Dat.		
Gen.	<i>իմ</i>	<i>քո</i>
Loc.	<i>ինձնում</i> (<i>ինձանում</i>)	<i>քեզնում</i> (<i>քեզանում</i>)
Instr.	<i>ինձնով</i> (<i>ինձանով</i>)	<i>քեզնով</i> (<i>քեզանով</i>)
Abl.	<i>ինձնից</i> (<i>ինձանից</i>)	<i>քեզնից</i> (<i>քեզանից</i>)

Nom.	<i>ինքը</i> er, sie, es ¹⁾
Aff.	} <i>իրան</i>
Dat.	
Gen.	<i>իր</i> (<i>իւր</i>)
Loc.	<i>իրանում</i> (<i>իրենում</i>)
Instr.	<i>իրանով</i> (<i>իրենով</i>)
Abl.	<i>իրանից</i> (<i>իրենից</i>)

¹⁾ Häufiger wird *նա* verwendet, dessen Declinat. unten.

Քսր.	Ոոմ.	Մենք	wir	դուք	ihr, Sie
	Պէ.	}	Մեզ	}	ձեզ
	Ծտ.				
	Ծեն.	Մեր		ձեր	
	Ծօ.	Մեզնում	(մեզանում)	ձեզնում	(ձեզանում)
	Ծոյր.	Մեզնով	(մեզանով)	ձեզնով	(ձեզանով)
	ՍՅ.	Մեզնից	(մեզանից)	ձեզնից	(ձեզանից)

Քսր. Ոոմ. Իրանք (իրենք) sie

Պէ. }
 Ծտ. } Իրանց (իրենց)
 Ծեն. }

Ծօ. Իրանցում (իրենցում)

Ծոյր. Իրանցով (իրենցով)

ՍՅ. Իրանցից (իրենցից)

Sing. նա er, sie, es Ք. նոքա, նրանք, նորանք

Պէ.	}	նրան, նորան	}	նոցա, ն(ո)րանց
Ծտ.				
Ծեն.		նրա, նորա		
Ծօ.		նրանում, նորանում		նոցանում, ն(ո)րանցում
Ծոյր.		նրանով, նորանով		նոցանով, ն(ո)րանցով
ՍՅ.		նրանից, նորանից		նոցանից, ն(ո)րանցից

Übersetze: Դու բժիշկ ես — Ես զինուոր եմ — Մենք բժիշկներ ենք — Դուք երեխաներ (Kinder) էք — Ինձ պետք (nötig) է սեւ թէյ — Դու փող ունի՞ս (hast Geld) — Դուք ի՞նչ (wohin) էք գնում (ihr geht) — Դուք հեռո՞ւ (weit) էք ապրում (wohnt) մեզանից — Մեզ պատմեցին (erzählten) վագոնում (im Waggon), որ (daß) . . . — Ինձ համար (für) — քեզ համար — ձեզ համար — Մեզանում (übers. bei uns) շատ զօրք (Militär) կայ (es gibt) — Ես նորան շատ

եմ սիրում (liebe) — ինչդրում եմ (bitte) ինձ էլ (auch)
 տանել (mitnehmen) ձեզ հետ (mit) — նա մեծ (hier: älter)
 է ինձանից — նա փոքր (hier: jünger) է ինձանից — նա
 քեզանից աղքատ (arm; hier im Compar.) է — նա է
 խօսում (sprechen) իմ և քո մասին (betreffend, über), մեր
 և ձեր մասին, նորա և նոցա մասին — նա խօսում է
 ինձ հետ, քեզ հետ, մեզ հետ, ձեզ հետ, նորա հետ, նոցա
 հետ — von uns, in uns, von ihm, ihm, mich, dich, aus ihm,
 in euch, aus euch, dir, euch (Dat.), euch Akf.), ihnen, mit mir
 (mit = հետ fordert den Dativ u. wird nachgestellt), mit dir, mit
 ihm, für mich (für = համար, wie հետ) für sie, für euch, für uns —

2. Besizanzeigende.

Diese sind nicht anders als die Genitive der persönlichen Fürwörter; sie lauten also: իմ mein, քո dein, իր (իր, ն(ո)րա sein, ihr, մեր unser, ձեր euer, իրանց (իրենց, նոցա, ն(ո)րանց) ihr. Diese Formen deklinieren nicht, da sie immer attributiv sind.

Bemerkung. Das Substantiv, bei dem sie stehen, nimmt häufig eines der 3 Suffixe *ս*, *դ*, *ն*, (*ը*) an, von denen sich das erste auf die erste, das zweite auf die zweite und das dritte auf alle Personen bezieht. In diesem Falle werden die vollen Formen auch ausgelassen. Beispiele: (իմ) ուսուցիչս mein Lehrer, գիրքս sein Buch, քո ուսուցիչդ dein Lehrer, քո գիրքդ = քո գիրքը dein Buch, մեր գիրքը unser Buch¹⁾. Wenn die Pron. poss. aber allein stehen, so werden sie dekliniert und nehmen dann entweder eines der eben erwähnten Suffixe oder das hinweisende *ը*, das wir schon in seiner Funktion als bestimmter Artikel kennen gelernt haben, an. So z. B.:

¹⁾ Wenn die volle Form des Pron. poss. fehlt, können sich die Suffixe *ս*, *դ*, *ը* nur dann auf den Plural des Pronomens beziehen, wenn dies aus dem Zusammenhange hervorgeht; գիրքս kann also „unser Buch“ nur dann bedeuten, wenn der Satz darüber keinen Zweifel aufkommen läßt.

Sing.	Nom.	իմս	oder	իմը	meiner
	Aff.	{ իմս		իմը	
		{ իմիս		իմին	
	Gen.	{ իմիս		իմի	
	Dat.	{ —		իմին	
	Loc.	իմուսմս		իմուսը	
	Inst.	իմովս		իմովը	
	Abi.	իմիցս		իմիցը	

Plur.	Nom.	իմերը	oder	իմոնքս	oder	իմոնքը
	Aff.	{ իմերը	"	իմոնքս	"	իմոնքը
		{ իմերիս	"	իմոնցս	"	իմոնցը
	Gen.	{ իմերի	"	իմոնցս	"	իմոնց
	Dat.	{ իմերին	"	իմոնց	"	իմոնցը
	Loc.	իմերուսմ(ը)	"	իմոնցուսմս	"	իմոնցուսմ(ը)
	Inst.	իմերով(ը)	"	իմոնցովս	"	իմոնցով(ը)
	Abi.	իմերից(ը)	"	իմոնցիցս	"	իմոնցից(ը)

Ebenso gehen: քոնը der deine, իրանը, նորանը, նրանը der seine, մերը der unsere, ձերը der eure, իրանցը der ihre.

Übersetze: Ձեր ձիերը փոքր են — իմ սենեակում (սենեակ Zimmer) մի շատ մեծ սեղան (Tisch) կայ (ist, gibt es) — Ձեր սենեակում շատ սեղաններ կան (Plur. des vorigen) — Մեր սենեակում երկու (2) սեղան կայ — Որտեղ (wo) է եղբայրդ: Նա (er) իւր սենեակումն է — Բանի տարեկան¹⁾ է ձեր քոյրը — մեր ուսուցչի (Lehrer s. oben) եղբայրը գնում է (geht) քաղաք — Եղբայրս ասում է (sagt) որ (daß) ինքը փող (Geld) չունի (nicht hat) — Ողջունեցէք (grüßen Sie) իմ կողմից (v. mir) ձերոնց

¹⁾ Wieviel jährig = wie alt (wenn nach Jahren gefragt wird. S. Selt. 23 gegen das Ende).

— Ուր են իմ գիրքերը — Ուր է ըքո հայրը — Ձեր
տունը մերիցը բարձր է — Մեր տունը ձերիցը գեղեցիկ
է — mein Geld, dein Geld, sein Vater, eure Schwester, unsere
Mutter, ihr Haus, aus deinem Hause, in eurem Hause, von eurer
Mutter, mit meinem Gelde, eurem Lehrer; von dem meinigen, aus
der deinigen, aus der ihrigen, den unsrigen; meines Vaters, meiner
Mutter, deinen Vater, mit seinem Gelde.

XI.

(Fortsetzung.)

Յովհաննէսի եղբայրներն էլ գնացին այս հանդէսը,
auch gingen (auf) dieses Fest,

բայց ոչ թէ իրանք թռչելու, այլ ուրիշներին նայելու:
aber nicht für ihr fliegen, sondern andere um zu sehen.

Յովհաննէսը խնդրեց, որ իրան էլ հետները տանեն:
bat daß auch mit sich sie nähmen.

„Դու ինչի համար ես գալիս, յիմար, ասացին եղբայրները,
wozu kommst jagten

մարդկանց վախցնելու, ինչ է. տանը վեր ընկեր.“
die Menschen um zu erschrecken, was? Zu Hause lieg herum.

Եղբայրները ձի նստեցան, գնացին: Յովհաննէսն էլ
setzten sich, gingen auch

նրանց յետևից ծածուկ գուրս գնաց գաշտ և իւր հրեղէն
ihnen nach heimlich hinaus ging

ձիուն կանչեց. Որտեղեց որ էր՝ ձին իսկոյն վազեց,
rief. Woher war jogleich herbeilief,

Յովհաննէսի առաջին կանգնեց: Յովհաննէսը ձիու գլխովը
vor stand mit d. Kopf

Թուաւ, որից յետոյ կերպարանքն էլ փոխուեցաւ և մի
 floq wonach sein Gesicht sich veränderte u.

այնպիսի քաջ աղամարդ դարձաւ, որ տեսնողն ամենեւին
 so tapferer Junge wurde daß, wer ihn sah gar nicht

չէր ճանաչիլ, թէ առաջուայ կեղտոտ Յովհաննէսն է.
 mußte daß der vorige schmutzige

Freie Übersetzung.

Johannes Brüder gingen auch auf das Fest, aber nicht um zu springen, sondern um andere zu sehen. Johannes bat, daß sie ihn auch mitnehmen möchten. „Wozu, Dummer,“ sagten die Brüder, „um die Leute zu erschrecken? Bleib zu Hause.“

Die Brüder setzten sich also aufs Pferd und machten sich auf den Weg. Johannes aber ging nach ihrer Abreise heimlich aufs Feld und rief sein feuriges Pferd. Woher kam es doch plötzlich gelaufen, daß es sogleich vor Johannes stand! Johannes sprang ihm über den Kopf, wonach sich sein Gesicht veränderte und er zu einem so prächtigen Jungen wurde, daß keiner von denen, die ihn sahen, geglaubt hätte, dies sei der frühere schmutzige Johannes.

Idiomatisches: ձի նստել sich zu Pferd setzen.

Grammatikalisches: Hinweisende Fürwörter.

A.

1) *սա* dieser, *դա* jener, *նա* jener dort¹⁾, werden immer allein-
 stehend angewendet; das letztere ersetzt in den meisten Fällen das
 pers. Fürwort „er“ (S. vor. Velt.). Declinirt werden sie nach
 dem Muster von *սա*.

¹⁾ Man beachte, daß hier wieder die drei Konf. *ս*, *դ*, *ն* zugrunde liegen, die wir im vorigen § kennen gelernt haben. Ebenso den unter 2 folgenden, *այս*, *այդ*, *այն*.

	Eing.		Plur.	
Nom.	սա		սրանք ,	սորանք
Acc.	{	սրան	oder	սորան
Dat.		սրան	oder	սորան
Gen.	սրա	„	սորա	սրանց սորանց
Loc.	սրանում	„	սորանում	սրանցում սիւ.
Inst.	սրանով		սիւ.	սրանցով
Abi.	սրանից		սրանցից	

(Auch die alten Formen *սորա* , *սոցա* , *սոցանից* , *սոցանով* , *սոցանում* kommen vor).

2) *այս* dieser, *այդ* jener, *այն* jener dort, stehen attributiv und allein und sind in beiden Fällen unveränderlich.

3) *նոյն* derselbe, attrib. u. alleinstehend dekliniert nach der 1. Decl. *նոյնի*, *նոյնում* wenn es alleinstehend angewendet wird.

4) *այս-ինչ* ein solcher, *այդ-ինչ* ein solcher wie jener, *այն-ինչ* ein solcher wie jener dort, deklinieren nur *ինչ* nach dem Muster v. *ոչինչ* (s. XII. Gr. D.).

Übersetze: *Այդ տար* (trage weg) — *Այն բեր* (bringe) — *Այդ դաշտնն իմ հօրն է* (ist, hier: gehört) — *Մուր է նա* (scharf) — *Այո, նա շատ սուր է* — *Այս քաղաքում* (Stadt) *տասը* (10) *բժիշկ կայ* — *Խնդրի՛ր* (bitte) *նրան գնել* (zu kaufen) *միս ու գինի* — *Այս ամիսը քանի օր ունի* (hat) — *Այդ ո՞ր* (welcher) *գետն* (գետ Fluß) *է* — *Դա կուրն* (die Kura) *է* — *Նորանք երեսաներ են.* — *Այս սարը աւելի բարձր է, քան թէ նա* — *Դուք կարդացի՞ք* (haben gelesen) *այդ գիրքը* — dieses Buch, diese Bücher, jene Kinder dort, jener Mann, in diesen Büchern, aus diesen Häusern, mit ihnen (*հետ*); er ist groß, sie sind klein.

B. Fragende Fürwörter: *ո՞վ* wer, *ի՞նչ* was. (Ersteres wird nur alleinstehend gebraucht; letzteres alleinstehend und attri-

butivisch¹⁾, որ, welcher, ինչպիսի, իրպիսի was für ein, որքան, քանի wieviel, werden auf beiderlei Art angewendet. Die Declination ist folgende:

Յիգ.

Ռ.	նոյ	ի՞նչ	որը	քանի՞սը
Օ.	} նում	ինչի՞	որի՞	քանիսի
Ծ.		ինչի՞ն	որի՞ն	քանիսին
Ո.		ի՞նչ	որը	քանի՞սը
Ըօֆ.		նում մէջ (ումում)	ինչում	որումը
Զոստ.	նումով	ինչով	որովը	քանիսովը
ԱՅԼ.	ումից	ինչից	որիցը	քանիսիցը

Քլուր.

Ոոմ.	ովքեր	Ոոմ.	ինչեր	որո՞նք	քանիսները
wenig gebraucht		Են.	ինչերի	որո՞նց	քանիսների
		Ծատ.	ինչերին	որո՞նց	քանիսներին
		Ատտ.	սիւ.	որո՞նք, որոնց	սիւ.
		Ըօֆ.		որոնքում	
		Զոստ.		որոնցով	
		ԱՅԼ.		որոնցից	

Übersetze: Ի՞նչ էք անում (tun Sie, tut ihr) — Ո՞վ է աղաղակում (schreit) — Ո՞ւմ համար (für) էք գնում (kaufen Sie) լուցիկներ (Streichhölzer) — Ո՞ւմ է նամակ գրում (է գրում er schreibt) — Ի՞նչպիսի թէյ էք խմում (trinkt ihr) — Ժամը քանի՞սն է (wieviel Uhr ist es?) — Քանի տարեկան է ձեր բոլորը — Քանի՞ վերստ (Werst) պէտք է գնալ (gehen, fahren) — Աժսօր (heute) ամսի քանի՞սն է — Քանի տարի է, որ (daß) դուք ապրում էք (lebt, wohnt) այս քաղաքում (Stadt) — Աժսօր ի՞նչ օր է — Ո՞ր

¹⁾ Im Sinne von; was für ein.

բարձրունիս էք ապրում — Թիֆլիսում — Ո՞ւմ մասին է խօսում վարժապետը — Ո՞ւմ հետ է խօսում վարժուհին (Lehrerin) — Ո՞ր ժամն է — Ինչով է պարապում (յ. be-
schäftigen) նորա հայրը — Եւմ գործն (übers. wem ist) dieses
alte Buch? — Յա՛ս քի Յա՛ս գործն ունիս? — Եւմ ի՞նչն
դու (ես կորում) das Brot? — Միտ քիմ (mit = հետ mit Genitiv)
տանն Յա (siehe oben). — Յա՛ս քիմ Յա՛ս (այնու). —
Եւմ ի՞նչն տանն Յա յա՛ս (վճարեցիր) — Եւմ ի՞նչն
(եկա).

C. Relative Fürwörter: Այս յո՞՞րն քիմ քիմ քիմ քիմ քիմ
Abchnitt (B) aufgeführten Fürwörter, aber ohne das Fragezeichen
benutzt. (Sie haben auch wohl die Partikel թէ nach sich).

Übersetze: Երբ (wann) է գալիս (kommt) պնացքը, որը
պնում է Բագու (nach Batu geht) — Գու լսում էիր (hast
gehört) ինչ էր երէկ (gestern) պատմում (էր . . պատմում
erzählt hat) ճանապարհորդը (Reisender) — Ո՞րտեղ (wo) էր
ծառայում (diente) ձեր այդ¹⁾ ծանօթը (Befannte), որի
մասին (über) դուք խօսում էք (spricht) —

XII.

(Fortsetzung.)

Յետոյ նա հեծաւ ձին և քշեց դեպի հանդէս: Գնաց
Hierauf bestieg galoppierte zum Fest. Ging
տեսաւ, որ թագաւորի տան առաջ, ընդարձակ հրապարա-
jah daß Haus vor, weiten Plaze
կում, անհամար ժողովուրդ էր հաւաքուած: Իսկ բարձր
auf, zahllose Menge war versammelt. Über hohen

1) Dieser euer.

աշտարակի պատշգամբի վրայ թագաւորի աղջիկն էր
Turmes Balfone auf Tochter

նստած : Ինքը գեղեցիկ լուսնի նման, մատանին
saß schön dem Mond gleich, d. Ring

փայլում էր արեգակի նման : Բայց ոչոք չէր համարձակում
glänzte der Sonne gleich. Aber niemand sich erkühnte

դէպի վեր ցատկել. ո՞վ էր իւր գլխից ձերք վերառել :
bis oben zu springen. vom Kopfe Hand erhob ?

Մեր Յովհաննէսը խփեց իւր հրեղէն ձիու կողերին :
schloß Rippen.

Չին մոնչաց ու ցատկեց, միայն երեք աստիճան մնաց,
wieherte sprang aber drei Stufen blieben,

որ հասնէր թագաւորազն աղջկան : Փողովուրդը լեզուն
daß es erreiche die königliche Tochter. D. Menge die Zunge

կծեց — զարմացաւ : Իսկ Յովհաննէսը ձիու բերանը
bis wunderte sich. Aber Mund

յետ դարձրեց ու փախաւ : Եղբայրներն ու շահապարհ
zurück wendete floh spät Weg

տուին : Յովհաննէսը մի լաւ մտրակեց նրանց և
gaben. ein Gutes überhieb

անյայտացաւ : Երբ որ հասաւ նոյն դաշտը, ձիու վրայից
verschwand. Als erreichte dasselbe Feld, von oben

թռաւ, իւր առաջուայ կերպարանքն ստացաւ, ձին
stieg ab, früheres Aussehen erhielt,

արձակեց ու տուն գնաց : Եղբայրները երեկոյին յետ
ließ los ging. Abends zurück-

գարձան քաղաքից և զարմացած պատմեցին իրանց հօրը ,
kehrten erstaunt erzählten

ինչ որ տեսնել էին : Իսկ Յովհաննէսը լսում էր և
was sie gesehen hatten. Aber horchte zu

քթի տակին ծիծաղում .

Raſe unter lachte.

Freie Uebersetzung.

Hierauf bestieg er sein Pferd und jagte zum Fest. Dort sah er, daß vor dem Hause des Königs, auf dem weiten Plage, eine zahllose Menge sich versammelt hatte. Und auf dem Balkone des hohen Turmes saß des Königs Tochterlein, schön wie der Mond und der Ring glänzte gleich der Sonne. Aber niemand erkühnte sich, den Sprung nach oben zu wagen. Wer aber erhob seine Hand über seinen Kopf? Unser Johannes faßte sein feuriges Pferd fest mit den Schenkeln. Das Pferd wieherte, sprang, aber es sprang drei Stufen zu kurz. Die Menge biß sich in die Zunge und wunderte sich. Johannes aber wendete sein Pferd und floh. Seine Brüder wichen ihm nicht schnell genug aus; Johannes gab ihnen einen tüchtigen Hieb und verschwand. Als er das bewußte Feld erreichte, stieg er ab und nahm wieder sein früheres Aussehen an. Das Pferd ließ er laufen undehrte nach Hause zurück. Abend kamen auch seine Brüder heim und erzählten voll Bewunderung ihrem Vater was sie gesehen hatten. Johannes aber hörte ihnen zu und lachte still in sich hinein.

Idiomatisches: (ձիւ) հեծնել sich aufs Pferd setzen, մի լաւ Իft durch ein Adverb zu übersetzen, wie: ordentlich, tüchtig, քթի տակին ծիծաղել heimlich lachen, still in sich hinein lachen.

Grammatikalisches.

Fürwörter (Fortsetzung).

D. Verneinende: *ոչ-ոք* niemand, *ոչինչ* nichts; immer alleinstehend, haben keinen Plural und werden nach der ersten Decl. dekliniert, also:

N. A. *ոչ-ոք* G. D. *ոչ-ոքի* Lok. *ոչ-ոքում* Instr. *ոչ-ոքով*
 Abl. *ոչ-ոքից*.

N. A. *ոչինչ* G. D. *ոչնչի* Lok. *ոչնչում* Instr. *ոչնչով*
 Abl. *ոչնչից*.

E. Unbestimmte: *ոմն* (selten) jemand, undekl. inierbar, hat einen Plur. *ոմանք* einige, der folgendermaßen dekl.: *ոմանք*, *ոմանց*, *ոմանցում*, *ոմանցով*, *ոմանցից*.

ինչ-ինչ mancher, gewisser, undekl. inierbar; *միւս* anderer: *միւսի*, *միւսում*, *միւսով*, *միւսից* Plur., *միւսներ* usw. — *ամեն* jeder: *ամենի*, *ամենում*, *ամենով*, *ամենից* Plur. *ամենքը*, *ամենքի*, *ամենքին*, *ամենքում* usw. — *ուրիշ* anderer: *ուրիշի*, *ուրիշում* usw. Plural *ուրիշներ* usw. — *իւրաքանչիւր* jeder: *իւրաքանչիւրի* usw. (Kein Plural!)

F. Reziproke: *իրար* (G. D. A.) einander: L. *իրարում*, Instr. *իրարով* usw.; ebenso *միմեանց* (G. D. A.) einander, L. *միմեանցում*.

G. Reflexiv: *ինք* selbst, *ինքս* ich selbst, *ինքդ* du selbst, *նինքը* er selbst.

Übersetze: *Ես չեմ տեսել* (habe nicht gesehen) *ոչոքին*¹⁾ — *Ես ոչինչ չեմ լսում* (höre nicht) — *Ասացէք ինչ որ դուք ցանկանում էք* (belieben) — *Նա ինքն է* — *Գիւ (տուր)* andern Wein! — *Եր կոմտ յեւն Գը* — *Տիւ լիւն (սիրում են)* einander

¹⁾ Beachte die dopp. Negation.

sehr — Ich habe nicht gesagt (*չեմ ասել*) — Ich selbst habe (es) gesagt — Morgen kommt alle (*ամենքդ* ꞑ. unten die Partikeln) in die Schule (*դպրոց*)! — Wir waren alle (*ամենքս*) in der Schule — Jeder Schüler muß lernen (*սէտք է . . . սովորի*) seine Aufgabe — Einige (Pl. v. *մե*) von euch haben ihre Lektion nicht vorbereitet (*չեն պատրաստել*) — Wegen gewisser Ursachen (*պատճառներով*) habe ich die Lektion nicht vorbereitet (*չեմ պատրաստել*).

Die Partikeln *ս*, *դ*, *ը* (*ն*).

Diese Partikeln¹⁾, deren teilweise Anwendung wir schon kennen gelernt haben, treten in verschiedener Bedeutung an das Nomen.

1. Sie stehen meist, wenn das Subst. ein persönliches, besitzanzeigendes oder hinweisendes Fürwort hat.
2. *ս* bezieht sich auf die erste, *դ* auf die zweite, *ը* (*ն*) auf die dritte Person.

So kann also *ս* z. B. a) auf die erste Person
 b) auf die Angehörigkeit zur ersten Person
 c) auf die Nähe des bezeichneten Gegenstandes hinweisen.

Meist entscheidet der Sinn des Satzes und die etwa vorausgehenden Fürwörter.

Beispiele:

Հայրս mein Vater, oder ich . . . der Vater, oder dieser Vater, (*ես*) *ուսուցիչս* ich, der Lehrer, (*դու*) *ուսուցիչդ* du . . . der Lehrer, (*նա*) *ուսուցիչը* er . . . der Lehrer: aber *իմ* *ուսուցիչս* mein Lehrer, *քո* *ուսուցիչդ* dein Lehrer, *իւր* *ուսուցիչը* sein Lehrer. Auch an den obliquen Fällen: *Թէ որ կարողանայիր դունչդ վեր բարձրացնել աչքերովդ կը տեսնէիր . . .*

¹⁾ Nach Marr, Grammatik des Altarmenischen S. 129 die Konsonanten der Pronomina: *ես*, *դու* u. *նա*.

wenn du könntest deinen Rüssel in die Höhe heben, würdest du mit deinen Augen sehen, (daß) . . . (aus einer Fabel) — *իմ գործիս առաջին հատորը* meines Werkes erster Band.

XIII.

(Fortsetzung.)

Միւս օրը մեծ եղբայրները միւսների նման կրկին
Am andern gleich wieder

գնացին հանդէս և Յովհաննէսին հետները շտարան:
gingen mit sich nicht nahmen.

Յովհաննէսը դուրս եկաւ դաշտը, ձիուն կանչեց, հեծաւ
hinaus ging rief saß auf

ու. քշեց: Երբոր Թագաւորի պալատին մօտեցաւ, առա-
jagte. Ան Բալախ Գ. näherle als

ջուանից աւելի մարդ տեսաւ. ամենքն էլ Թագաւորագն
früher mehr sah. Alle auch

աղջկան էին մտիկ տալիս, բայց ոչ ոք չէր կամենում
aufmerken, aber nicht wollte

ցատկէլ: Նա խփեց իւր ձիու կողերին. Ձին մոնչաց
springen. Er (Siehe vorige Übung).

ու ցատկեց. միայն երկու աստիճան մնաց, սր աղջկան
հասնէր: Փողովուրդը լեզուն կծեց, զարմացաւ, իսկ
Յովհաննէսը ձիու բերանը յետ դարձրեց ու փախաւ:
Նրա եղբայրները ուշ ճանապարհ տուին: Յովհաննէսը
նրանց մի լաւ մտրակեց, ճանապարհ բացեց, դէպի դաշտ
վազեց, իւր ձին արձակեց ու յետ դարձաւ տուն:
Եղբայրներն եկան, իրանց հօրը պատմեցին բոլորը. իսկ
Յովհաննէսը լսում էր և քթի տակին ծիծաղում:

Երբորդ օրը եղբայրները նորից գնացին Հանդէս,
Am dritten v. neuem gingen

Յովհաննէսը գուրս եկաւ դաշտը և հրեղէն ձին հէծնելով՝
hinausging besteiɡend

ինքն էլ գնաց. բայց երբոր աշտարակին մօտեցաւ, ձիուն
ging f. näherte,

այնպէս մտրակեց, որ նրա ազդրի կաշին պոկուեցաւ:
so sehr peitschte, daß Hüfte Haut abgerissen wurde.

Կենդանին մոնչաց, սաստիկ ուժով վեր ցատկեց և
D. Tier wieherte, furchtbarer Kraft mit auf sprang

պատշգամբին հասաւ: Յովհաննէսն շտապեց, թագուհու
Balkon erreichte. eilte, der Königin

մատից թանկագին մատանին հանեց, ձին յետ դարձրեց
Finger vom wertvollen zog, umwendete

և սկսեց լիախշել: Թագաւորը, թագուհին և բոլոր
fiɡ an zu fliehen. D. König die Königin u. alle

ժողովուրդն սկսեցին գոռալ. „Հայ, բռնեցէք, բռնե-
Leute fingen an zu schreien: he, haltet auf,

ցէք“ . . . Բայց որտեղ. . .
Über wo

Freie Uebersetzung.

Am andern Tage gingen die beiden ältesten Brüder gleich den Andern aufs Fest, nahmen aber J. nicht mit. Johannes ging aufs Feld, rief das Pferd, saß auf und jagte davon. Als er sich dem Palaste des Königs näherte, sah er dort mehr Menschen als das vorige Mal. Alle betrachteten des Königs Tochter niemand

aber wollte den Sprung wagen. Er drückte das Pferd mit d. Schenkeln, es wieherte u. sprang. Bloß zwei Stufen fehlten, daß er das Mädchen erreiche. Die Leute (usw. wie vor. Mal).

Am dritten Tage kehrten die Brüder wieder zum Feſt zurück. J. ging aufs Feld, und begab ſich ſelbſt auch dorthin, indem er ſein Pferd beſtieg. Als er ſich aber dem Turme näherte, peitschte er ſein Pferd derart, daß von ſeinen Hüften ſich die Haut löſte. Das Tier wieherte, ſprang mit furchtbarer Kraft empor und erreichte den Balkon. J. zögerte nicht, zog den wertvollen Ring von der Prinzessin Finger, wandte ſein Pferd und ſchickte ſich an zu fliehen. Der König, die Königin u. alle Leute ſingen an zu ſchreien: „Holla! haltet ihn auf, haltet ihn auf. .!“ Ja, aber wo. . .

Idiomatiſches: *սոխկ առլ* aufmerken, auf etw. Augenmerk richten.

Grammatikaſiſches. Das Zeitwort. (Vorbemerkungen).

Das armeniſche Verb hat 3 Perſonen, 2 Zahlen (Sing. u. Pl.) 5 Modi (Indikativ, Konditionel, Konjunktiv, Imperativ, Infinitiv) 3 Partizipien (Präſens, Perfekt und Futur) 1 Gerundium und 6 Zeiten (Präſens, Imperfektum, Perfekt. hiſtor., Perfekt. präſent., Plusquamperfektum, Futur)¹).

1. Das Verbum „Sein“.

Die vollſtändige Konjugation dieſes Verbums wird aus drei verſchiedenen Verben zuſammengeſetzt 1. aus *եմ* ich bin, 2. *լինել* ſein, u. 3. (dem ungebräuchlichen) *եղանիս* ich werde.

Infinitiv *լինել* ſein.

Indikativ.

Präſens ²)	Imperf.	Perf. hiſt.	Perf. präſ.
(ես) <i>եմ</i>	<i>էի</i>	<i>եղայ</i>	<i>եղել եմ</i>
(դու) <i>ես</i>	<i>էիր</i>	<i>եղար</i>	<i>եղել ես</i>
(նա) <i>է</i>	<i>էր</i>	<i>եղաւ</i>	<i>եղել է</i>

¹) Dieß nur im Subjektiv; der Konjunktiv hat nur Präſens und Vergangenheit.

²) Die perſönl. Fürwörter werden um Raum zu ſparen, ausgelassen.

(ձեռք) ենք	էինք	եղանք	եղել ենք
(գուք) էք	էիք	եղաք	եղել էք
(ներանք) են	էին	եղան	եղել են

Plusq.	Futur	Condition.	Konj. Präs.
եղել էի	կը լինեմ	կը լինէի	(որ ես) լինեմ ¹⁾
եղել էիր	կը լինես	կը լինէիր	լինես
եղել էր	կը լինէ	կը լինէր	լինի
եղել էինք	կը լինենք	կը լինէինք	լինենք
եղել էիք	կը լինէք	կը լինէիք	լինէք
եղել էին	կը լինեն	կը լինէին	լինեն

Konj. Perf.	Imperat.	դու եղի՛ր
(որ ես) լինէի		դուք եղէ՛ք
լինէիր	Part. Präs.	եղող
լինէր	Part. Perf.	եղած (եղել)
լինէինք	Part. Fut.	լինելու
լինէիք	Gerund.	լինելիս .
լինէին		

Übersetze: Մենք զերասաններ (Schauspieler) ենք — Դուք երեխաներ էք — Եղբայր, բարի եղի՛ր (sei so gut), գնիր (kaufe) ինձ համար գլանակներ (Zigaretten) — Բարի եղէ՛ք, ինձ յիսուն (50) ուուբլի (Rubel) տուէ՛ք — Երեկոյեան (Abends) ձեռք ձեր քրոջ հետ (mit) միասին (zusammen) Թատրոնումն (Theater) էիք — Կիւրակի (am Sonntag) դուք ո՞րտեղ (wo) էիք — Մի հրաշալի (bewundernswert) և հանգարտ (stilla) երեկոյ էր — Երեկ ձեռք քաղաքումն էինք — Ո՞ւր էիր դու այսօր — Դու տանն էիր — Դու ե՞րբ

¹⁾ Oder լինիմ, լինիս, լինի, լինինք, լինիք, լինին.

կլինիս տանը — Այսօր ես ճաշից յետոյ (nach dem Essen)
 տանը կլինիմ — Եղէք բարի, սուէք ինձ մի թերթ
 (Blatt) — Gestern waren wir in der Stadt — Heute war ich im
 Dorfe — Wo warst du heute? — Du warst zu Hause — Heute
 werde ich nach dem Essen zu Hause sein — Wann wirst du zu
 Hause sein? (Man suche aus den bisherigen Texten die Formen von
 լինել heraus).

Bemerk. Das Präsens lautet auch: լինում եմ, լինում ես
 usw., das Imperfekt.: լինում էի, լինում էիր, լինում էր usw.

XIV.

(Fortsetzung.)

Յովհաննէսը սուն եկաւ՝ ձեռքի մէկը փալատով
 n. Hause kam, der Hände eine mit e. Lumpen

փաթաթած: „Այդ ինչ է եղել ձերքդ“, հարցրին
 eingehüllt. frugen

հարսները: „Մորի քաղելիս քարից վայր ընկայ,
 die Frauen. Himbeeren beim pflücken an einen Stein hin gefallen

ձերքս պլոկուեցաւ, ոչինչ բան չկայ“. ասաց Յովհան-
 n. Hand habe ich abgeschürft, Ding nicht ist, sagte

նէսն ու դնաց, կրակի առաջ ձգուեցաւ:
 ging, Feuer vor f. ausstreckte.

Եղբայրները յետ ձգարան և մեծ զարմանքով
 zurück kamen Verwunderung

պատմեցին իրանց հօրը բոլորը, ինչ-որ պատահել էր
 erzählten alle, was geschehen war,

բաղարում: Այդ միջոցին Յովհաննէսը կամեցաւ նայել
Zuzwischen wollte ansehen

մատանուն. փալասը բարձրացրեց թէ չէ, բոլոր խորճիթն
Ring; d. Lumpen aufhob oder nicht ganze Hütte

սկսեց լուսաւորուիլ: „Յիմար, կրակի հետ չեն խաղալ,
fieng an zu leuchten. Feuer mit nicht sie spielen

դուացին եղբայրները. փոքր մնաց՝ խորճիթը կրակ
jchrieen Wenig blieb die Hütte Feuer

տայիր. ամենեին պահելու պտուղ չես. վաղուց
du gäbist. Ganz u. gar zu behaltende Frucht du bist nicht. Schon lange

պէտք էր քեզ տանից դուրս անել.“
nötig hinaus tun.

* * *

Երեք օրից յետոյ թագաւորից մունետիկներ են
Drei danach Aufrufer

գալիս և ասում են, որ բոլոր մարդիկ, որոնք բնակւում
kommen sagen, daß alle wohnen

են նրա թագաւորութեան մեջ, պարտաւոր են գնալ նրա
Königreich im verpflichtet gehen

մօտ՝ խնճոք անելու, և ով որ թագաւորի այս հրամանը
zu, Fests um zu machen Befehl

չի կատարիլ, նրա գլուխը կըկտրեն:
nicht befolge Kopf werden sie abjchneiden.

Freie Übersetzung.

Johannes kam nach Hause mit einer Hand in einen Lappen eingehüllt. „Was ist dir mit deiner Hand passiert?“ fragten die Frauen. „Beim Himbeerpflücken habe ich sie mir an einem Stein abgeschurft; das macht nichts“ sagte J. und ging um sich vor dem Feuer auszustrecken.

Die Brüder kamen zurück und erzählten mit großem Erstaunen ihrem Vater alles, was in der Stadt geschehen war. Inzwischen wollte J. den Ring sehen und kaum hatte er den Lappen aufgehoben, als die ganze Hütte zu leuchten anfang. „Dummer, mit dem Feuer spielt man nicht“, schrieen ihn seine Brüder an. „Du bist schon zu gar nichts nutz; wenig fehlte, so hättest du die Hütte angesteckt; schon längst hätte man dich aus dem Hause entfernen sollen“.

* * *

Drei Tage später kamen vom Könige Boten und sagten, daß alle Leute, die in seinem Königreich lebten, sich zu ihm begeben müßten auf ein Fest und daß dem, der diesen Befehl nicht erfülle, der Kopf abgeschritten würde.

Idiomatisches: ոչինչ բան չկայ es macht nicht; ist nichts los; այդ միջոցին inzwisohen, . . . թէ չէ kaum, փոքր մեաց . . . wenig fehlte, so . . . կրակ սալ anstecken, anzünden, դուրս անել entfernen, hinaus tun, խնձոյք անել e. Fest feiern.

Grammatikalisches. Das Verbum (Fortsetzung).

Es gibt im Armenischen eigentlich nur 2 Konjugationen, die der Verba auf իլ (resp. էլ) einerseits, und die der Verba auf ալ andererseits. Manche nehmen noch eine dritte an, die der Zeitwörter auf անալ u. ենալ; wir stellen sie besser in die Rubrik derjenigen Zeitwörter (sie sind nicht zahlreich) die leichte Abweichungen von den oben erwähnten Konjugationen zeigen.

1. Konjugation. (Verba auf իլ u. էլ).

Im voraus sei bemerkt, daß die auf իլ sich nur im Fut. u. Präs. Konj. von denen auf էլ unterscheiden, wo sie die Endungen

իմ, իս, ի usw. statt *ւմ, ւս, ւ* haben. Viel Bedeutung hat der Unterschied schon aus dem Grunde nicht, daß in der heutigen Sprache die Endung *իլ* mit Vorliebe durch *ել* ersetzt wird, also *խօսել* sprechen statt *խօսիլ*.

Wenn man die Infinitivendung (*իլ, ել* oder *ալ*) ausläßt, erhält man den Stamm des Verbs, der unverändert bleibt u. an dem dann die Tempus- und Modusendungen treten. Es gibt einfache Zeiten u. Modi, d. h. solche, die ohne das Hilfszeitwort „sein“ konjugiert werden oder ohne Partikel u. zusammengesetzte, d. h. mit einer Form von „sein“ oder der Partikel *կը* zusammengesetzte. Einfach sind: Perf. hist., Konjunktiv u. Imperativ; zusammengesetzt alle übrigen.

Also: *սիրել* lieben.

Präsens:	Imperf.	Perf. hist.	Perf. präj.
<i>սիրում եմ</i> ¹⁾	<i>սիրում էի</i> ²⁾	<i>սիրեցի</i>	<i>սիրել եմ</i>
<i>սիրում ես</i>	<i>սիրում էիր</i>	<i>սիրեցիր</i>	<i>սիրել ես</i>
<i>սիրում է</i>	<i>սիրում էր</i>	<i>սիրեց</i>	<i>սիրել է</i>
<i>սիրում ենք</i>	<i>սիրում էինք</i>	<i>սիրեցինք</i>	<i>սիրել ենք</i>
<i>սիրում էք</i>	<i>սիրում էիք</i>	<i>սիրեցիք</i>	<i>սիրել էք</i>
<i>սիրում են</i>	<i>սիրում էին</i>	<i>սիրեցին</i>	<i>սիրել են</i>

Plusquam.	Futur.	Kondit.	Konj. Präj.
<i>սիրել էի</i>	<i>կը սիրեմ</i> ³⁾	<i>կը սիրէի</i>	(որ) <i>սիրեմ</i>
<i>սիրել էիր</i>	<i>կը սիրես</i>	<i>կը սիրէիր</i>	(որ) <i>սիրես</i>
<i>սիրել էր</i>	<i>կը սիրէ</i>	<i>կը սիրէր</i>	(որ) <i>սիրէ</i>

¹⁾ Vergl. die Lokative auf *ում*; also: ich bin im Lieben.

²⁾ Also: ich war im Lieben.

³⁾ Das *կը* des Futurs verliert vor Vokalen u. dem Halbvokal *ը* sein *ը* u. wird dann mit dem Verb zusammengeschrieben, also *կը սիրեմ* aber *կասեմ* ich werde sagen, *կսպանեմ* ich werde töten (v. *սպանել* spr. espanel).

<i>սիրել էինք</i>	<i>կը սիրենք</i>	<i>կը սիրէինք</i>	(որ) <i>սիրենք</i>
<i>սիրել էիք</i>	<i>կը սիէք</i>	<i>կը սիրէիք</i>	(որ) <i>սիրէք</i>
<i>սիրել էին</i>	<i>կը սիրեն</i>	<i>կը սիրէին</i>	(որ) <i>սիրեն</i>

Konj. Perf.	Imperativ
(որ) <i>սիրէի</i>	<i>սիրիր, սիրէ</i> Liebe!
(որ) <i>սիրէիր</i>	<i>սիրեցէք</i> liebet!
(որ) <i>սիրէր</i>	Part. Präf. <i>սիրող</i>
(որ) <i>սիրէինք</i>	Part. Perf. <i>սիրել, սիրած</i>
(որ) <i>սիրէիք</i>	Part. Fut. <i>սիրելու</i>
(որ) <i>սիրէին</i>	Gerund. <i>սիրելիս</i>

Man konjugiere nach diesem Muster: *երգել* singen, *խօսել* sprechen, *գրել* schreiben, *գնել* kaufen.

Übersetze: *Նա խօսում է* — *Զինուորները պատերազմում են* (պատերազմել kämpfen) — *Մարդն ուտում է և խմում* (ուտել essen, խմել trinken) — *Ի՞նչ էք անում անել* (tun) — *Մի* (nicht!) *խմիր գինի, խմիր թէյ ու կաթ* (Milch) — *Կամ* (entweder) *գրիր, կամ* (oder) *խօսիր* — *Ես երեկ* (gestern) *դնեցի հօրս համար հազար* (1000) *գլանակ* (Zigarette)¹⁾ — *Այսօր դու ի՞նչ գնեցիր շուկայում* (Markt) — *Երեկ երեկոցեան* (gestern Abend) *ես երկար ժամանակ* (lange Zeit) *դրում էի նամակները* — *Դուք ե՞րբ* (wann) *էք ճաշում* (ճաշել zu Mittag essen) — *Այսօր մենք կը ճաշենք ժամը* (Uhr) *երեքին* (um Drei) — *Ծի* sprach (Imp.) — *Ծի* habe gesprochen — *Յաս* hast du gekauft? (Perf. hist.) — *Ծի* habe Tee, Brot und Wein gekauft — *Յեր* singt in meinem Zimmer? — *Յեր* sang gestern im Theater? — *Տի*ge! *Տի*ge! — *Յաս* ist du? — *Ծի* esse Brot und Käse (պանիր) — *Յու* schreibst du? *Ծի*

1) Das Nomen steht in der Einzahl nach den Zahlwörtern.

ſchreibe meinem Vater — Ich werde ihm ſchreiben. — Wirſt du ſingen? — Wer wird heute ſingen? — Wer hat dir geſchrieben? — Meine Mutter hat mir geſchrieben.

XV.

(Fortſetzung.)

Ուրիշ հնար չկար. ձերունին իւր բոլոր ընտանիքով
Mittel gab es nicht. Der Greis ganze mit Familie
գնաց հրաւերքի: Եկան, ժողովուեցան, սիրոցի շուրջ
ging aufs Feſt. Sie kamen, verſammelten ſich, Tischtuch um
չարուեցան, կերան, խմեցին, շատ ուրախացան:
ſtanden ſie in Reihen, aßen tranken viel ſ. freuten.
Խնճոյքի վերջում թագաւորի աղջիկը իւր ձեռքով սկսեց
Des Feſtes am Ende ſing an
ամենքին մեղրաջուր բաժանել: Ամենից յետոյ Յովհանն
allen Honigwaſſer austeilen. Alle nach
նէսին մօտեցաւ: Յովհաննէսն էլ այն օրունն էր, որ
ſ. näherte ſich,
Թշնամիդ չլինի, շորերը պատառոտած, մրոտած, մաղերը
dein Feind nicht ſei, Kleider zerriſſen, voller Flecken, Haare
կեղտոտ, խճճուած, ձեռքի մէկն էլ մի կեղտոտ փալասով
ſchmußig, eine
փաթաթած, իստակ զզուեցի: „Տղայ, ձերքդ ինչի է
umwunden, rein zum Geſel erregen. warum
կապած, հարցրեց թագաւորի աղջիկը. բաց արա տեսնեմ“:
verbunden, frug öffne, daß ich ſehe.

Յովհաննէսը ձերքի փաթաթանը յետ արեց և մտոի

Verband abnahm Finger

վրայ փայլեցաւ թագուհու մատանին: Աղջիկը բռնեց

auf glänzte nahm

նրա ձեռքից, տարաւ իւր հօր մօտ և ասաց: „Հայրիկ,

trug zu sagte Papa

ահա իմ փեսացուն“:

hier ist Bräutigam.

Ակօսեցին Յովհաննէսին բաղանիք տանել, գլուխը

Fingen an ins Bad zu führen, Kopf

սանտրել, մազերը օծել, շորերը փոխել, և նա այնուհետև

kämmen, Haare zu salben, Kleider wechseln, danach

այնպիսի գեղեցիկ աղամարդ դարձաւ, որ իւր հայրն ու

so Burſche wurde,

եղբայրներն էլ չէին կարողանում ճանաչել նրան:

nicht konnten erkennen

Թագաւորը եօթն օր, եօթը գիշեր հարսանիք արեց, մեծ

sieben sieben Hochzeit machte,

խնճոյք տուեց և Յովհաննէսին փառքով պսակեց: (Ende)

Festlichkeit gab mit Ehren verheiratete.

Freie Uebersetzung.

Aber da war nichts zu machen. Der Greis zog mit seiner ganzen Familie aufs Fest. Man kam, versammelte sich, stellte sich um das Tischtuch¹⁾, aß, trank und freute sich ungemein. Am

¹⁾ Tische sind im Orient nicht gebräuchlich; man legt gewöhnlich ein Tischtuch auf die Erde.

Schlusse des Festes theilte die Prinzessin eigenhändig Honigwasser aus. Auch Johannes näherte sich ihr nach allen andern. Und an diesem Tage sah er aus, daß ich dir nicht wünsche einen solchen Feind zu haben: in zerrissenen Kleidern, schmutzigen, wirren Haaren stand er da, und um eine seiner Hände hatte er einen schmutzigen Lappen gebunden; rein zum Ekel erregen war es. „Junge, warum ist deine Hand verbunden?“ fragte die Prinzessin, „öffne den Verband, laß sehen“.

J. nahm den Verband ab und an seinem Finger glänzte der Ring. Die Prinzessin zog ihn ab, gab ihn ihrem Vater und sagte: „Papachen, das ist mein Werber“.

Dann führte man J. ins Bad, kämmtte ihn, salbte ihn, zog ihm andere Kleider an, und er wurde ein so feiner Kerl, daß ihn sein Vater u. seine Brüder kaum wieder erkannten. Der König feierte 7 Tage und 7 Nächte lang Hochzeit, gab große Feste und verheiratete J. mit allen Ehren.

Idiomatisches: ուրիշ հար չկայ es gibt kein anderes Mittel, es ist nichts zu tun (vergl. frz. il n'y a pas d'autre moyen); բաց անել öffnen, յետ անել abnehmen, wegnehmen, հարսանիք անել Hochzeit feiern.

Bemerkung: Das Suffix *իկ* bildet Verkleinerungs- und Liebeswörter: հայրիկ Väterchen, մայրիկ Mütterchen usw.

Grammatikalisches. II. Konjugation (Verba auf *ալ*).

Charakteristischer Buchstabe ist hier *ա*; auf ihn geht der Imperat. Sing. aus, die 3 Pers. S. des Perf. hist. endet auf *աց*, das auch der Bildung der Partiz. des Präsens und des Perf. zu Grunde liegt.

կարդալ lesen

Präsens	Imperf.	Perf. hist.	Perf. Präs.
կարդում եմ	կարդում էի	կարդացի	կարդացել եմ
կարդում ես	կարդում էիր	կարդացիր	կարդացել ես
կարդում է	կարդում էր	կարդաց	կարդացել է

կարդում ենք կարդում էինք կարդացինք կարդացել ենք
 կարդում էք կարդում էիք կարդացիք կարդացել էք
 հարդում են հարդում էին կարդացին կարդացել են

Plusq.

Fut.

Condit.

կարդացել էի	կը կարդամ	կը կարդայի
կարդացել էիր	կը կարդաս	կը կարդայիր
կարդացել էր	կը կարդայ	կը կարդար
կարդացել էինք	կը կարդանք	կը կարդայինք
կարդացել էիք	կը կարդաք	կը կարդայիք
կարդացել էին	կը կարդան	կը կարդային

Conj. Präs.

Ք. Perf.

Imperativo:

(որ) կարդամ	որ կարդայի	կարդա, կարդացէք
(որ) կարդաս	որ կարդայիր	Part. Präs. կարդացող
(որ) կարդայ	որ կարդար	Part. Perf. կարդացած
(որ) կարդանք	որ կարդայինք	կարդացել
(որ) կարդաք	որ կարդայիք	Part. Fut. կարդալու
(որ) կարդան	որ կարդայիք	Gerund. կարդալիս

Conjugiere nach diesem Muster: խաղալ (spielen).

Übersetze: Ի՞նչ ես կարդում — Ուսանողը գիրք է կարդում — Դուք կարդացե՞ք այդ գիրքը — Դու կարդացի՞ր լրագիրը (Zeitung) — Դու երեկ կարդում էիր այդ գիրքը. այո, կարդում էի — Աշակերտը խաղում է — Այսօր ճաշից յետոյ (nach dem Mittagessen) կխաղանք (= կը խաղանք) պարտէզումը (Garten) — Այսօր երեկոյեան իմ եղբայրը կգրէ (= կը գրէ) իւր տասը — Այսօր ես կերթամ¹⁾ (երթալ gehen, weggehen) գիւղ — Նա ի՞նչ կար-

¹⁾ Wenn կը vor ein mit einem Vokal beginnendes Verbum tritt, verliert es sein ը, das auch wohl durch einen Apostroph ersetzt wird. (Տ. oben)

դաց — Այս գիրքը կարդա՛ — Այս գրքերը կարդացէ՛ք —
Nach dem Essen wirst du nach Hause gehen — Nach dem Essen
werden wir spielen — Heute werde ich in die Stadt gehen — Du
last früher (առաջ) schlecht (վատ), aber (իսկ), jetzt (այժմ)
liest du gut (լավ) — Heute morgen (առաւօտեան), als (եր-
բօր) du einen Brief schriebst, spielte ich im Garten.

XVI.

ԻՄ ԵՐԳԸ .

Mein Lied.

Հեռացել եմ իմ մայրենի աշխարհից,
Ich h. mich entfernt mütterlichen Land (Erde)

Սերտ բարեկալք անջատուած են ինձանից :
Nahe Freunde getrennt

Թառամու՛մ եմ ես այս օտար երկրու՛մը ,
Welken fremd Land

Մենակ բուսած ծաղկի նման դաշտու՛մը :
Allein gewachsen Blume gleich

Կամաց կամաց տարիները անցնու՛մ են ,
Langsam vergehen

Մեղ նորոգած գարուն ամառ դարձնու՛մ են :
erneuert Frühling Sommer verwandeln

Միայն իմ խեղճ կեանքը շունի ոչինչ նոր ,
Bloß arm Leben nicht hat Neues

Ինձ երեկը կրկնե՛լու՛մ է միշտ այսօր :
gestern wiederholen immer heute

Ասպարէզիս նեղ է ճամբան ու փոշոտ,
 Laufbahn eng Weg dornig

Ինեղճութիւնըս համարում են ինձ ամօթ.
 Armut anrechnen Schande.

Իմ վիճակին կարեկցութիւն մարդ չունի.
 Geschiß Mitleid nicht hat

„Դա, ասում են, իր կեանքումը դարդ չունի“ :
 sagen sie Leben Kummer

Ես դարդ ունիմ, դարդըս մեծ է ու պէսպէս,
 habe groß verschiedenartig

Բայց չեն տեսնում, ձեր աչքերը կարճատես.
 Aber sie sehen nicht Augen kurzfristig

Երբ ես մտայ անհիւրընկալ այս աշխարհ՝
 Wenn hineingehe ungasflich

Քանի ըսպէ բախտը ժըստաց ինձ պայծառ :
 Augenblicke Glück lächeln hell.

Freie Uebersetzung.

Ich habe mich entfernt von meinem Geburtsland — meine Freunde sind getrennt von mir — Ich welke in diesem fremden Lande — einer einzeln wachsenden Blume im Felde gleich — Langsam vergehen die Jahre — Jeder neue Frühling verwandelt sich in Sommer — Bloß mein armes Leben hat nichts Neues — Für mich ist das Heute wie das Gestern — Meine Laufbahn ist ein enger Dornenweg — Und meine Armut rechnen sie mir zur Schande an — Mit meinem Geschiß hat kein Mensch Mitleid — Der da, sagen sie, hat keinen Schmerz im Leben — Und doch habe ich Kummer, großen und vielfältigen — Aber sie sehen es nicht; Eure Augen sind kurzfristig — Seit ich geboren bin in diese ungasfliche Welt — wie viele Augenblicke hat das Glück mir gelächelt?

Грамматикалішес.

Verba auf ենալ u. անալ.

Charakteristikum dieser Konjugation ist das in den Persf., im Imperat. u. den Partiz. des Präs. sowie des Perfekts auftretende *wg.* *իմանալ* kennen, erkennen, erfahren.

Präsens. *իմանում եմ, ես, է սյա.*

Imperf. *իմանում էի, էիր, էր սյա.*

Persf. hist. *իմացայ, իմացար, իմացաւ, իմացանք, իմացար, իմացան.*

Persf. präj. *իմացել եմ, ես, է սյա.*

Plusq. *իմացել էի, էիր, էր սյա.*

Futur. *կ'իմանամ, կ'իմանաս, կ'իմանայ, կ'իմանանք սյա.*

Condit. *կ'իմանայի, կ'իմանայիր, կ'իմանար սյա.*

Konj. Präs. (*որ*) *իմանամ, իմանաս, իմանայ.*

Persf. (*որ*) *իմանայի, իմանայիր, իմանար սյա.*

Imperat. *իմացի՛ր, իմացէ՛ք.*

Partiz. Pr. *իմացող.*

Persf. *իմացել, իմացած.*

Fut. *իմանալու.*

Gerund. *իմանալիս.*

Übersetze: *Փոքր եղբայրս վախենում է այդ ծերից (վախենալ ի՛նչ fürchten) — Մեր տունը գտնուում է (befindet sich) գետի մօտ (neben dem Fluß), նրա ետևը (hinter) բարձրանում է (բարձրանալ ի. erheben) մի մեծ սար (Berg) — Գնացքն (der Zug) ուշացաւ (ուշանալ ի. verspäten) մի ժամ (Stunde) և երեսուն (30) րոպէ (Minute) — Մենք ստացանք (ստանալ erhalten) երկու նամակ — Այսօր մենք կստանանք նամակ վարժապետիցը — Եր fürchtete sich vor dem Hunde. — Ի՛նչ habe mich verspätet. — Was möchtest du (կամենալ). — Was hat*

dein Vater erfahren? Erfahre, wo er wohnt (*ապրել*). — Wann wirst du von dem Lehrer einen Brief bekommen?

Verba auf *ել*.

Verba auf *ել* mit vorangehendem nicht wurzelhaftem *ել* verlieren dies im Perfekt. hist. u. das Verb nimmt die Endungen *այ*, *ար*, *աւ* usw.; das Part. Perf. und der Imperativ werfen gleichfalls *ել* ab, z. B. *գտնել* finden, suchen: Perf. hist. *գտայ*, *գտար*, *գտաւ*, Part. Perf. *գտած* (*գտել*), Imperativ: *գտիր*, *գտէք*. (Wenn das *ել* wurzelhaft ist, geht das Verb regelmäßig: *մատնել* verraten *մատնեցի*, *մատնեցիր* usw. Konjugiere in den erwähnten Zeiten u. Formen: *տեսնել* sehen (Perf. *տեսայ*).

Verba auf *չել* (Nicht wurzelhaftes *չ*).

Werfen *չ* im Perf. hist., Part. Perf. u. Imperat. aus, z. B. *թռչել* fliegen, springen, *թռայ*, *թռար*, *թռաւ*, Part. *թռած*, Imper. *թռիր*. (Also Endungen des Perf. hist. wie vorherin!)

Verba mit Suffix *ցն* vor der Infinitiv-Endung¹⁾.

Ersetzen im Perf. hist. *ել* durch *ր*; ebenso im Part. Perf. u. Imperativ, dessen Sing. überdies die Endung *ու* hat, z. B. *վերցնել* erheben: Perf. hist. *ես վերցրի*, *վերցրիր* usw., Imperat. *վերցրու* aber *վերցրէք*, Part. Perf. *վերցրած*, *վերցրել*. Konjugiere so: *խմացնել* tränken.

Bemerkung: Einige Verben auf *ել* haben im Perf. hist. doppelte Formen, so: *բերել* bringen *բերի* u. *բերեցի*, *թողնել* lassen *թողի* u. *թողեցի*, *ասել* sagen *ասեցի* u. *ասի* (auch *ասացի*). Imperat. *աս*, *ասացէք*.

Übersetze: *Երեխաներ, հայրս ասաց, որ կարող էք* (ihr könnt) *գնալ զբօսնելու* (spazieren gehen) — *Ի՞նչ բերեց*: — *Աս*, *մտէղ էք ապրում*. — *Նոքա զբօսում են պարտէզումը* — *Ես գտայ քո գրիչը* — *Շունը ցած* (hinab)

¹⁾ Gehen nach der 1. Konjug.

Թռաւ կամուրջից (Brücke) — Ձեր քոյրը գտաւ իմ մատիտը
 — Շունը տեսաւ, որ մէկ ուրիշ շուն գնում է ջրի միջով
 (im Wasser) — Թռչունները լաւ են տեսնում — Բեր թէյ
 և սուրճ (Caffee) —

(Vgl. auch folgenden Text!)

XVII.

ԻՄ ԵՐԳԸ

(Fortsetzung.)

Հա՛, ասացի, դարձել* է իմ անիւը, (*դարձնել¹)

Ha, ja sagen umkehren Rad

Լըրացել* է իմ վատ բախտի չար թիւը: (*լրանալ)

erfüllen böse Geschick schlimm Zahl

Յանկարծ փրչեց* անտուժելի հիւսիսին, (*փչել)

Blöglisch blasen rauh Nordwind

(= *հիւսիսային քամի)

Թառամեցուց* վարդ մանուշակ մայիսին: (*թառամել)

Berweilte Rose Beilchen des Maien

Այսպէս չորցուց* իմ նազելի հասակը (*չորցնել volkst. Form)

So vertrocknet zart Alter

Իմ անողորմ, անագորոյն վիճակը:

unerbittlich hart Geschick

Ահ, մօտեցիր*, օրհասական օր մահուան, (*մօտենալ)

Ah f. nähern verhängnisvoller des Todes

¹) Hier sind die dem Leser jetzt bekannten Verbalformen nur durch den Infinitiv übersezt.

Բեր քո հետը սև հող ու նեղ գերեզման :

Nimm mit dir Erde eng Grab

Թող*սառ լինի իմ նոր տան յատակը, (*սլ. [Թողնել շտաբ])

Möge kalt Boden

Ծանրը քարէ վըրաս ծածկած վերմակը :

Schwere steinerne auf mich gelegte Decke

Բայց, օհ, երբ որ կանցնի* ամիս ու տարի (*անցնել)

Aber wann vorbeigehen

Կը մամուռի* գերեզմանը այն քարի, (*մամուռել)

vermojen Grab Stein

Հետքն տնգամ չէ մընալու այն խաչին.

Spur sogar wird nicht bleiben Kreuz

Իմ անունը, իմ յիշատակ¹⁾ կը կորչին* : (*կորչել)

Name Gedächtnis verlorengelien

Բայց կուզէի [Թողնել այստեղ մի արձան,

ich wollte lassen hier Denkmal

Որ դարէդար մընար* ամուր, անկործան : (*մնալ)

ewig bleiben fest unzerstörbar

Ես երգեցի* երգ ուրբուն²⁾ և անուշ, (*երգել)

singen schön süß

Իմ քընարի ձայնն էր մեղմիկ³⁾ ու քնքուշ :

Leier Stimme zärtlich zart

¹⁾ Hier ist des Vermaßes halber ը ausgelassen.

²⁾ ուրբուն՝ gedreht, hier: gut gebaute Strophen.

³⁾ von մեղմ՝ zart, mit dem Verfl. u. Liebfosungssuffix իկ.

Մի՞թէ այնքան անզուժ կ'լինի¹⁾ Լեռապետ,
 Möge nicht so sehr mitleidslos der Lethefluß

Որ անունըս անզամ կանէ նա անհետ: (Ende.)
 sogar er mache spurlos.

Freie Übersetzung.

Sa, sagte ich, umgedreht ist mein (Lebens)rad — Erfüllt die böse Zahl meiner schlimmen Geschichte — Plötzlich blies der rauhe Nordwind — Auf verwelkte Rosen und Weilchen des Mais — So vertrocknete mein zartes Alter — Mein unerbittlich hart Geschick — Ach, nähere dich, Todesstunde — Bringe Erde und ein enges Grab — Sei auch kalt der Boden in meiner neuen Wohnung — Und schwer die auf mich gelegte Steindecke — Aber, wann verflossen sein werden Jahre und Monate — Wird mit Moos sich bedecken mein Grab — Keine Spur sogar wird bleiben von diesem Kreuz — Mein Name, mein Andenken verschwinden — Aber ich wollte hinterlassen ein Denkmal — Das ewig fest, unzerstörbar bleiben wird — Ich habe gesungen schön geschmiedete Lieder — Meiner Leier Stimme war süß und zart — Möge der Lethefluß nicht so mitleidslos sein — Sogar meinen Namen spurlos verschwinden zu lassen. —

Idiomatisches: անհետ անել zerstören, ohne eine Spur zu lassen.

Grammatikalisches.

Das verneinte Zeitwort.

Der verneinende Partikel ist չը und für den Imperativ չի. Ersteres verschmilzt mitunter mit dem Verb (s. sogleich); letzteres wird immer getrennt geschrieben. չը verschmilzt mit dem Verb, wenn dies mit einem Vokal anfängt (in den mit dem Hilfsverb „sein“ zusammengesetzten Zeiten tritt es vor letzteres) und verliert in diesem Falle sein ը. Also ես եմ խօսում ich spreche, ես չեմ խօսում ich spreche nicht, իմացայ aber չիմացայ.

¹⁾ Statt կը լինի, poet. Ելոցն.

NB. In einem Satze können auch mehrere Negationen vorkommen, z. B. *ոչ մի տեղից օգնութիւն չգտաւ* von keinem Orte Hilfe fand er nicht = er fand nirgends Hilfe. Besonderheiten des verneinten Verbs sind zu beobachten 1. im Futur., 2. im Konditional, 3. im Imperativ. Und zwar: ad. 1. Das verneinte Futur wird gebildet aus dem verneinten Präsens *չեմ, չես, չի* usw. u. dem Infinitiv, wobei die Verba auf *ել* dies durch *իլ* ersetzen, so statt *չեմ սիրել* ich werde nicht lieben *չեմ սիրիլ*¹⁾, ad. 2. Der Konditional aus *չէի, չէիր* usw. u. derselben Infinitivform, ad. 3. Im Imperativ der 2 P. Sing. darf nie die kurze Form auf *է* angewendet werden, sondern immer die auf *իր*.

Beispiele.

1. Der Hilfsverb „sein“.

Präs.	<i>չեմ, չես, չէ, չենք, չեք, չեն.</i>
Imperf.	<i>չէի, չէիր, չէր, չէինք, չէիք, չէին.</i>
Perf. hist.	<i>չեղայ, չեղաս, չեղաւ, չեղանք</i> usw.
Perf. Präs.	<i>չեմ եղել, չես եղել, չէ եղել.</i>
Plusq.	<i>չէի եղել, չէիր եղել, չէր եղել</i> usw.
Fut.	<i>չեմ լինի, չես լինի, չի լինի</i> usw.
Kond.	<i>չէի լինի, չէիր լինի, չէր լինի, չէինք լինի</i> usw.
Konj. Präs.	<i>չը լինեմ, չը լինես, չը լինի, չը լինենք, չը լինէք, չը լինեն.</i>
Perf.	<i>չը լինէի, չէ լինէիր, չը լինէր</i> usw.
Imper. (Prohibit.)	<i>մի լինիր, մի լինէք.</i>
Part. Präs.	<i>չեղող.</i>
Perf.	<i>չեղած.</i>
Fut.	<i>չը լինելու.</i>
Gerund.	<i>չը լինելիս.</i>

2. Verb *կարդալ* lesen.

Präs.	<i>չեմ կարդում, չես կարդում, չէ կ . . .</i> usw.
-------	--

¹⁾ Man sagt jedoch auch *սիրի*, ebenso im Konditional.

Imp.	չէի կարողում, չէիր կ . . . սիւ.
Perf. Hift.	չը կարողացի, չը կարողացիր, չը կարդաց, չը կարողացինք սիւ.
Perf. Präs.	չեմ կարողացել, չես կարողացել սիւ.
Plusq.	չէի կարողացել, չէիր կ . . . սիւ.
Fut.	չեմ կարդալ, չես կարդալ սիւ. (աւժ չեմ, չես, չի կարդայ սիւ.)
Cond.	չէի կարդալ, չէիր կարդալ սիւ. (աւժ չէի, չէիր, չէր կարդայ սիւ.)
Conj. Präs.	չը կարդամ, չը կարդաս, չը կարդայ սիւ.
Perf.	չը կարդայի, չը կարդայիր սիւ.
Imperat.	մի կարդար (աւժ կարդալ), մի կարդա՛ք.
Part. Präs.	չը կարողացող.
Perf.	չը կարողացած.
Fut.	չը կարդալու.
Ger.	չը կարդալիս.

Übersetze: Չեմ խօսիլ, չեն խօսիլ, չէի խօսիլ, մի խօսէք, չեմ սիրում, չէի սիրում, չես սիրել, չը սիրէի, մի սիրիր, չը սիրած — Տաճիկները (տաճիկ Türke) գինի չեն խմում — Մի աղաղակիր (աղաղակել frei), ես նամակ եմ գրում — Մի քնիր (քնել schlafen) — Մի խմիր գինի, խմիր թէյ ու կաթ (Milch) — Դուք կարդացի՞ք այս գիրքը: Ո՛չ (nein), ես չը կարդացի: Դու նամակ դեռ (noch) չը գրեցի՞ր հօրդ: Ո՛չ. — Ես չեմ գնալ (gehen, hier: fahren) ձիաքարշով (Pferdebahn) — Ես ոչինչ չեմ գնի՛լ (գնել kaufen) ձեր ծանօթ (bekannt) վաճառականից (Kaufmann) — Այս օր ճաշից յետոյ դու կը քնես, իսկ ես չեմ քնիլ — Ես չունիմ մեծ եղբայր — Բարձր սարերի վերայ անտառներ չկան — Ես առողջ չեմ — Չեր եղբայրն իմանում է ուսերէն (ruffisch)

խօսել, բայց կարգալ և գրել չէ իմանում — Ձեր
ականջները (Չի) չեն ցաւում — Ես փէ Կէն Վաթեր Վա —
Ի՞նչ Կէն Վա — Դեյն Կաւս փէ Վա Վա, աբեր ի՞նչ — Ամեր
Կնդր փէ Վա Վա — Դեյն Կոթ փէ Վա Վա — Վորցեն
(էգոց) Վա Վա Վա Վա Վա, Վա Վա (աո՛ւ) փէ. — Վա
փէ Վա Վա Վա Վա (արգել Վա Վա) — Վա Վա Վա Վա — Ի՞նչ
Վա Վա Վա Վա Վա Վա — Ի՞նչ փէ Վա Վա Վա Վա — Ի՞նչ
Վա Վա Վա Վա Վա — Ես փէ Վա Վա (ամենկն) Վա Վա Վա
(վաղ) —

Եթէնիւ.

Գարնան¹⁾ կարապետ²⁾.

Մարտն³⁾ անցաւ, հասաւ ապրիլ³⁾ գեղեցիկ,
Հնու աշխարհից եկաւ ծիծեռնիկ:
Բարձր գու եկար, գառնան կարապետ,
Բուն շինողներից ամենից վարպետ:

Կուռնկը թուաւ, գնաց վերերէն,
Սոխակն էլ փախաւ մեր պարտեղէն.
Մէկ գու մնացիր ճնճողկների հետ,
Սիրուն ծիծեռնակ, գառնան կարապետ:

Պատուհանի մօտ շինիր քո բունը,
Անուշ ճուղողով երգէ գարունը,
Ածա՛ ձու, հանէ՛ գեղեցիկ ձագեր,
Մնա՛ մեր մօտը մինչև սեպտեմբեր³⁾.

Վորեր: 1) գարուն Յրիւնց.

2) կարապետ Վա.

3) մարտ, ապրիլ, սեպտեմբեր Վա Վա.

XVIII.

Aus der armenischen Geschichte.

Հայոց¹⁾ ազգի հնագոյն²⁾ աւանդութիւնն այսպէս է պատմում Հայաստանի ծագման մասին: Յաբելի թոռներից մէկը, Հայկ անունով, հաւաքում է իր որդիներին և թոռներին, թուով մօտ երեք հարիւր հոգի, և Բաբելոնի կողմերից գիւտում է Արարատեան երկիրը և մի բարձր դաշտավայրի վրայ հաստատում իր բնակութիւնը: Այն երկիրը, ուր առաջին անգամ ոտք դրեց Հայկը իր տնով ու տէղով՝ կոչուեց Հարբ: Ճանապարհին Հայկը նուաճում էր բոլոր ցեղերին, շատերն էլ ինքնական հնազանդում էին նրան, և այսպէս նա ընդարձակում էր իր երկիրը:

Երբ այս մասին լսեց Բաբելոնի Բէլ կամ Նեբրովթ անունով պետը՝ պատգամ ուղարկեց նրան, ասելով. «Գնացիր բնակեցար սառնամանիքի մէջ. լաւ կանես, որ քո հպարտութիւնը մեղմացնես և գաս հանգիստ ապրես իմ ընդարձակ տէրութեան մէջ, ուր որ կամենաս»: Հայկը խիստ պատասխանով յետ դարձրեց պատգամաւորներին Բաբելոն:

Übersetzung³⁾.

Die älteste Tradition des armenischen Volkes erzählt folgendermaßen über den Ursprung (ծագում) Armeniens. Einer der Enkel Japhets, Haik mit Namen, versammelte seine Söhne und Enkel, an Zahl ungefähr (մօտ) 300 Seelen (հոգի), zog aus dem babil-

¹⁾ Die wörtliche Übersetzung gewisser Stellen fällt von nun an weg. Das Nötige (Zusätze z. B. und andere Aufklärungen geben wir von nun an in Fußnoten oder in d. Übersetzung).

²⁾ Alter Genitiv v. Հայ; hat jetzt adjekt. Bed.

³⁾ s. über diesen Superlativ (von հին alt) IX. Gram. Bem. 2

lonischen Lande (*հողմ* eigtl. Seite) nach dem Lande am Ararat und gründete seinen Aufenthaltsort auf einer Hochebene (*բարձր դաշտավայր*). Jenes Land, worauf Hail mit Kind und Regel (*տնով ու տեղով*¹⁾) zum ersten Male seinen Fuß setzte (*ոտք դնել*) wurde Hark genannt (*հոշուել* genannt werden). Auf dem Wege unterwarf sich Hail alle Stämme. Viele unterwarfen sich auch (*էլ*) freiwillig, und auf diese Weise vergrößerte er (*ընդարձակել* vergrößern, verbreiten) sein Land.

Als davon (*այս մասին*) der Herrscher Babylons, Bel oder Nebrot mit Namen, hörte, schickte er an ihn eine Botschaft und ließ ihm sagen²⁾: Du bist fortgezogen und hast dich niedergelassen in einem kalten Landstrich (*սառնամանիք*). Du wirst gut daran tun, deinen Stolz zu bändigen (*մեղմացնել* erweichen) u. ruhig in meinem ausgedehnten Reiche zu leben, wo es dir beliebt. Hail schickte die Gesandten mit einer rauhen Antwort nach Babylon zurück (*յետ*).

Grammatikalisches: Das Passiv.

Das Passivalelement ist *ու*, das zwischen die Temporalendungen und den Infinitiv oder den Perfektstamm tritt und zwar 1° bei Verben der 1. Konj. an den Infinitivstamm, z. B. *սիրուել* geliebt werden und 2° bei Verben der 2. u. 3. Konj. an den Perfektstamm z. B. *կարդալ* lesen, *կարդացուել* gelesen werden *ստանալ* bekommen, erhalten, *ստացուել* erhalten werden.

Bemerkungen.

a) Die Inf. Endg. des Passivs ist immer *ել* (*իլ* wird in der heutigen Sprache kaum mehr angewendet) u. das Passiv geht wie ein Verb der 1. Konjug.

b) Das *ու* wird, wenn ein anderes *ու* folgt, in *լ* abgekürzt, also: *սիրուում* statt *սիրուում*.

Beispiel: Präs. *կարդացում եմ* Imp. *կարդացում էի* Perf. *կարդացուեցի* Perf. Präs. *կարդացուել եմ* Plusq. *կար-*

1) wörtl. mit Haus u. Platz.

2) *տնով* wörtl. mit sagen.

դացուել էի Fut. կը կարդացուեմ Kond. կը կարդացուէի
Konj. Präs. կարդացուեմ Perf. կարդացուէի Imperat. կար-
դացուի՛ր, կարդացուեցէ՛ք: Part. կարդացուող, կարդացուած
(ցուել), կարդացուելու Gerund. կարդացուելիս.

Verneint: Präs. չեմ կարդացուում Imp. չէի կ. Perf.
hisl. չը կարդացուեցի Perf. Pr. չեմ կարդացուել Plusq.
չէի կարդացուել Fut. չեմ կարդացուի(լ) Kond. չէի կար-
դացուի(լ) Konj. Präs. չը կարդացուեմ Perf. չը կարդացուէի
Imperat. մի՛ կարդացուել (auch — ցուեր), մի՛ կարդացուէք
Part. չը կարդացուող, չը կարդացուած Fut. չը կարդա-
ցուելու Ger. չը կարդացուելիս.

Konjugiere: սիրուել geliebt werden, ստացուել erhalten
werden.

Անոց.

Մաքրուած են իմ կոշիկներս? (մաքրել reinigen; կոշիկ
Stiefel) Նա բոլորովին (gar nicht) տեսնուիլ — . . . 2/3 մասը
(Teil) բռնուած է ջրով (ջուր Wasser) — Միենոյն երկաթի
(երկաթ Eisen) կտորից (կտոր Stück) շինուած (շինել hier:
machen) էին երկու խոփ (Pfug) — Այդ խմբերը (Banden)
կազմուում են (կազմել bilden, zusammenfegen) սովորաբար
(gewöhnlich) եղերնադործներից (Verbrecher), ամենայանդուզն
(der tüchtigste) ընտրուում է (ընտրել wählen) գլխաւոր (Anführer).

XIX.

(Fortsetzung.)

Զայրացաւ Բելը Հայկի դիմադարձութեան վրայ,
ժողովեց իր խառնիճաղանճ զօրքը և գնաց զէնքով
հնազանդեցնելու նրան: Այս ուր լսեց Հայկը՝ ժողովեց
իր սակաւաթիւ ցեղը և աներկիւղ թշնամու առաջ գնաց:

Հասնելով մի ծովակի, որի ջուրը աղի է քիչ կանգ առաւ, իր գունդը կարգաւորեց և յորդորեց, որ քաջութեամբ¹⁾ կռուեն, որպէս զի կամ յաղթեն և ստրկութիւնից ազատ մնան, կամ մեռնեն և միայն այս կերպով բռնաւորը իրենց ստացուածքին և երկրին տէր լինի: Երկու կողմը միմեանց պատահեցին մի դաշտում, որ շրջապատուած էր բարձր լեռներով, և կատաղաբար յարձակուեցին միմեանց վրայ: Բայց երկու կողմն էլ անպարտելի մնացին: Այս անակնկալ գիպուածից զարհուրած Բելը մտածեց յետ քաշուել, մինչև որ իր բոլոր բազմութիւնը հասնէ և նորից պատերազմ սկսէ. Այս միջոցին Հայկը, որ միայն իր ցեղի աղատութիւնն ունէր աչքի առաջ մօտեցաւ Բաբելոնեան հսկային և իր նետը հասցրեց նա զրահապատ կուրծքին. բռնաւորն ընկաւ անկենդան, և նրա զօրքը ցիր ու ցան եղաւ: Սրանից յետոյ Հայկը իրեններով²⁾ վերադարձաւ Հարք, ուր Բելի մարմինը մի բարձր տեղ թաղել տուեց, որ ապագայ սերունդները միշտ աչքի առաջ ունենան իր քաջութեան գործը:

Ահա այս կերպով սկիզբ առաւ այն աղգութիւնը, որ իր տոհմապետի անունով կոչուեց Հայ, իսկ երկիրը Հայաստան կամ Հայոց աշխարհ:

Übersetzung.

Bel wurde zornig (գայրանալ) über den Widerstand Hais, versammelte sein unordentliches Heer (զօրք) und zog aus um ihn mit der Waffe (ղէնք) zu unterwerfen. Als Hais dies erfuhr (լսել հօրն), versammelte er sein wenig zahlreiches Geschlecht

¹⁾ Alter Instrumental; hat hier Adverbial Bedeutung, wie dies in der heutigen Sprache oft d. Fall ist.

²⁾ իրեն Եւր Յւրնը.

(Stamm *glerq*) und ging furchtlos dem Feinde entgegen (*առաջ* eigtl. vor). Als sie bei einem See (*ծովակ*), dessen Wasser salzig war, ankamen (*հասնել*), hielt er ein wenig an (*կանգ առնել* eigtl. Stand nehmen), ordnete (*կարգաւորել*) und feuerte an (*յարգորել*) sein Heer (*գունդ* Gen. *գնդի*), damit es sich tapfer schlage (*կռուել*) (und) damit (*որպէսզէ*) es entweder siege (*յաղթել*) und von der Sklaverei frei (*ազատ*) bleibe (*մնալ*) oder sterbe (*մեռնել*) und nur auf diese Weise (*կերպ*) der Tyrann Herr ihrer Habe (*ստացուածք*) und ihres Landes werde. Die beiden Seiten trafen (*պատահել*) einander (*միմեանց*) auf einem Felde, das von hohen Bergen (*լեռ*) umgeben war (*ըջապատել*) und warfen sich (*յարձակուել*) wild auf einander. Aber beide Seiten bleiben unbeseigt. Der von diesem unerwarteten Fall erschrockene (*զարհուրել*) Bel dachte (*մտածել*) daran sich zurückzuziehen, bis sein ganzes Heer (das Gros d. H.) käme und dann aufs neue (*նորից*) die Schlacht zu beginnen (*սկսել*). Inzwischen näherte sich Hai, der nur seines Stammes Freiheit vor Augen (*աչք*) hatte dem babylonischen Giganten (*հսկայ*) und sein Pfeil traf (*հասցնել*) dessen gepanzerte Brust. Der Tyrann fiel (*ընկնել*) leblos nieder, und sein Heer zerstreute sich (*ցիր ուցան* zerstreut). Hierauf kehrte Hai mit den Seinigen nach Hart zurück, wo er Bels Körper auf einem hohen Orte begraben ließ (*թաղել* begraben, *տալ* geben), damit die folgenden Geschlechter immer das Werk seiner Tapferkeit (*քաջութիւն*) vor den Augen hätten.

So nahm ihren Anfang (*սկիզբ* Gen. *սկզբի*) jene Nation, welche nach dem Namen ihres Stammvaters Hai genannt wurde, (*կոչել*), ihr Land aber (*իսկ*) Gajastan oder das Land der Hai.

Grammatikalisches: Unregelmäßige Verben. Unpersönliche Verben.

I. *կալ* existieren (geben, im Sinne: es gibt), *ունենալ* haben u. *գիտենալ* wissen haben im Präsens u. Imperfekt besondere Formen¹⁾.

¹⁾ Gewisse Grammatiker leugnen die Existenz des Inf. *կալ*. Man sieht auch *ունիմ* u. *գիտիմ* (s. oben) als eigene, defektive Verben an. Praktisch hat diese Anschauungsweise keine Bedeutung.

Präsens.			Imperfekt.		
կամ	ունիմ	գիտեմ	կայի	ունէի	գիտէի
կաս	ունիս	գիտես	կայիր	ունէիր	գիտէիր
կայ	ունի	գիտէ	կար	ունէր	գիտէր
կանք	ունինք	գիտենք	կայինք	ունէինք	գիտէինք
կաք	ունիք	գիտէք	կայիք	ունէիք	գիտէիք
կան	ունին	գիտեն	կային	ունէին	գիտէին

Verneint: չունիմ, չի od. չը գիտեմ, չկայ od. չըկայ սիւ.

Übersetze: Մի ծեր (Greis) կար — Չի կայ: կայ (ja) — Չեր սենեակում շատ (viele) սեղաններ (Tisch) կան — Մեր սենեակում երկու (2) սեղան կայ — Այս քաղաքում տասը (10) բժիշկ կայ — Գուք շներ ունի՞ք — Ոչ, շներ չունիմ — Չը գիտէ՞ք, մեղանից ով առաջ անցաւ (überholte) — Ես ինքս (selbst) էլ գիտեմ — Իսկ ես չը գիտէի, որ գուք գրում էք (գրել [schreiben]) լրագրներում (լրագիր Zeitung) — Ես ունիմ մեծ եղբայր — Գու չունիս մեծ եղբայր — Գու չունիս լաւ գրիչ — Ի՞նչ կայ (was ist los; was gibts?) — Ոչինչ չ'կայ — Wissen Sie, wer dieser Mann ist? Ի՞նչ քի (es) nicht. Ի՞նչ Wein zu haben? Ես (այո), es gibt sowohl (էլ nachzustellen!) քի (սերմակ), als (էլ) roten (կարմիր) — Hast du Geld? Nein, ich habe keines (übers. ich habe nicht) — Weisst du, wo unser Arzt wohnt? Nein, ich weiß (es) nicht.

II. գալ kommen, տալ geben u. լալ weinen haben außer andern eine gemeinsame Unregelmäßigkeit, nämlich die Endung իս statt ում im Präs. u. Imperf. Nehmen wir sie einzeln durch.

a) գալ kommen (Themata գալ u. եկայ) Präs. գալիս եմ, ես, է սիւ. Imperf. գալիս էի սիւ. Fut. կը գամ, կը գաս, կը գայ, գանք, գաք, գան Ռոնդ. կը գայի, գայիր, գար, գայինք սիւ. Ռոնյ. Präs. գամ, գաս սիւ. Perf. գայի, գայիր սիւ. Imperat. ե՛կ, եկէ՛ք Vern. մի՛ գալ (գար), մի՛ գաք Perf.

Յւծ. եկայ, եկար, եկաւ, եկանք սիւ. Part. Քրօյ. եկող Քերփ. եկած (եկել) Fut. գալու.

b) տալ geben (Themata տալ, տուի) Քրօյ. տալիս եմ սիւ. Imperf. տալիս էի սիւ. Քերփ. տուի, տուիր, տուեց, տուինք, տուիք, տուին Fut. կը տամ, տաս, տայ, տանք, տաք, տան Քոնձ. կը տայի, տայիր, տար, տայինք, տայիք, տային. Քոնյ. Քրօյ. տամ, տաս. Քերփ. տայի, տայիր. Imperat. տուր, տուէք. Յերն. մի տալ (տար), մի տաք. Part. Քրօյ. տուող. Քերփ. տուած (տուել). Fut. տալու. Քասփ. տուել.

c) լալ weinen (Themata լալ, լացի) Քրօյ. լալիս եմ. Imp. լալիս էի. Քերփ. լացի, լացիր, լացեց, լացինք սիւ. Fut. կը լամ, լաս, լայ, լանք սիւ. Քոնձ. լայի, լայիր, լար, լայինք սիւ. Քոնյ. Քրօյ. լամ. Քերփ. լայի. Imperat. լացի՛ր, լացէ՛ք. Յերն. մի լալ (լար). Part. Քրօյ. լացող. Քերփ. լացած (լացել). Fut. լալու.

Übersetze: Հաց մի տաք շանը. — Հայրիկ, տուր ինձ փող (Geld) — Այդ գնացքը (Zug) գալիս է գիշերուայ ժամը երկուսին (um zwei Uhr nachts) — Ո՞վ եկաւ — Երբ եկաք դուք Բաթումից (aus Batum) — Մենք եկանք երեկ (gestern) գիշերուայ ժամը չորսին (vier Uhr) — Ինչո՞ւ (warum) երեխաներ լալիս են — Մի՛ լար, աղջիկ (Mädchen) — Կոնդուկտորն (Kondukteur) եկաւ — Հաց տուր մեզ — Յոյց տուր (ցոյց տալ zeigen) ինձ մեր դասը — Տուէ՛ք մեզ ձեր գիրքերը — Նա ի՞նչ տալիս է քեզ — Gib mir Wasser! Woher kommst du? — Ich werde morgen Früh in die Schule gehen — Ich werde dem Lehrer deinen Brief zeigen — Gebt diesem armen Manne Brot.

III. Die übrigen unregelmäßigen Verben sind: (Nur die v. d. regelm. Konj. abweichenden Formen sind aufgeführt).

- 1) *անել* tun, machen (Themata: *ան-ել*, *ար-ի*): Perf. *արի* (*արեցի*), *արիր*, *արեց*, *արինք*, *արիք*, *արին*. Imper. *արա՛*, *արէ՛ք*. Partiz. *անող*. Perf. *արած*, *արել*.
- 2) *առնել* nehmen (Themata: *առն-ել*, *առ-այ*): Perf. *առայ*, *առար*, *առաւ*, *առանք*, *առաք*, *առան*. Imper. *առա՛*, *առէ՛ք*. Part. *առնող*. Perf. *առել*, *առած*.
- 3) *ասել* sagen Perf. *ասի*, *ասիր*, *ասաց*, *ասինք*, *ասիք*, *ասին*. Imper. *ասա՛*, *ասէ՛ք*. Part. *ասող*, *ասել*, *ասած*. (Auch *ասեցի*, *ասեցիր* usw. Vergl. Lekt. XVI.)
- 4) *բերել* bringen Perf. *բերի* (*բերեցի*), *բերիր*, *բերեց*, *բերինք* usw. Imper. *բերա՛*, *բերէք*. Part. *բերող*. Perf. *բերել*, *բերած*. (S. auch L. XVI.)
- 5) *դնել* setzen, stellen, legen (Them.: *դն-ել*, *դր-ի*). Perf. *դրի*, *դրիր*, *դրեց*, *դրինք*, *դրիք*, *դրին*. Imperat. *դրիր*, *դրէ՛ք* Vern. *մի՛ դնել* (*դներ*), *մի՛ դնէք*. Part. *դնող*, *դրել*, *դրած*.
- 6) *ուտել* essen (Them. *ուտ-ել*, *կեր-այ*). Perf. *կերայ*, *կերար*, *կերաւ*, *կերանք*, *կերաք*, *կերան*. Imp. *կերա՛*, *կերէ՛ք* Vern. *մի՛ ուտել* (*ուտեր*). Part. *ուտող*, *կերել*, *կերած*.
- 7) *տանել* tragen, extragen (Them. *տան-ել*, *տար-այ*). Perf. *տարայ*, *տարար*, *տարաւ*, *տարանք*, *տարաք*, *տարան*. Imper. *տարա՛*, *տարէ՛ք*. Part. *տանող*, *տարել*, *տարած*:
- 8) *թողնել* lassen, zulassen, erlauben (Them. *թող-նել*, *թող-ի* Perf. *թողի*, *թողիր*, *թողեց*, *թողինք* usw. (auch *թողեցի*, *թողեցիր* usw.) Imp. *թո՛ղ*, *թողէ՛ք*. Part. Perf. *թողած*, *թողել*. (S. auch Lekt. XVI.)

- 9) բանալ auſdecken, öffnen¹⁾ (Them. բան-ալ, բաց-ի)
 Բերf. բացի, բացիր, բացեց, բացինք uſw. Imperat.
 բաց, բացէ՛ք. Բart. բացող.
- 10) դառնալ zurückkehren²⁾ (Them. դառն-ալ, դարձ-այ)
 Բերf. դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք uſw.
 Imper. դարձի՛ր, դարձէ՛ք. Բart. դարձած (դարձել).
 Ebenſo geht:
- 11) բառնալ laden, beladen (Them. բառ-նալ, բար-ձի).

C. Uebersetze: Նա մեզ գիրք է բերում. — Ես սեղանի վրայ (auf) դրի մի հացի կտոր (Stück). ուր է նա — Ես կը բանամ լուսամուտը (Fenster) — բացէ՛ք — Ասացէ՛ք, որ սամալարը (Samovar) բերեն — Ասո՛ւ (ergänze: es) քո մեծ եղբորը — Ասացէ՛ք ձեր հօրը — Քնա սիրոցը (Tischtuch) բեր — Քնա պանիր և իւղը բեր — Դուռը բաց — Շիշը (Flasche) տօ՛ր — Ես հաց կերայ — Ահա (hier ist) հաց և պանիր, կե՛ր — Was hat er gesagt? — Was gibt er dir? — Stelle die Lampe (Ժրագ) auf den Stuhl — Was hast du gegessen? — Laß mich lesen (laß, daß ich lese)! — Öffne den Koffer (անդուկ)! — Er kam gestern zurück — Trag diese Sachen weg! — Was hast du gekauft? — Komm schnell zurück! — Er brachte mir ein Buch — Warum hast du die Türe geöffnet? — Nimm dieses Geld!

Unpersönliche Verben.

Außer den Wettererscheinungen bezeichnenden wie որոտալ donnern, անձրեւել regnen, ձիւնել schneien, փայլատակել blitzen, կարկտել hageln uſw. gehören hierher noch Wendungen wie պէտք է es ist nötig, man muß, հարկ է es ziemt, gehört քի, երևում է es scheint, մնում է es bleibt, հարկաւոր է es ist nötig, man braucht.

¹⁾ Häufiger բաց անել.

²⁾ Անձ վերադառնալ.

(Forti.) Հայկի յաջորդները հետզհետէ սկսեցին աճող ժողովրդի պիտոյքները լրացնել, ընդարձակելով իրենց երկիրը դէպի հիւսիս: Ծանաչելով մէկ ընդհանուր նահապետի գերիշխանութիւնը ամեն ցեղ իր ցեղապետի անմիջական իշխանութեան տակ էր գտնուում. հետզհետէ տարածուելով հայերը սկսեցին հարեան ազգերի ու ժողովուրդների հետ շփուել և ընդհարուել, հարեան ցեղերը՝ արևելքից Մարացիք, հարաւից Ասորեստանցիք և արևմուտքից Կապադովկացիք, սկսեցին Հայկի երկիրը ոտնակոխ անել: Հարկաւոր էր մի անձ, որ ժողովէր երկրի ներքին զօրութիւններն և հարեանների ասպատակութիւնների առաջն առնէր: Այս բախտը վիճակուեց Արամ նահապետին:

Արամի առաջին գործն եղաւ Հայաստանի այլ և այլ ցեղապետներին հաւաքել իր դրօշակի և իշխանութեան տակ: Այս ցեղապետների օգնութիւնով Հայաստանի զանազան կողմերից ժողովեց յիսուն հազար քաջ երիտասարդներ, որոնք մինչև այն ժամանակ իրենց նետ ու աղեղը միայն որսորդութեան մէջ էին գործ գրել:

Freie Uebersetzung.

Hais Nachfolger fingen nach und nach (հետզհետէ) an, die Bedürfnisse der wachsenden (աճել) Bevölkerung zu befriedigen, indem sie erweiterten (ընդարձակել) ihr Land nach Norden. Zudem sie¹⁾ anerkannten (ծանաչել) die Suprematie (գերիշխանութիւն) eines gemeinsamen Stammvaters (նահապետ) befand sich jedes Geschlecht (ցեղ) unter der unmittelbaren (անմիջական) Herrschaft seines Geschlechtsvaters. Indem die Armenier sich allmählich ausdehnten (տարածուել) kamen sie in Berührung

1) Nämlich: alle Geschlechter.

(շիուել) und stießen zusammen (ընդհարուել) mit benachbarten (հարևան) Völkern und Nationen. Nachbarstämme, im Osten (արևելք) die Medier¹⁾, im Süden (հարավ) die Assyrer und im Westen (արևմուտք) die Kappadokier, gingen an das Land der Armenier zu zerstören²⁾. Es war eine Persönlichkeit (անձ) nötig (Տ. Ը. XIX. Ասք. Երբ.) um die innern (ներքին) Kräfte des Landes zu sammeln (ժողովել) und den Einfällen (ապստաղուծիւն) der Nachbarn vorzubeugen (առաջն առնել). Dieses Glück fiel dem Stammesführer Aram zu (վիճակուել zu Teil w.).

Arams erste Tat war, daß er die verschiedenen (այլևայլ³⁾ Stammeshäupter versammelte unter seine Fahne (դրոշակ) und Macht (Anführerschaft). Mit Hilfe dieser Stammeshäupter sammelte er aus den verschiedenen Bezirken (eigtl. Seiten կողմ) Armeniens 50000 tapferer (քաջ) Jünglinge⁴⁾, die bis dahin (wörtl. bis zu dieser Zeit) ihre Bogen (նետ) und Pfeile (աղեղ) nur zur Jagd (wörtl. in d. S.) gebraucht (գործ գնել) hatten.

Grammatikalisches. Declinierbare Verbalformen.

Der Infinitiv, das Partizip Präsens und das Part. Pers. auf ած können decliniert werden und die Partikeln ս, ն, ը, ղ annehmen. Die Sprache faßt sie eben in solchen Fällen als Substantiva auf: z. B. քնել schlafen, քնելու համար um zu schlafen, քնելու ժամանակ zur Schlafenszeit, քնելուց յետոյ nach dem Schlafen. զբօսնելը das spazieren gehen, իրազուրկելը aus dem spazieren gehen, ծխելու um zu rauchen, Part. ծխող der Rauchende, der Raucher, չծխող der Nichtraucher, գնացող der Gehende, Reisende, մեռած der Gestorbene, Tode, իմ ասացս mein Gesagtes, das was ich gesagt habe.

Übersetze: Գարնան (գարու Frühling) անտառի (Wald) մէջ զբօսնելը շատ ակորժելի է — Նրանք գնում են

1) Auch մար. (Auch Kurden).

2) wörtl. zertreten (ոտնակոխ) machen.

3) auch zusammengeschrieben.

4) Gewöhnl. folgt auf Zahlwörter das Singular; bei lebenden Wesen kann jedoch auch der Plural stehen.

գիւղ (auf's Land) զբօսնելու համար — Գրելու ժամանակ չ'պէտք է (j. vor. Letzt. unperf. Verb.) խօսել — Ինչ օգուտ (Nutzen) հիւանդին (hier: für e. Kranken) զբօսնելուց — Ուտելու ժամանակ չ'պէտք է խօսել — Շատ գինի խմելը վնասակար (gefährlich) է — Նրա գնալուն (üb. = über j. Գ.) ես ուրախ (froh) եմ — Ես կը պարկեմ (w. mich legen) քնելու — Ես դուրս (Hinaus) կը գամ ծխելու — Ուրա աղաղակելով (Mit Hurra-Nutzen) — Այսօր վագօններում շատ գնացողներ կան — Մերածին դրին ծառի տակ (unter) — Այս բաժանմունքը (Abteil) չձխողների համար է — Գնացէք ճաշելու — Գնանք թէյ խմելու — Իմ ունեցած գրքերս ունիք — Ձեր ունեցածներն ունիմ — Գիրք գնելու ցանկութիւն (List) ունի՞ք — Աշխատելու ժամանակ ունի — Աժս իրիկուն պարահանդէսին (Ball) գնալու միտք (Absicht, gedenken zu) ունիմ :

XXI.

Սրանից յետոյ Արամը իր զօրքով գնաց հարաւային կողմերը, ուր Բարշամ անուսով ասորի իշխանը բռնանալով՝ շատ էր նեղացնում հայերին: Արամը ետեից ընկնելով՝ զօրքը ցրուեց և մինչև Ասորեստանի լեռները փախցրեց, ուր Բարշամը Արամի զինակիրներին պատահելով սպանուեց նրանցից: Արամը նրա երկիրների մեծ մասի վրայ էլ հարկ դրեց:

Երբ այսպէս արևելեան և հարաւային կողմերից իր հայրենիքը ապահովէ՞ց Արամը իր ուշքը դարձրեց արևմտեան սահմանների վրայ և մի միտք յղացաւ — Հայաստանի սահմանները այս կողմից ընդարձակել, որով հայ ժողովուրդը երկու մեծ ծովերի պիտի մօտենար, Պոնտոսին (Սև ծով) և Միջերկրականին: Այս ծովերի մէջ եղած

տարածութիւնը, որ յետոյ Փոքր Ասիա կոչուեց բռնուած էր զանազան ցեղերով, որոնց մէջ նշանաւոր էին Քապադովկացիք, Պոյապլիս անունով զօրաւոր իշխանի առաջնորդութեան տակ: Պոյապլիսն Արամի գիտաւորութիւնը զուշակելով մեծ պատրաստութիւնով մծտեցաւ հայոց սահմաններին: Արամը բառատուն հալար հետեակ և երկու հալար ձիաւոր զօրքով յարձակուեց նրա վրայ, յաղթեց նրան ու Միջերկրական ծովի կղզիներից մէկը փակցրեց:

Uebersetzung.

Hierauf ging Aram mit seinem Heer nach den südlichen (հարաւային) Gegenden, wo ein syrischer (ասորի) Fürst mit Namen Barscham durch seine Tyrannei (բռնանալ) die Armenier sehr bedrängte (նեղացնել). Aram verfolgte (ետեւից ընկնել) ihn, zerstückte (ցրուել) sein Heer und trieb es (փակցնել) bis in die Berge Syriens, wo Barscham die Waffenträger (զինակիր) Arams traf (պատահել) und von ihnen getötet wurde. Aram besteuerte (հարկ դնել¹) einen großen Teil (մաս) ihrer Länder (երկիր).

Als er so die östlichen (արևելեան) und südlichen Striche seines Vaterlandes (հայրենիք) gesichert (ապահովել) hatte, wandte (դարձնել) Aram seine Aufmerksamkeit (ուշք) den westlichen (արևմտեան) Grenzen zu und faßte (յղանալ eigentl. schwanger s.) einen Gedanken (միտք) — die Grenzen Armeniens (auch) auf dieser Seite zu erweitern (ընդարձակել), womit sich das armenische Volk zwei großen Meeren nähern würde, dem Pontus (Պոնտոս) u. dem Mitteländischen Meere (Միջերկրական ծով). Die Strecke (տարածութիւն Ausdehnung) zwischen diesen Meeren, welche dann Kleinasien genannt wurde (կոչուել), war eingenommen (բռնել) von verschiedenen Stämmen (ցեղ), unter welchen die bemerkenswertesten (նշանաւոր) waren die Kappadotier

1) հարկ Abgabe, Steuer.

unter der Leitung (*առաջնորդութիւն*) eines mächtigen Fürsten namens Pajapis. Pajapis, Aram's Absichten vorausahnend (*գուշակել*) näherte sich mit großen Vorbereitungen den armenischen Grenzen. Aram griff ihn mit 40000 Mann Fußvolk (*հեռակալ*) und 2000 Reitern (*ձիաւոր*) an, besiegte ihn und verjagte ihn nach einer der Mittelmeerinseln¹⁾.

Grammatikalisches. Mit Hilfe des Partizips Perfekt und des Zeitwortes *լինել* wird die sogen. umschreibende Konjugation des Verbums gebildet; das Passiv davon hat statt des aktiven Partizips das passive, also:

Präs.	<i>սիրած եմ լինում, ես լինում</i> usw. <i>սիրուած եմ լինում, ես լինում</i> usw.
Imp.	<i>սիրած (սիրուած) էի լինում</i> usw.
Perf.	<i>սիրած (սիրուած) եղայ</i> usw.
Futur.	<i>սիրած (սիրուած) կը լինեմ</i> usw.
Konj. Präs.	<i>(որ) սիրած (սիրուած) լինեմ</i> usw.
Imperat.	<i>սիրած (սիրուած) եղիր</i> usw.
Negativ.	<i>սիրած չեմ լինում — չէի լինում — չեղայ</i> <i>— չեմ լինի — մի լինիր</i> usw. usw.

Wiederholungsübung zur Lehre vom Zeitwort²⁾.

Գուռը բաց արա — Պատուհանը խուփ արա (schließen; auch: *խփել*) — *Պատուհանը փակէ* (schließen) — *Նստի՛ր* (f. setzen) *և դասդ գրէ* — *Նստի՛ր և բարձր կարդա* — *Վարժապետը սուսերէն լաւ է խօսում* — *Այսօր վարժապետը շատ վաղ եկաւ* — *Հայրը խմում է գինի, իսկ որդիքը խմում են թէյ* — *Գնա սփռոցը բեր* — *Վեր առ սփռոցը* — *Ինքնատուր* (Samovar) *բեր* — *Տուր*

¹⁾ Das Ende dieses Besessüdes ist als Wiederholungslesesüde weiter unten gegeben.

²⁾ Der Schlüssel dazu am Ende des Schlüssels der aus dem Deutschen zu übersehenden Sätze.

շիշն և բաժակը — Պապը տուն է շինում — Աշակերտը
դասը չգիտէ — Հօրաքոյրը որդի չունի — Ես հարցնում
եմ, դու պատասխանում ես — Դուք հարցնում էիք,
իսկ ես պատասխանում էի — Առաջ ես վատ էի գրում,
իսկ այժմ լաւ եմ գրում — Ես գնեցի երկու տետրակ
— Դու գնեցիր շորս մատիտ — Նա գնեց երեք գիրք —
Մենք ստացանք երկու նամակ — Հայրը հարցրեց որդուն —
Դու ծախեցիր երեք գիրք և շորս քանոն — Ձեր հայելին
(Spiegel) վայր ընկաւ (fallen) սեղանից — Իմ քոյրը վայր
ընկաւ ձիուց — Շուտով մենք կշինենք եկեղեցի (Kirche)
— Ես կիսօրիմ վարժապետի հետ — Մենք կլինինք տանը
էգուց առաւօտեան — Ո՞ւր են քո ուսուերէն գրքերը:
Ո՞ւմ մօտ է կենում քո փոքր քոյրը — Առացէք ձեր
սիրելի հօրը — Օգնէ քո խեղճ (այգրատ) հարևանին —
Օգնեցէք ձեր խեղճ ընկերին — Մայրը պարգևեց իւր
որդուն երկու գիրք — Իմ եղբայրն ստացաւ նամակ
իւր ընկերից — Էգուց իմ հայրը գնում է Տփխիս (Tiflis)
երկաթուղով — Այսօր ձեր հօրեղբայրն եկաւ Տփխիսից
երկաթուղով — Վարժապետը գնում է ուսումնարան մեր
փողոցով (durch unsere Straße) — Դու ե՞րբ կշինես նոր
տուն — Վեր առ իմ հին շորերը — Որոնեցէք իմ
ուսուերէն գիրքը — Դու կստանաս իմ հօրից լաւ պարգև
(Geschent) — Ես ճանաչում եմ (գիտեմ) քո մեծ եղբորը
— Մենք այսօր կերթանք գրօսնելու — Մենք
ծախեցինք մեր փայտէ տունը — Այսօր ես տեսայ
գեզեցիկ ձիաներ — Իմ հօրեղբայրը պարապում է
(treiben) գինեկաճառու թիւնով (Weinhandel) — Ձեր հայրը
պարապում է (i. bejchäftigen) իւր գործով — Իմ եղբայրը
ասրում է իւր աշխատանքով (Arbeit) — Մեր հարևանի
ընտանիքը կերակրում է (կերակրել nähren) կաթնէղէն
կերակրով (Nahrung) — Մեր եղբայրը համարում է

(halten für) առաջին աշակերտ — Ես կտրում եմ [ձուզթ սուր դանակով — Գու անուանեում ես (անուանել nennen) աշակերտ, որովհետև սովորում ես — Հարկաւոր է լինիլ ջանասէր աշակերտ — Ձեր ուսումնարանումը շատ քիչ (wenig) աշակերտներ կան — Բարձր սարերի վերայ անտառներ չկան — Ես կորցրի (verlieren) իմ գիրքը — Ես կգամ կիրակի (= կիրակը Sonntag), եթէ անողջ կլինիմ — Գտա՞ր (finden) դու քո գիրքը — Այո, ես գտայ իմ գիրքը — Ես ցոյց տուի քո նամակը իմ հօրը — Եր՞բ է լինում ձմեռը — Ձմեռը լինում է զեկտեմբերին, յունուարին և փետրուարին — Ամառը լինում է յունիսին, յուլիսին և օգոստոսին — Գուր եր՞բ է ք ծնուել (geboren w.) — Ես ծնուել եմ յունուարի ութին .

XXII.

Grammatikalisches: Präpositionen und Postpositionen.

Das Armenische verwendet sowohl Prä- als auch Postpositionen. Beispiele letzterer haben wir schon in den Vorübungen (11) angetroffen z. B. վարժապետի հետ mit dem Lehrer, սեղանի վրայ auf dem Tische; ein Beispiel ersterer ist դէպի սարը (bis) zum Berge. Die hauptsächlichsten Prä- und Postpositionen sind folgende:

- Postpositionen 1. mit Genitiv: մէջ in, inmitten, վրայ, վերայ auf, տակ unter, առջև vor, ետև hinter.
 2. mit Genitiv oder Dativ: համար für, հետ mit, մօտ bei, nahe.
 3. mit Ablativ: յետոյ nach.

Präpositionen mit Dativ: առանց ohne; mit Akkusativ: դէպի bis, zu, in d. Richtung zu, մինչև bis, bis zu.

Bemerkungen.

1. Համար, հետ u. մօտ nehmen auch die Partikeln ս, դ, ք (ն) an, z. B. հետս mit mir, մօտդ nahe bei dir, neben dir.

2. *մկ, հուկ, տակ, առջև, վրայ* sind eigentlich Substantive und können als solche sowohl die eben erwähnten Partikeln annehmen, als auch dekliniert werden, z. B. *գետնի մէջը* in der Erde, *տան կտակը* hinter d. Hause, *տան կտակից* von hinter dem Haus, *սեղանին տակի* unter dem Stuhl herauß, *կաղնու վրայից* von der Eiche herab.

Übersetze: *Ո՞ւր է ձեր շունը: Եւ սենեակի մէջ սեղանի տակն է — Մեր տունը գտնու՞մ է (steht) գետի (Fluß) մօտ. Եորա կտակը բարձրանում է (erhebt sich) մի մեծ սար (Berg) — Հայրս գնում է քաղաք, գնա՛ նրա հետ: — Սովորաբար (gewöhnlich) արևը (Sonne) մայր է մտնում¹⁾ այն սարի կտակը — Քանի՞ (wie viel) վերստ (Werst) է մինչև ձեր գիւղը (Dorf) — Ես տխուր եմ (langweile mich) առանց քեզ: — Խոտի (Gras) վրայ, ծառի (Baum) տակ պահու՞մ է (liegt) մի զինուոր — Ո՞ւմ հետ էք ապրում (leben): Ես ապրում եմ մի բնկերի (Kamerad) հետ — Զինուորները պատերազմում են (schlagen sich) թագաւորի (König) ու հայրենիքի (Vaterland) համար — Ո՞ւմ հետ էիք խօսում — Կամուրջ (Brücke) չկայ, մենք կ'անցնենք (überschreiten) ջրի (v. ջուր Wasser) միջով (durch das Wasser) — Ինձ համար — քեզ համար — մեզ համար — im Walde (mit Քոսիօս. und dem betr. Kasus) — Vor dem Fenster (լուսամուտ) meines Zimmers — Im Zimmer — Auf dem Schrank (պահարան) — Mit meinen Brüdern — Der Schüler schreibt auf Papier — Der Vater kaufte einen Bleistift und eine Feder für die Schwester — Die Schwester geht zum Bruder, zur Mutter, zum Vater, zur Tante (Vaterschwester) — Petros (Պետրոս) kommt vom Vater, von der Mutter, vom Bruder — Die Schwester geht mit der Mutter — Der Bruder spricht mit der Schwester.*

¹⁾ *մայր մտնել (մտանել)* hineingehen (in die) Mutter = untergehen.

Bemerkung. Nach Verben der Bewegung steht auf die Frage wohin der einfache Akkusativ. *գնում է գիւղ* er geht ins Dorf; *նա գնաց Բաղու* er ging (fuhr) nach Bagu; *գնում է քաղաք* er geht nach der Stadt, in die Stadt.

XXIII.

Grammatikalisches: Grundzahlen.

1	<i>մէկ, մի</i>	19	<i>տասնուինը</i>
2	<i>երկու</i>	20	<i>քսան</i>
3	<i>երեք</i>	21	<i>քսանումէկ</i>
4	<i>չորս</i>	30	<i>երեսուն</i>
5	<i>հինգ</i>	40	<i>քառասուն</i>
6	<i>վեց</i>	50	<i>յիսուն</i>
7	<i>եօթը</i>	60	<i>վաթսուն</i>
8	<i>ութը (ութ)</i>	70	<i>եօթանասուն</i>
9	<i>ինը (ինն)</i>	80	<i>ութսուն</i>
10	<i>տասը</i>	90	<i>ինըսուն</i>
11	<i>տասնումէկ</i>	100	<i>հարիւր</i>
12	<i>տասներկու</i>	200	<i>երկու հարիւր</i>
13	<i>տասներեք</i>	300	<i>երեք հարիւր</i>
14	<i>տասն(ու)չորս</i>	1000	<i>հազար</i>
15	<i>տասն(ու)հինգ</i>	10000	<i>տասը հազար, (ըիւր)</i>
16	<i>տասնուվեց</i>		
17	<i>տասնուեօթը</i>	100000	<i>հարիւր հազար</i>
18	<i>տասնութը</i>	1000000	<i>միլիոն.</i>

Bemerkungen.

1. Die Reihenfolge in zusammengesetzten Zahlen ist die natürliche: 3527 = *երեք հազար հինգ հարիւր քսանուեօթը*.

2. Das Substantiv steht nach den Zahlwörtern meist in der Einzahl! (und dann natürlich auch das Verb) z. B. *չորս մարդ* 4 Männer, *այս քաղաքում տասը բժիշկ կայ* in dieser Stadt sind 10 Ärzte.

3. Vor dem Substantiv ist das Zahlwort unveränderlich z. B. *Հինգ մարդու* fünf Männer (Genitiv).

4. Meistehend nimmt es die bestimmenden Partikeln an u. wird dekliniert.

Nom.	<i>մի(ն)</i>	Plur.	<i>միները</i> (die einen)	<i>երկու(ս)</i>
Gen.	<i>մինի</i>		<i>միների</i>	<i>երկուսի</i>
Instr.	<i>մինով</i>		<i>միներով</i>	<i>երկուսով</i>
Locat.	<i>մինում</i>		<i>միներում</i>	<i>երկուսում</i>
Ablat.	<i>մինից</i>		<i>միներից</i>	<i>երկուսից</i>

Nom.	<i>եօթը¹⁾</i>	<i>ութը¹⁾</i>
Gen.	<i>եօթի</i>	<i>ութի</i>
Instr.	<i>եօթով</i>	<i>ութով</i>
Locat.	<i>եօթում</i>	<i>ութում</i>
Ablat.	<i>եօթից</i>	<i>ութից</i>

Nom.	<i>չորս</i>	<i>ինը</i>	<i>տասը</i>
Gen.	<i>չորսի</i>	<i>ըննի (!)</i>	<i>տասնի</i>
Instr.	<i>չորսով</i>	<i>ըննով</i>	<i>տասնով</i>
Locat.	<i>չորսում</i>	<i>ըննում</i>	<i>տասնում</i>
Abl.	<i>չորսից</i>	<i>ըննից</i>	<i>տասնից²⁾</i>

5. In zusammengesetzten Zahlen wird nur die letzte dekliniert z. B. aus 1450: *հաղար չորս հարիւր յիսուներկ*.

Übersetze: *Հինգ մարդով* — *Ռուսները* (Ռուս Ռուսներ) *տիրեցին* (bemächtigten sich) *Ղարսին* (Քարճ) *հաղար ութը հարիւր եօթանասուն եօթին նոյեմբերի* (November) *վեցին* — *Տարին* (Յար տարի) *քանի* (wie viel) *ամիս ունի* —

¹⁾ Verliert sein *ը* in den obl. Fällen.

²⁾ Doch auch: *տասի, տասով, տասից* usw.

Տարին տասներկու ամիս ունի — Դուռ փող (Geld) ունի՞ս: Ունի՞մ: Ո՞րքան (wie viel?): Ինքը ուուրլի տասներկը կապէկ (Kopeken) — Այս ամիսը քանի՞ օր (Tag) ունի: Այս ամիսն ունի երեսուն օր — Չորսհարիւր հազար մանէթ (= ուուրլի Rubel) — Մեր քաղաքում երկու հարիւր հազար բնակիչ (Einwohner) կայ — Ինձ յիսուն ոուրլի տուր — Գիշերուայ ժամը տասներկուսին (gegen 12 Uhr) կը հասնենք (werden wir ankommen).

Zur Bezeichnung des Alters bestehen eigene Ausdrücke u. zwar: տարեկան = jährlich (v. տարի Jahr) u. ամսական monatig (v. ամիս Monat) ճ. Ե. հինգ տարեկան fünfjährig = 5 Jahre alt, չորս ամսական 4 Monate alt. քանի տարեկան է նա Wie alt ist er? երկու տարեկան և հինգ ամսական է Er ist zwei Jahre u. 5 Monate alt.

Übung über „Zeit u. Uhr“.

ժամը քանիսն է	Wie viel Uhr ist es?
ժամը հինգն է, տասն է	Es ist 5 Uhr, 10 Uhr
Եօթից անցել է քսան րոպէ	Von 7 Uhr vergangen ist 20 Minuten (7 h. 20)
Վեցին ուրում է տասը րոպէ	Von 6 Uhr fehlt 10 Minuten (10 Min. vor 6 Uhr)
այդ գնացքը գալիս է գիշերուայ ժամը երկուսին	Dieser Zug kommt nachts 2 Uhr an.
այժմ գրեթէ եօթ ժամն է	Es ist jetzt fast 7 Uhr
Սկիւն քսուրդ է	Es ist $\frac{1}{4}$ auf 1 Uhr
չորսին կէսն է	Es ist halb 4 Uhr.

XXIV.

Ordnungszahlen. Werden aus den Grundzahlen mit Hilfe des Suffixes երորդ gebildet, in zusammengesetzten Zahlen ist bloß die letzte Ordnungszahl.

1. առաջին (!)	20. քսաներորդ
2. երկրորդ	21. քսան ու մէկերորդ

3. <i>Երրորդ</i>	30. <i>Երես(ու)ներորդ</i>
4. <i>չորրորդ</i>	40. <i>քառաս(ու)ներորդ</i>
5. <i>հինգերորդ</i>	50. <i>յիսուներորդ</i>
6. <i>վեցերորդ</i>	60. <i>վաթսուներորդ</i>
7. <i>եօթներորդ</i>	70. <i>եօթանասուներորդ</i>
8. <i>ութերորդ</i>	80. <i>ութսուներորդ</i>
9. <i>իններորդ</i>	90. <i>ինըսուներորդ</i>
10. <i>տասներորդ</i>	100. <i>հարիւրերորդ</i>
11. <i>տասնումէկերորդ</i>	101. <i>հարիւրմէկերորդ</i>
12. <i>տասներկուերորդ</i>	200. <i>երկուհարիւրերորդ</i>
13. <i>տասներեքերորդ</i>	1000. <i>հազարերորդ</i>
14. <i>տասն(ու)չորսերորդ</i>	10.000. <i>տասը հազարերորդ</i>
15. <i>տասն(ու)հինգերորդ</i>	1,000,000. <i>միլիօներորդ</i> .

Bemerkungen. 1. Der erste heißt *առաջին*, in zusammen-
gesetzten Zahlen aber *մէկերորդ* z. B. *հարիւր մէկերորդ* = 101.
Ebenso treten in zusammengesetzten Zahlen deren Einser 2, 3 oder 4
ist, die regelmäßig gebildeten Formen *երկուերորդ*, *երեքերորդ*
und *չորսերորդ* wieder auf z. B. *հարիւր երկուերորդ* 102.

2. Dekliniert wird folgendermaßen:

Sing. N.	<i>չորրորդ</i>	Plur.	<i>չորրորդներ</i>
Gen.	<i>չորրորդի</i>		<i>չորրորդների</i>
Instr.	<i>չորրորդով</i>		<i>չորրորդներով</i>
Loc.	<i>չորրորդում</i>		<i>չորրորդներում</i>
Abt.	<i>չորրորդից</i>		<i>չորրորդներից</i>

Übersetze: *Շաբաթն* (Woche) *ունի եօթն օր*. *Կիրակի*
(Sonntag), *երկուշաբթի* (Montag), *երեքշաբթի* (Dienstag) *չու-
րեքշաբթի* (Mittwoch), *հինգշաբթի* (Donnerstag), *ուրբաթ*
(Freitag) *ու շաբաթ* (Samstag) — *Կիրակին շաբաթուայ*.¹⁾

¹⁾ Siehe Sektion VII über die Deklination der einen Zeitabschnitt bezeichnenden Wörter.

առաջին օրն է — Այսօր հին տարուայ վերջին (letzter)
 օրն է — Այսօր ի՞նչ օր է. Այսօր ուրբաթ է — Հարիւր
 քառասներեքերորդ — Հարիւր երկուերորդ — Հարիւր
 երեքերորդ — Հարիւր չորսերորդ — Dies Buch ist sehr gut;
 ich lese es zum dritten Male (անգամ) — Es ist das siebente Jahr,
 daß wir hier wohnen (սպրիլ) — Es nähert sich das 1899. Jahr —
 Im wievielten (օր, օրերորդ) Stock (յարկ) wohnt Ihr Vater?
 Er wohnt im zweiten Stock — Der Samstag ist der letzte Tag der
 Woche.

Verteilungszahlen werden durch *ական* gebildet z. B.
չորսական je vier, *քսանական* je 20. Merke: *եօթնական*,
իննական, *տասնական*. Man sagt aber auch *վեց-վեց* je 6, *երեք-
 երեք* je 3.

Bruchzahlen: *կէս* $\frac{1}{2}$, *ճիւղ*, *քառորդ* $\frac{1}{4}$. Die übrigen
 Bruchzahlen werden so gebildet, daß für den Zähler die Grundzahl,
 für den Nenner die Ordnungszahl oder das Zahlwort mit dem Suffix
որդական eintritt z. B. *մէկ տասներորդ* = *մէկ տասնոր-
 դական* $\frac{1}{10}$.

Beide, alle zwei, alle drei werden übersetzt indem man der
 Grundzahl *և* anhängt und *էլ* = auch folgen läßt z. B. *երկուսն
 էլ* alle beide.

Das Suffix *անոց* bildet eigentümliche Ausdrücke zur Maß-
 und Wertbestimmung, ähnlich wie wir sagen: einen Zwanziger (nämlich
 einen Laib Brot um 20 Pfennig) z. B. *երեսունանոց մի շիշ
 սուր* gibt eine Flasche zu 30 (d. h. Kopfen¹⁾), *չորս բուբլի-
 անոց ծխախոտ* Tabak um 4 Rubel (das Pfund).

Ungefähr, ca. wird ausgedrückt durch *մօտ* (vor die Zahl zu
 stellen!) z. B. *սուէր ինձ ֆունտը մօտ չորս բուբլիանոց
 ծխախոտ* geben Sie mir ein Pfund Tabak für ca. 4 Rubel.

¹⁾ Beispiel aus Hinz.

Adverbien und Konjunktionen.

A. Adverbien. Es gibt deren einfache und abgeleitete resp. zusammengesetzte. Einfache sind z. B. *այո* ja, *ոչ* nein, *միշտ* immer, *երբ* wann, *ուշ* spät. Die abgeleiteten werden von verschiedenen Redetheilen mittels der Endungen *անց*, *բար*, *բէն*, *եմն*, *էք*, *կի*, *պէս* abgeleitet z. B. *ինչպէս* wie? *երբեմն* wann? *հայրաբար* väterlich, *երեսանց* außen, *ուստերէն* russisch. Andere bestehen aus Substantiven und Adjektiven im Nominativ oder in obliquen Fällen z. B. *վերևում* oben (von *վեր* hoch), *շուտով* (auch einfach *շուտ*) schnell (von *շուտ* schnell), *ներսից* hinein, *ներսից* heraus.

Zusammengesetzte: Aus *որ* welcher und *տեղ* Ort: *որտեղ* wo? aus *այս* dieser und *տեղ* Ort: *այտեղ* hier, aus *այս* und *օր* Tag: *այօր* heute usw.

B. Konjugationen. Geben zu keinen besonderen Bemerkungen Anlaß. Die meisten kennt der Leser schon aus dem Vorhergehenden z. B. *ու*, *և* und, *էլ* auch, *բայց* aber, *իսկ* jedoch, aber, *կամ* oder, *թէ* daß, wenn, *եթէ* wenn' *որ* daß.

Übersetze: *Դուք կամենում էք քնել: Առայժմ* (bis jetzt) *ոչ*. *Կրսպասում մինչև Գանձակ* (Elisavetpol) *հասնելը*¹⁾. *Այնտեղ կրթումն թէյ, յետոյ* (dann, hierauf) *կը պահեմ* (s. legen) *քնելու* — *ես դուրս* (hinaus) *կըգամ ծիսելու* — *Դուք հեռու* (weit) *էք գնում* — *Հիմայ* (jetzt) *ժամը եօթն է* — *ժամը տասներկուսինն ոչ, աւելի ուշ կըհասնենք* (werden wir ankommen) — *Ո՞ւր է դողը* (Dieb — *Կարելի է, որ այնպէս լինի* — *թէև* (obwohl) *գուամենից մեծ ես, բայց շեռ ուղում աշխատել* (arbeiten; Beispiel aus Finck). *Վաղը* (morgen) *կըգաք* *ինձ հետ զբօսնելու* (spazieren gehen) — *Նա ցած* (hinab) *նայեց* (նայե;

1) Ich werde warten, bis wir Elisavetpol erreichen.

խաւս) ջրին — նա ցած թըռաւ (իտց v. թռչել) կամուրջից (Brücke) — Իր բերանից (Mund) վայր (hinab) ընկաւ (վայր ընկնել fallen, hinabfallen) մտի կտորը.

Lösung der vom Deutschen ins Armenische zu übersetzenden Aufgaben.

1. Der Vorübungen.

1. Եղբայրը գրում է — աշակերտը սովորում է — Աշակերտը կարդում է — ո՞վ է խաղում — աշակերտը խաղում է.
2. Վարժապետը հարցնում է դասը — աշակերտը պատասխանում է — հաւր թռչուն է — ի՞նչ է կարդում.
3. Թռչունները երգում են — ի՞նչ են անում աշակերտները — աշակերտները խաղում են.
4. Եղբայրը ի՞նչ ունի — քոյրը գրիչ ունի — քոյրը դասը չգիտէ — ո՞վ ունի թուղթ և գրիչ.
5. Նա ո՞վ է = ո՞վ է նա — դու տղայ ես — դու որը ես — նորա տանն են.
6. Ո՞ւր են իմ գրիչները — մեր աշակերտները խաղում են — ո՞ւր է ձեր եղբայրը — իմ քոյրը աշակերտուհի է — նա մեր քոյրն է — մենք տանն ենք — նա իմ մայրն է.
7. Եղբայրը երկու գիրք ունի — մենք երեք սեղան ունինք — ժամը քանիսն է — ժամը վեցն է — դու ի՞նչ ունիս — դուք ի՞նչ ունիք — մի ամիս, մի տարի — դու փոք ունիս — ունիմ — ո՞րքան — չորս բուրլի.
8. Մի փոքր տղայ — մեծ տունը — ո՞ւր է իմ նոր մատիտը — փոքր սեղաններ — երկու նոր սեղան — խելօք տղայ.

9. Ի՞նչով է գրում .քոյրը? — .քոյրը գրում է .քարէ-
գրչով — .քաղաքումը ու սումնարաններ կան — սպասը
գնում է .քաղաք — հարեանը գալիս է .քաղաքից .
10. Մարդը տեսնում է աչքերով — վարժապետը խօսում
է աշակերտներից .
11. Աթոռների տակ — սենեակերի մէջ = սենեակե-
րում — հօր մօտ — մօր մօտից — ծառի տակ խոտ
կայ — ուր է .քո .քոյրը — նա սենեակումն (= սե-
նեակի մէջ) է .
12. Դու խմում ես թէյ — նա շինում է տուն — ես
խօսում եմ հայերէն և վրացերէն — մենք խօսում
ենք թուրքերէն — ի՞նչ ես ասում — նա ի՞նչ է
անում .

Section I. Գառը — շունը — աղմուկը — մի հովիւ —
մի հայր — մի մայր — մի շուն .

„ II. Ես հայր ու մայր շունիմ — գուք (մի) շուն
ունի՞ք .

„ III. Զիւրը — վանդակներում — ձեռքերով —
գուներ, գառներով .

„ IV. Զիւրը — ձիւր — թիւր — թիւրով — գի-
նիներումը — ձիւրի — գինուց .

„ V. Տերութիւնները — տերութիւնների — տերու-
թիւնից — շարժումով — շարժումովը —
շարժման մէջ .

„ VI. Սրովը — շների — թռչունների(ն) — ձիւրը —
երեսաներիցը — քթումը — քթերի — ծա-
ղիկների — ծաղկում(ը) — ծաղիկներում(ը) .

„ VII. Օրուայ — գիշերուայ — ձմեռն — շաբաթների
— շաբաթների — ամսից(ը) .

Ջeft. VIII. կարմիր գինի — կարմիր գինու — մի բաժակ
կարմիր գինի — մի բաժակ սև թէյ — ճերմակ
պատր — ճերմակ պատերը — ճերմակ պատե-
րումը — սև պատից — նոր գինի — փոքր
տուն — կանաչ ծառ — ինձ պէտք է նոր
զլխարկ .

" IX. Քո հայրը իմ հօրից հարուստ է — ձեր տունը
մերիցը բարձր է — մեր տունը ձերիցը գեղեցիկ
է — ձին էշիցը զօրեղ և գեղեցիկ է — ես
քեզանից աղքատ եմ — դու ինձանից ջանասէր
ես .

" X. Մեզանից — մեզանում — նորանից — նրան —
ինձ — քեզ — նրանից — ձեզնում — ձեզնից
— քեզ — ձեզ — նոցա — ինձ հետ — քեզ
հետ — նրա հետ — ինձ համար — նոցա
համար — ձեզ համար — մեզ համար — Զ. իմ
փողը = փողս — քո փողը = (քո) փողդ —
նրա հայրը — ձեր քոյրը — մեր մայրը —
նրա տունը — քո տանից — ձեր տանում —
ձեր մօրից — իմ փողով — ձեր ուսուցչի —
իմիցը — քոնիցը — նրանիցը — մերինը —
իմ հօրը — իմ մօրը — քո հօրը — նրա
փողով .

" XI. A. այս գիրքը — այս գրքերը — այն երեխա-
ները — այդ մարդը — այս գրքերում(ը) —
այս տներից(ը) — նրանց հետ — նա մեծ է
— նոքա փոքր են .

B. ումն է այս հին գիրքը — ի՞նչպիսի գինի
ունիս — ի՞նչով հաց ես կտրում — ի՞նչ հետ

Էք ապրում — Ի՞նչ օգուտ — քանի վճարեցիք
— ո՞վ եկաւ .

Յեթ. XII.

Ուրիշ գինի տուր — նա գալիս է ամեն օր —
ես ոչինչ չեմ ասել — ես ինքս ասացի —
վաղը ամենքդ եկէք զպրոց — (մենք) ամենքս
զպրոցումն էինք — իւրաքանչիւր աշակերտ
պէտք է իր դասը սովորի — ումնք ձեզնից
դաս չեն պատրաստել — ինչ-ինչ պատճառնե-
րով ես դաս չեմ պատրաստել .

„ XIII.

Երեկ մենք քաղաքումն էինք — այսօր ես
գիւղումն էի — ո՞ւր էիր դու այսօր — դու տանն
էիր — այսօր ես ճաշից յետոյ տանը կլինիմ
(= կը լինիմ) — դու ե՞րբ կըլինիս տանը .

„ XIV.

Ես խօսում էի — ես խօսեցի — Ի՞նչ գնեցիր
— ես թէյ, հաց ու գինի գնեցի — իմ սե-
նեակումը ո՞վ է երգում — երեկ ո՞վ էր երգում
թատրոնում — երգի՞ր — երգեցէ՞ք — Ի՞նչ
ես ուտում — ես հաց ու պանիր եմ ուտում
— ո՞ւմ ես գրում — իմ հօրն եմ գրում —
ես նրան կըգրեմ — կերգէս — ո՞վ կ'երգէ
այսօր — ո՞վ գրեց քեզ — մայրս գրեց ինձ .

„ XV.

Ճաշից յետոյ կերթաս տուն — ճաշից յետոյ
մենք կըխաղանք — այսօր ես կերթամ քաղաք
— դու առաջ վատ էիր կարգում իսկ, այժմ լաւ ես
կարգում — այսօր առաւօտեան, երբոր դու
նամակ էիր գրում, ես խաղում էի պար-
տիզումը .

„ XVI.

Նա վախենում էր շնիցը — ես ուշացայ —
Ի՞նչ ես կամենում — Ի՞նչ իմացաւ (քո) հայրդ
— իմացի՞ր, ուր է նա ապրում — դու երբ
կըստանաս նամակ վարժապետիցը .

Յեփ. XVII. Զուր չկայ — ես ոչինչ չգիտեմ — քո տունը
բարձր չէ, բայց գեղեցիկ է — մեր երեխայրը
ջանասէր չեն — քո գլուխը չէ ցաւում —
էգոց մենք չենք սովորել, որովհետեւ տօն է
— շանը քար մի քցիր — ինչնու խորոված միս
չէք ուտում — ես ժամանակ չունիմ — ես
չեմ գնալ քաղաքը — ես չունիմ սպիտակ
թուղթ — մի կարգար այս գիւրբը — ամենեին
վաղ չէ .

" XIX. A. Դուք գիտէք, ի՞նչ է այս մարդը — չգիտեմ
— Գինի կայ — այո, ճերմակ էլ, կարմիր էլ
կայ — գու փող ունիս՞ — չունիմ — գիտես,
նա է ապրում մեր բժիշկը — ոչ, չգիտեմ —
B. Զուր տուր ինձ — գու նրտեղից ես գալիս
— ես կրկամ ուսումնարան էգոց ասաւտեան
— ես ցոյց կըտամ վարժապետին քո նամակը —
հաց տուէ՛ք այդ աղքատ մարդուն .

C. Նա ի՞նչ ասաց — նա ի՞նչ է տալիս քեզ —
ճրագը գիր սեղանի վրայ — ի՞նչ կերար —
թո՞ղ կարդամ — բաց (արս) սնդուկը —
նա (վերա)դարձաւ երեկ — տար այս իրերը
— ինչ՞ գնեցիր — շուտով դարձիր — նա
բերեց ինձ համար գիրք — ինչնու բաց(ար)իր
գուռը — վերցրու այս փողը .

" XXII. Անտառի մէջ = անտառումը — իմ սենեակի լու-
սամուտի առջև — սենեակի մէջ = սենեակումը
— պահարանի վրայ — իմ եղբայրների հետ —
աչակերտը գրում է թղթի վերայ — հայրը
գնեց մատիտ և գրիչ քրոջ համար — քոյրը
գնում է եղբոր մօտ, հօր մօտ, մօր մօտ, հօրա-

բրոջ մօտ — Պետրոսը գալիս է հօր մօտից, մօր մօտից, եղբօր մօտից — քոյր գնում է մօր հետ — եղբայրը խօսում է քրոջ հետ .

Յե՛տ. XXI. Այս գիրքը շատ լավ է. ես այս երրորդ անգամն եմ կարդում — եօթերորդ տարին է, որ մենք ապրում ենք այստեղ — մօտենում է հազար ութը հարիւր ինըսունիններորդ տարին — ձեր հայրը նր յարկումն է ապրում — նա երկրորդ յարկումն է ապրում — շաբաթը շաբաթուայ վերջին օրն է.

Schlüssel zu der Wiederholungsübung über das Zeitwort.
Lektion XXI.

Öffne die Türe! Schließe das Fenster! Schließe das Fenster! Setze dich und schreibe deine Lektion! Setze dich und lies laut! Der Lehrer spricht gut russisch. Heute kam der Lehrer sehr früh. Der Vater trinkt Wein, aber die Söhne trinken Tee. Gehe und bringe das Tisch Tuch! Nimm das Tisch Tuch weg! Bring den Samowar! Gib die Flasche und das Glas! Der Großvater baut ein Haus. Der Schüler kann die Lektion nicht. Die Tante hat keinen Sohn. Ich frage, du antwortest. Ihr fragtet, aber ich antwortete. Früher schrieb ich schlecht, aber jetzt schreibe ich gut. Ich habe zwei Hefte gekauft. Du hast vier Bleistifte gekauft. Er hat drei Bücher gekauft. Wir haben zwei Briefe bekommen. Der Vater frug den Sohn. Du hast drei Bücher und vier Lineale verkauft. Euer Spiegel ist vom Tisch gefallen. Meine Schwester ist vom Pferde gefallen. Wir werden bald eine Kirche bauen. Ich werde mit dem Lehrer sprechen. Wir werden morgen früh zu Hause sein. Wo sind deine russischen Bücher? Zu wem geht deine kleine Schwester? Sagt eurem lieben Vater! Hilf deinem armen Nachbar! Helft eurem armen Freund! Die Mutter hat ihrem Sohn zwei Bücher geschenkt. Mein Bruder hat einen Brief von seinem Freund bekommen. Morgen geht mein Vater nach Tiflis mit der Eisenbahn. Heute ist euer Onkel mit der Eisenbahn aus Tiflis gekommen. Der

Lehrer geht in die Schule durch unsere Straße. Wann wirst du ein neues Haus bauen. Nimm meine neuen Kleider weg! Sucht mein russisches Buch! Du wirst von meinem Vater ein gutes Geschenk bekommen. Ich kenne deinen großen (ältesten) Bruder. Wir werden heute spazieren gehen. Wir haben unser hölzernes Haus verkauft. Heute habe ich schöne Pferde gesehen. Mein Onkel treibt Weinhandel. Euer Vater beschäftigt sich mit seiner Sache (i. Geschäft). Mein Bruder lebt von seiner Arbeit. Die Familie unseres Nachbarn nährt sich von Milchnahrung. Mein Bruder gilt (wird gehalten) für den ersten Schüler. Ich schneide Papier mit einem scharfen Messer. Du wirst Schüler genannt, weil du lernst. Man muß ein fleißiger Schüler sein. In eurer Schule gibt es sehr wenige Schüler. Auf hohen Bergen gibt es keine Wälder. Ich habe mein Buch verloren. Ich werde Sonntags kommen, wenn ich gesund bin. Hast du dein Buch gefunden? Ja, ich habe mein Buch gefunden. Ich habe deinen Brief meinem Vater gezeigt. Wann ist es Winter? Sommer ist es im Juni, Juli und August. Wann sind Sie geboren? Ich bin am 9. Januar geboren.

Lesestücke und Gespräche.

Wiederholungslesestück.

Fortsetzung des Lesestücks von Lektion XXI.

Այս երևելի իշխանը առաջին անգամ ստիպեց հաշերին ցեղական կենսքից հրաժարուել, և երկրի¹⁾ ներքին ղորութիւնները կենդրոնացնելու²⁾ պատկարելի տէրութիւն կազմեց, որով ոչ միայն իր հայրենիքը օտարական ասպատակութիւններից ազատեց, այլ և նրա սահմաններն

1) Über den Ausfall des / ք. Vett. VI.

2) Ե. Vett. XX.

ընդարձակեց: Իր տիրապետած երկրի անրնակ¹⁾ ու ամայի տեղերը գաղթական ժողովուրդներով լցրեց, կարգաւորեց ու շէնացրեց: Հայերը շրջակայ թշնամիների յարձակումներից ասպհոլուած՝ սկսեցին յարարերու թիւններ կապել՝ արևելքից Մարացոց²⁾ հետ, հարաւից Ասորեստանցոց ու Բարեւացոց հետ, իսկ արեւմտեան կողմից Փոքր Ասիայ ի ժողովուրդների հետ: Սրանից բնականաբար պէտք է առաջանար գործունէութիւն երկրի մշակման³⁾ մէջ և վաճառականական հաղորդակցութիւններ դրացի ազգերի հետ. այնպէս որ Ասիայի ազգերը Արամի օրերում⁴⁾ սկսեցին ճանաչել հայերին և այս նահապետի անունով հայոց երկիրը Արմենիա կոչեցին, իսկ ազգն — Արմէն:

Արամին յաջորդեց նրա որդին Արա գեղեցիկ. Ասորեստանի Շամիրամ թագուհին վաղուց լսած լինելով⁵⁾ Արայի գեղեցկութիւնը՝ իր ամուսին Նինոսի մահից յետոյ⁶⁾ կամեցաւ նրա հետ ամուսնանալ. Մարդիկ⁷⁾ ուղարկեց նրան մեծամեծ ընծաներով⁸⁾ և խոստացաւ, որ եթէ իր կամքը կատարէ Հայաստանի հետ Ասորեստանի վրայ էլ կը թագաւորեցնէ նրան: Արա գեղեցիկը, որ ամուսնացած էր Նուարդ իշխանուհու հետ՝ մերժեց Ասորեստանի թագուհու առաջարկութիւնը: Շամիրամը զայրացած՝ մեծ գօրքով եկաւ⁹⁾ Հայաստան, որպէսզի

1) über die Aussprache des privativen *ան* s. Bemerk. zur Aussprache Fortsetzung.

2) über Plur. der Wörter auf *ցի* s. Zett. III.

3) Declin. der Wörter auf *ում* s. Zett. V.

4) Wörter, die einen Zeitabschn. bezeichnen, s. Zett. VII.

5) S. umschreib. Konjug. Zett. XXI.

6) S. Zett. XXII.

7) Plur. v. *մարդ* s. Zett. VII.

8) Declin. der Wörter auf *յ* s. Zett. VI.

9) S. Zett. XIX, 2.

բռնի ստիպէ Արային իր առաջարկութիւնն ընդունել: Պատերազմից առաջ թագուհին հրամայեց իր զօրավարներին, որ աշխատեն հայոց իշխանին չսպանել¹⁾, այլ ողջ բռնեն և իր մօտ բերեն: Բայց Արան իր զօրքի յաղթուելը տեսնելով գիւցազնաբար ընկաւ խառնուրդի մէջ և իր ողջախոհութեան²⁾ զոհ գնաց: Այն դաշտը, որ ներկուեց առաքինի նահապետի անունով՝ կոչուեց Արարատեան դաշտ, որ յետոյ ամբողջ նահանգի վրայ փոխուեց:

Պատերազմից յետոյ Շամիրամը մարդիկ ուղարկեց, որ դիակների միջից³⁾ Արայի մարմինը գտնեն, և ժիբարձր տեղ գնել տուեց⁴⁾, ցանկալով կախարդութիւնով կենդանացնել նրան. բայց երբ դիակը սկսեց հոտել հրամայեց ծածուկ մի փոսի մէջ թաղել: Հայերը իրենց սիրելի իշխանի մահի վրայ գրգռուած՝ նորից յէնք առան⁵⁾ և կամեցան պատերազմը շարունակել: Թագուհին հետևեալ հնարքը գործ դրեց նրանց հանդարտեցնելու համար: Իր սիրելիներից մէկին⁶⁾ Արայի զգեստները հագցրեց և հեռուից հայերին ցոյց տալով հաւատացրեց նրանց, թէ աստուածներն Արայի վէրքերը լիղելով՝ կենդանութիւն տուին⁷⁾ նրան:

Պատմում⁸⁾ է, թէ Շամիրամը հայոց աշխարհում կամեցաւ իր մեծագործութեան հետքը թողնել, և Վանի

1) Negat. Konjug. Vekt. XVII.

2) Deklin. d. Wörter auf թիւն f. Vekt. V.

3) v. մէջ.

4) տալ = geben, hier: lassen.

5) Verb առնել f. Vekt. XIX, 3.

6) v. մէկ.

7) v. տալ f. Vekt. XIX, 2.

8) v. պատմել Passivbildung f. Vekt. XVIII.

ծովի արևելեան ամի վրայ մի հոյակապ քաղաք և ամարանոց շինելով՝ իր անունով կոչեց Շամիրամակերտ (այժմեան Վան քաղաքը): Շամիրամը իր համանուն Շամիրամակերտ քաղաքը շինելու համար ճարտարապետներ չգտնելով հայոց երկրում՝ վեց հազար ճարտարապետ ու երեկի արուեստագետ և տասներկու հազար գործաւոր բերել տուեց Ասորեստանից և ուրիշ երկրներից, որոնք մի քանի տարի գործ դրին¹⁾ այն հրաշակերտ քաղաքը շինելու: Քաղաքը զարդարուած էր երկյարկանի և երեքյարկանի պալատներով և շքնազ բազանիքներով, տեսակ տեսակ և գոյնզգոյն քարերից շինուած: Նշանաւոր էին²⁾ մանաւանդ ապառաժի մէջ փորուած ահագին սենեակներն³⁾ ու սրահները: Ամրոզք քարաբլուրը, որի⁴⁾ վրայ այժմ էլ կանգուն մնացած է Վանի հռչակաւոր բերդը՝ ծածկուած է սեսպաձև արձանագրութիւններով: Հայերի առաջին պսակակիր թագաւոր պատմական աւանդութիւնը համարում է Պարոյր իշխանին, որ Մարաց Կիաքսար Ա. և Բաբելոնի Նաբուպալասար իշխանների հետ Նինուէ մայրաքաղաքն առան և Ասորեստանը կործանեցին: Այս յաղթութիւնների պատճառով⁵⁾ նա իր զաշնակիցներից թագ ստացաւ⁶⁾: Բայց Հայկի տոհմից ամենանշանաւորը համարում է Տիգրան առաջինը, որին երգիչները նկարագրում են իբրև մարմնով յաղթանդամ, զուարթերես ու քաղցրա-

¹⁾ v. գործ դնել anwenden, brauchen. Aber die Konjug. v. գնել f. Vekt. XIX, 3.

²⁾ Konjug. von լինել f. Vekt. XIII.

³⁾ Über ն u. ը f. Vekt. I. u. XII.

⁴⁾ Declin. v. որ Vekt. XI.

⁵⁾ Auf Grund dieser Siege, wegen dieser Siege.

⁶⁾ Konjug. der Verba auf անալ f. Vekt. XVI.

հայեաց, կեր ու խումի ժամանակ պարկեշտ, ցանկութիւնների մէջ շտապուր, իմաստուն ու պերճախօս և ամեն բանի պիտանի: Արդարապատ ու հաւասարասէր լինելով՝ նա ոչ լաւերի վրայ էր նախանձում և ոչ նուաստներին արհամարհում, այլ ամենի վրայ անխտիր սարածում էր իր խնամքը:

Իր երկրի պայծառութեան վրայ հոգ տանելով Տիգրանը առանձին ուշք դարձրեց զօրքի բարեկարգութեան վրայ: Հեծելազօրքը, որի թիւը մինչև այն ժամանակ աննշան էր, բազմացրեց ու կարգաւորեց, իսկ հետևակ զօրքը կրթեց և ամենի ձեռքը սուր, տէգ ու նիզակ տուեց: Այն զօրքը, որ մինչև այն ժամանակ աչել ու պարսաքար բանեցնելով էր պատերազմում՝ այժմ վահանով ու երկաթէ զրահներով էր պատսպարուում: Այս զինական յաջողութիւնների արդիւնքն եղաւ երկրի քաղաքական կարգերի յառաջադիմութիւնը և վաճառականութեան բարգաւաճումը: Տիգրանին ժամանակակից էր Մարաց Աժդահակ թագաւորի թոռ Կիւրոսը, որ իւր պապից թագաւորութիւնը խլելու դադանի միտք ունենալով՝ բարեկամական դաշն կապեց Տիգրանի հետ: Երկու իշխանների մտերմութիւնը կասկածի մէջ գցեց ծերունի Աժդահակին, այնպէս որ ցերեկը հանդիստ և գիշերը քուն չունէր: Այս տաղնապի մէջ եղած ժամանակ Աժդահակը մի զարհուրելի երազ էլ տեսաւ, որ նրա խռովութիւնը աւելի սաստկացրեց: Իբրև թէ հայոց ձիւնապատ լեռներից մէկի գաղաթին մի բարձրահասակ ու գեղեցիկ կին էր նստած, որ ծննդականութեան ցաւով բռնուելով՝ յանկարծ երեք շտապաս կտրիճներ ծնեց: Առաջինը¹⁾ առիւծի վրայ հեծաւ և արևմտեան կողմը

1) Ordnungszahlen f. Velt. XXIV.

դիմեց, երկրորդն¹⁾ ընծի վրայ նստած գէպի հիւսիս վազեց, խակ երրորդը²⁾ մի վիթխարի վիշապ սանձելով՝ Մարաց տէրութեան վրայ արշաւեց: Այս վերջինը հասնելով արքունի պալատի մօտ, ուր Աժդահակն իր աստուածներին զոհ էր մատուցանում՝ թոռա տանիքի վրայ և կամենում էր կուռքերը կործանել. թագաւորը մէջ մտաւ և կուռի բռնուեց այն կտրիճի հետ, բայց յաղթուեց և սպանուեց: Աժդահակը սարսափած զարթեց, գիշերով կանչեց իւր խորհրդականներին և տեսած երազը³⁾ պատմելով համոզուեց, որ հայոց Տիգրան թագաւորի կողմից մեծ վտանք է սպառնում իր տէրութեանը: Աժդահակը գեսպան ուղարկեց ընծաներով Հայոց թագաւորին և խնդրեց, որ Տիգրանուհի քրոջն⁴⁾ իրեն կնուծեան տայ, յուսալով որ քրոջ ձեռքով հեշտութեամբ կը կարողանայ եղբօրը⁵⁾ կործանել: Տիգրանը համաձայնեց և մեծ փառքով Տիգրանուհուն ուղարկեց Մարաց թագաւորութեան Եկբատան մայրաքաղաքը: Աժդահակը իր քաղցր վարմունքով Տիգրանուհու հաւատարմութիւնը գրաւելուց յետոյ, սկսեց փառասիրութեան փափուկ լարերը շարժել նրա սրտում, որպէս թէ Տիգրանը իր Զարուհի կնոջ փառասիրութիւնից գրգռուելով՝ կամենում է յափշտակել Մարաց թագաւորութիւնը: Ինորպէս Տիգրանուհին իմացաւ Աժդահակի դաւաճանութիւնը, երեսանց հաւանութիւն ցոյց տուեց, բայց ծածուկ հաւատարիմ մարդու ձեռքով⁶⁾ ամեն բան յայտնեց եղբօրը:

¹⁾ Ordnungszahlen f. Velt. XXIV.

²⁾ մէջ մանել ծափախալ տրտն, f. einmischen.

³⁾ Den geseheneu Traum = den gehabtten Traum.

⁴⁾ Dellin. v. քոյր usw. f. Velt. VI.

⁵⁾ Dellin. v. եղբայր usw. f. Velt. VI.

⁶⁾ Durch die Hand eines verlässigen Mannes = durch einen verlässigen Mann.

Ուստի երբ Աժգահակը Հայոց թագաւորին հրաւիրեց, որ երկու տէրութիւնների սահմանադրուելը գայ, իբրև թէ մի հարկաւոր գործի մասին խորհրդակցելու համար՝ Տիգրանը իր զօրքն առաւ և գնաց Մարաց վրայ: Տիգրանուհին յարմար միջոց գտաւ իր եղբօր մօտ փախչելու, և թշնամական յարարերութիւններն սկսուեցին: Աժգահակն անձամբ դուրս եկաւ իր թագը պաշտպանելու: Կոուի տաքացած ժամանակը, Տիգրանը իր նիզակի հարուածով Աժգահակին սպանեց, որով և սլատերազմը վերջացաւ. մարաց թագաւորութիւնն ընկաւ Կիւրոսին, որ Պարսկական հզօր պետութեան հիմքը դրեց ¹⁾: Իսկ Տիգրանը տասը հազարից աւելի գերիներ հանեց Մարաստանից, որոնց մէջ էին Աժգահակի առաջին կինն Անոյշ անունով, շատ արքայորդիներ և արքայազն օրիորդներ, և բերեց Մասիս սարի արևելեան կողմը բնակեցրեց: Տիգրանը իր քրոջ հաւատարմութիւնն արժանապէս վարձատրեց, պարգևելով նրան իր նորաշէն Տիգրանակերտ քաղաքը, և նոյն գաւառի եկամուտներն յատկացրեց նրան, որպէս զի արքայավայել կեանք վարէ:

Տիգրանը Կիւրոսին գործակից և գաշնակից եղաւ նաև Լիւղացոց Կրեսոս թագաւորի և ապա Բաբելացոց Ղէմ:

Glossar zum Wiederholungsfeststück.

Ա.

Աղտուել befreien
ապգ Volk, Nation
ահագին ungeheuer
աղեղ Bogen (Waffe)

ամայի Wüsten, un bebaut, un-
bewohnt
ամարանոց Sommerresidenz
ամբողջ ganz, gänzlich
ամեն jeder

¹⁾ Հիմք դնել Grund legen.

ամուսին Gemahl, =in
ամուսնանալ heiraten, ꝑ. ver=
 heiraten
այժմ jetzt, gegenwärtig
այժման jetztig
այլ sondern, aber, —*և* sondern
 auch
այնպէս so
այս dieser
անբնակ unbewohnt
անգամ mal
անխտիր unterschiedslos
անձամբ persönlich
աննշան unbedeutend
անուն Name, *անունով* mit
 Name, genannt
աշխատել sich bemühen, arbeiten
աշխարհ Welt, Land
ապահովացնել garantieren, ge=
 fahrlos machen
ապառաժ Fels
առանձին besonder, besonders
առանց ohne
առաջանար entstehen
առաջարկութիւն Vorschlag
առաջին erster
առաքինի tugendhaft
առիւծ Löwe
ասպատակութիւն Reiterein=
 fall, Kavallerieangriff
Աստուած Gott
արդարադատ gerecht

արդիւնք Vorteil, Nutzen
արեւելեան östlich
արեւելք Osten
արեւտեան östlich
արժանապէս würdig
արհամարհել vernachlässigen
արձանագրութիւն Inschrift
արշակել angreifen, einfallen
 (in ein Land)
արքայալն aus königlicher
 Familie
արքայաժայել königlich, würdig
 eines Königs
արքայորդի Prinz
արքունի königlich
աւանդութիւն Tradition,
 Überlieferung
ափ Ufer

Բ.

Բազմացնել vermehren
բաղանիք Bad
բայց aber
բան Ding, Sache
բանեցնել anwenden
բարգաւաճում Entwicklung,
 Blüte
բարեկամական Freund=
 Freundschafts=, freundlich
բարեկարգութիւն Wohlfahrt
բարձր hoch
բարձրաճասակ hochgemachten

բարձրանալ յ. erheben
 բերդ Festung
 բերել nehmen, bringen
 բնական natürlich, բնականա-
 բար (Ածւ.) natürlich
 բնակեցնել ansiedeln
 բռնել fangen, halten, nehmen
 բռնի mit Gewalt

Գ.

Գագաթ Gipfel
 գաղթական Auswanderer, Gir-
 wanderer
 գաղտնի heimlich
 գաւառ Bezirk
 գեղեցիկ schön
 գեղեցիութիւն Schönheit
 գերբ Gefangener
 գիշեր Nacht, գիշերը nachts
 գլուխ Kopf
 գնդակ Kugel
 գոյնզգոյն bunt
 գործ Sache (Affäre), — գնել
 brauchen, anwenden
 գործակից Mitbesitzer, Theilhaber
 գործաւոր Handwerker
 գործունէութիւն Thätigkeit
 գտնել finden
 գրաւել erwerben (durch
 Tauschung)
 գրգռել erregen
 գցել werfen

Դ.

Դաշն Bündnis
 դաշնակից Verbündeter
 դաշտ Feld, Ebene
 գաւաճանութիւն Verrat
 գեսպան Gesandter
 դէմ gegen
 դիակ Deiche
 դիմել sich wenden nach
 դիւցազն Held, դիւցազնաբար
 heldenhaft
 դնել legen, setzen
 դուրս hinaus, außerhalb; —
 գնալ hervortreten
 դրացի Nachbar, benachbart

Ե.

Եթէ wenn
 Եկատուտ Einfünfte
 Երազ Traum, — տեսնել
 träumen
 Երբ wann, als
 Երգիչ Sänger
 Երեսանց äußerlich
 Երեւալ, Երեւել sich zeigen
 Երեւելի vorzüglich, ausge-
 zeichnet
 Երեքյարկանի dreistödig
 Երկաթ Eisen, Երկաթէ eisern
 Երկիր Land, Territorium
 Երկյարկանի zweistödig
 և und

Չ .

Չայրանալ ի. erzürnen

չարգարել Schmücken

չարթել aufwachen

չարհուրելի schrecklich

չգեստ Kleid, Kostüm

չէնք Waffe, — առնել die

Waffen ergreifen

չինական Waffen=

չոհ Opfer — զնալ ի. opfern,

— մատուցանել Opfer

bringen, Opfer darbieten

չուարթելու mit kühnem Ge=

sicht

չրահ Panzer

չորավար Heerführer

չորութիւն Kraut

չօրք Heer

Է .

էլ auch

Ը .

Ընդարձակել ausdehnen

ընդունել annehmen

ընծի Genit. v. Ինծ (ի. dieses)

ընծայ Geschenk

Թ .

Թագ Krone

Թագաւորել regieren, herrschen

Թագաւորեցնել zum Herrscher

machen

Թագուհի Königin, Herrscherin

Թաղել begraben

Թէ daß

Թիւ Zahl, Anzahl

Թիւել baden

Թշամական feindlich

Թշամի Feind

Թողնել lassen, loslassen

Թոնիր Heerd, Backofen

Թոս Entel, ein

Ժ .

Ժամանակ Zeit, Frist, Ժամա=

նակակից gleichzeitig

Ժողովուրդ Volk, Menge

Ի .

Իբրև, — Թէ als ob

Իմանալ erfahren

Իմաստուն weise

Ինծ Leopard, Panther

Իշխան Fürst, Իշխանուհի

Fürstin

Իսկ aber, allein

Իր sein, ihr usw.

Լ .

Լար Saite

Լալ gut

Լեռ Berg

Լիլել lecken

Լինել sein

Լուսին Mond

լսել հօրն

լցնել յսնն, անսնն

հ.

հառնուրդ Gemenge (mêlée)

խլել entreißen

խնամք Fürsorge

խնդրել bitten

խոստանալ versprechen

խորագետ aufgeweckt, intelligent,
gescheid

խորհրդական Ratgeber

խորհրդակցել beratschlagen

խուժ Gelage, կերուխուժ
Gelage, Orgie

խուլուժիւն Aufregung, Er-
regung

Մ.

Մածկել bedecken

ծածուկ heimlich

ծերունի Greis

ճնել gebären

ճննդականութիւն Ent-
bindung

ճով Meer, Վանի — Ван=See

Կ.

Կաղսել bilden

Կախարդութիւն Zauberei,
Zauber

Կամ oder

Կամենալ wünschen, wollen

Կամք Wille

Կանգուն stehend, — յնալ
bleiben, bestehen bleiben

Կանչել rufen

Կապել anknüpfen

Կասկած Verdacht, — ի մէջ
դցել Verdacht erwecken

Կատարել erfüllen

Կարգ Ordnung

Կարգաւորել ordnen

Կարողանալ können

Կեանք Leben, — վարել Leben
führen, leben

Կենդանացնել Leben einflößen,
aufwecken [Lebens=

Կենդանութիւն Lebhaftigkeit,
Կենդրոնացնել centralisieren, zu-

jammendrängen, konzentrieren

Կեր Essen, Nahrung (ի. auch
խուժ)

Կէս Hälfte

Կին Frau, Weib

Կլորել, կլորել abrunden

Կնութիւն Ehe

Կողմ Seite

Կոչել nennen, heißen, benennen

Կործանել zerstören, stürzen

Կուռք Idol, Götzenbild

Կռիւ Streit, Rauferei, Hand-
gemenge, կուռի բռնել hand-
gemein werden

Կորիճ tapfer

Կրթել erziehen

Հ.

Հազցնել anziehen
 Հաղորդակցութիւն Ver-
 bindung
 Համաձայնել einwilligen, bei-
 stimmen
 Համանուն gleichnamig,
 homonym
 Համար für, um zu
 Համարել halten für
 Համոզել überzeugen
 Հայ Armenier, armenisch
 Հայաստան Armenien
 Հայրենիք Vaterland
 Հանգիստ ruhig, Ruhe
 Հանդարտեցնել beruhigen
 Հանել wegführen
 Հասնել erreichen
 Հարալ Süden
 Հարկաւոր nöthig
 Հարուած Schlag, Hieb
 Հաւանութիւն Billigung, Ein-
 willigung
 Հաւասարասէր die Gleichheit
 liebend
 Հաւատարիմ treu
 Հաւատարմութիւն Vertrauen,
 Treue
 Հաւատացնել versichern
 Հեծելազօր(ք) Kavallerie
 Հեծնել reiten
 Հեշտութիւն Leichtigkeit

Հեռու weit, entfernt, — ից von
 weitem
 Հետ mit
 Հեռակալ Fußvolt, Infanterie
 Հետեւալ folgender
 Հետք Spur
 Հզօր mächtig
 Հիմք Fundament, Basis, Grund,
 — դնել begründen
 Հիւսիս Nord
 Հնար(ք) List, Mittel
 Հոգ Sorge, — տանել s. be-
 kümmern um
 Հոյակապ prächtig, großartig
 Հոտել, Հոտիլ, stinken, s. zer-
 setzen
 Հռչակաւոր berühmt
 Հրաժարուել entsagen
 Հրամայել befehlen
 Հրաշակերտ wunderbar
 Հրաւիրել einladen

Չ.

Չեւք Hand
 ձիւնապատ schneebedeckt

Ճ.

Ճանաչել bekannt werden, — sein
 Ճարտարապետ Architect

Մ.

Մահ Tod
 մայրաքաղաք Hauptstadt

մանաւանդ besonders
 մասին betreffend
 մարդ Mann, Mensch
 մարմին Körper
 մեծագործութիւն große That,
 Sieg
 մեծամեծ groß
 մերժել ablehnen
 մէջ in, inmitten, innerhalb, —
 մտնել ՚. մտնել
 մի ein
 միայն bloß, nur
 մինչև bis, bis zu, sogar
 միջոց Moment, Zeitpunkt
 միտք Gedanke
 մշակում Բուխ, Bearbeitung
 մտերմութիւն Intimität
 մտնել, մէջ — ինչ einmischen,
 dazwischen treten
 մօտ bei, zu

Յ .

Յաղթանդամ großen Körpers
 յաղթել siegen, besiegen
 յաղթութիւն Sieg
 յաղթուիլ besiegt werden
 յայտնել erklären, zu wissen tun
 յանկարծ plöglisch
 յաջողութիւն Fortschritt
 յաջորդել folgen
 յատաջադիմութիւն Erfolg
 յատկացնել bestimmen

յարարերութիւն Verbindung,
 Zusammenstoß
 յարձակում Angriff, Einfall
 յարմար günstig
 յախշտակել rauben
 յուսալ hoffen

Ն .

նաև sogar
 նախանձել beneiden
 նահանգ Gebiet, Bezirk
 նահապետ Stammvater, Ge-
 schlechtsahne
 ներկուել ՚. färben
 ներքին innerer
 նիղակ Rauze
 նկարագրել beschreiben
 նշանաւոր berühmt
 նոյն selbst, derselbe
 նոր neu
 նորաշէն neugebaut
 նորից von neuem
 նուստս niedrig, gemein
 նստել sitzen, ՚. setzen
 նրա sein

Շ .

Շարժել berühren
 շարունակել fortsetzen
 շէնացնել beleben, bewohnt
 machen
 շինել bauen
 շրջակայ umgebend

Ո .

Ողջ lebendig, lebend
 ողջատու թիւն Menschheit
 ոչ nein, nicht, — ժայն nicht
 nur
 որ welcher, was; daß
 որդի Sohn
 որպէս wie, auf welche Weise; —
 թէ als ob, — զի damit, umzu
 ու und
 ուղարկել լschicken
 ունենալ haben
 ուշք Gefühl, — դարձնել die
 Aufmerksamkeit wenden auf
 ուստի deshalb
 ուրիշ anderer

Չ .

Չափահաս ausgewachsen, er=
 wachsen
 շափաւոր mäßig
 շքեալ unvergleichlich

Պ .

Պալատ Palast
 պայծառ hell, klar
 պայծառութիւն Ruhm, Glanz
 պաշտպանել verteidigen
 պապ Großvater
 պատերազմ Krieg
 պատկառելի bedeutend
 պատճառ Grund, Ursache

պատմական historisch
 պատմել erzählen
 պատսպարել beschützen, ver=
 leidigen
 պարգևել լschenken
 պարկեշտ bescheiden
 պարսաբար Schleuderstein
 պետութիւն Herrschaft, Macht
 պերճատու beredt
 պէտք Not, — է es ist nötig,
 man muß
 պիտանի fähig, tauglich, geeignet
 պսակակիր gefrönter

Ձ .

Ձուր Wasser

Ս .

Սահման Grenze
 սահմանադրութիւն Grenze
 սանձել Zügel anlegen
 սաստկանալ stärker w., zu=
 nehmen
 սար Berg
 սարսափել erschrecken
 սենեակ Zimmer
 սեպ Keil
 սեպաձև keilförmig, Keil-
 սիրելի Geliebter, Günstling,
 Liebling
 սիրտ Herz
 սկսել anfangen

սուր լսար; Säbel
սպանել töten, erschlagen
սպառնալ drohen
ստանալ erhalten
ստիպել veranlassen, nötigen,
lassen
սրահ Saal

Վ.

վազել fliehen
վահան Schild
վազուց längst, seit langem
վաճառական Händler, Kauf=
mann
վաճառականութիւն Handel
վարձատրել belohnen
վարսունք Benehmen, Betragen
վերջացնել beendigen
վէրք Wunde
վիժիարի Niese, riesig
վիշապ Drache
վտանգ Gefahr
վրայ auf

Տ.

Տակնապ Krise, Aufregung
տանիք Dach
տարածել ausbreiten
տարի Jahr
տարացնել heiß machen, — w.
տեղ Ort, Stelle
տեսակ Art, Sorte, — ver=
schiedene, verschiedenartig

տեսանել = տեսնել
տեսնել sehen
տէգ Speiß, Lanze
տէրութիւն Reich, Herrschaft
տիրապետել sich bemächtigen
տոհմ Geschlecht, Familie

Ճ.

Ճաննել säen
ջանկալ wünschén, wollen
ջանկութիւն Wunsch
ջաւ Schmerz
ջեղ Geschlecht, Stamm
ջեղական Stammes-, Geschlechts=
ջերեկ Tag, յերեկը am Tag
ջոյց տալ zeigen

Փ.

Փախչել fliehen, entfliehen
փառասիրութիւն Ehrgeiz
փառք Ruhm, Ehre
փափուկ weich, zart, sanft
փոս Grube, Graben
փորել graben, ausgraben
փոխուել übergehen

Ք.

Քաղաք Stadt
քաղցր süß, sanft
քաղցրահայեաց mit sanftem,
angenehmen Blick
քանի wie viel; մի — einige

քար Stein
քարաբլուր Steinhügel
քոյր Gen. քրոջ Schwester
քուն Schlarf

Օ.
Օտարական Fremder, fremd
օր Tag
օրհորդ junge Dame, Fräulein

Redensarten und Gesprächsformeln. (Westarmenisch)

Sei begrüßt, lieber Freund!	Բարի տեսանք, սիրելի բարեկամ:
Guten Abend, meine Dame!	Բարի իրիկուն, տիրուհի:
Wie geht es Ihnen?	Ինչպէս կանցնուք ձեր օրերը:
Wie steht es mit Ihrer Gesundheit?	Ինչպէս է ձեր առողջութիւնը:
Gott sei Dank, wir sind gesund.	Փառք Աստուծոյ առողջ ենք:
Nicht ganz wohl.	Ո՛չ այնչափ լաւ:
Das tut mir sehr leid.	Շատ կցաւեմ:
Aber jetzt geht es Ihnen besser?	Իսկ այժմ լաւ էք:
Ich bin sehr froh (darüber).	Շատ ուրախ եմ:
Sind die Ihrigen wohl?	Առողջ են ձեր ընտանիքը:
Grüßen Sie von mir Ihre werthen Angehörigen.	Ողջունեցէք իմ կողմանէ ձեր սիրելի ընտանեացը:
Mit größtem Vergnügen; sehr gern.	Մեծ ուրախութեամբ; մեծ սիրով:

Bitte, setzen Sie sich!	Խնդրեմ նստել:
Nehmen Sie einen Stuhl.	Առէք աթոռը:
Wir haben uns schon lange nicht mehr gesehen.	Մենք արդէն բաւական ժամանակ է տեսնուած չենք:
Ich war drei Monate weg von hier.	Երեք ամիս է, որ ես այստեղ չէի:

Auf Wiedersehen! *Յտեսութիւն:*
 Auf baldiges Wiedersehen! *Մինչ ի շուտով տեսութիւն:*
 Danke sehr! *Շնորհակալ եմ:*

Ich habe eine Bitte an Sie. *Ես ձեզի մի խնդրելիք ունեմ:*
 Ich stehe zu Ihrer Verfügung
 (Diensten). *Ես պատրաստ եմ ձեր ծառայութեանը:*

Erweisen Sie mir diesen Dienst
 (Güte). *Արէք ինձ այդ լաւութիւնը:*

Ich bedaure Ihre Bitte nicht er-
 füllen zu können. *Կցաւեմ, որ չեմ կարող կատարել ձեր խնդիրը:*

Ich bin bereit, Ihre Bitte zu er-
 füllen. *Ես յօժար եմ ձեր խնդիրը կատարելու:*

Wer ist da? *Ո՞վ է այնտեղ:*
 Hören Sie, kommen Sie her! *Լսեցէք, այստեղ եկէք:*
 Was befehlen Sie? *Ի՞նչ կը հրամայէք:*
 Was wünschen Sie? *Ի՞նչ կուզէք:*
 Geben Sie mir dieses Buch. *Տուէք ինձ այդ գիրքը:*
 Was will er? *Ի՞նչ կուզէ նա:*
 Was ist mit Ihnen? *Ինչ է եղել ձեզ:*
 Was bedeutet das? *Ինչ կը նշանակէ այդ:*

Wie ist das Wetter heute?
 Sehr schön. *Ինչպէս է այսօր եղանակը:
 Շատ գեղեցիկ է:*
 Ist es windig? *Հողմային է արդեօք:*
 Nein, es ist sehr ruhig. *Ոչ, շատ հանգարտ եղանակ է:*
 Heute ist es sehr heiß. *Այսօր շատ տաք է:*
 Es regnet stark. *Սաստիկ անձրև կուգայ:*
 Es ist schmutzig draußen. *Գուրբը ցեխ է:*
 Der Regen wird bald aufhören. *Անձրևը շուտով կզադրի:*

Es wird ein schöner Tag. *Օրը գեղեցիկ կլինի:*
Es ist weder heiß, noch kalt. *Ոչ սառ է և ոչ ցուրտ:*
Es ist ueblig. *Երկիրը սաւառտ է:*
Der Wind hat sich gelegt. *Քամին հանդարդեցաւ:*
Es ist sehr staubig. *Շատ փոշոտ է:*
Bergangene Nacht fiel viel Schnee. *Անցած գիշերը բաւական ձիւն եկել է:*
Morgen gibt es starken Frost. *Վաղը սաստիկ ցուրտ կլինի:*

Stehen Sie auf! *Ելէ՛ք:*
Es ist noch früh. *Դեռ վաղ է:*
Ist es schon so spät? *Արդէն այդպէս ո՞ւշ է:*
Ich habe sehr lange geschlafen. *Ես շատ ժամանակ քուն եղայ:*
Ich werde sofort aufstehen. *Ես այժմ կելնեմ:*
Ziehen Sie sich schnell an! *Հագնուեցէ՛ք շուտով:*
Wo haben Sie meine Kleider hingelegt? *Ուր է՞ք դուք դրել իմ հագուստը:*
Gib mir ein reines Hemd! *Տուր ինձ մաքուր շապիկ:*
Ziehen Sie Ihre Stiefel an! *Կօշիկներդ հագէ՛ք:*

Wie viel Uhr ist es? *Ո՞ր ժամն է:*
12 Uhr. *12 ժամն է:*
Also schon Mittag. *Ըսել է թէ կէսօր եղաւ:*
Ja, es ist $\frac{1}{4}$ 1 Uhr. *Այո, մէկէն քառորդ է անցել:*
 $\frac{1}{2}$ Uhr. *Մէկէն կէս անցել է:*
Sagen Sie mir bitte, wie viel Uhr es ist. *Ասացէ՛ք խնդրեմ, որ ժամն է:*
Seht ist es fast 7 Uhr. *Այժմ դրեթէ եօթ ժամն է:*

Ich möchte einen Brief schreiben. *Ես կուզէի մի նամակ գրել:*
Wo ist das Tintenfaß? *Ո՞ւր է թանաքամանը:*

Die Tinte ist sehr dick. *Թանաքը շատ թանձր է:*
 Bitte, leihen Sie mir ein Blatt *Մէկ թերթ թուղթ շնոր-*
 Papier. *հեցէք ինձի:*
 Was für Papier wollen Sie? *Որպիսի թուղթ կուզէք:*
 Das ist gleich. *Բոլորն էլ մէկ է:*
 Nun ist mein Brief fertig. *Ահա և նամակս պատրաստ է:*
 Bitte, schicken Sie ihn auf die *Խնդրեմ նամակատուն ու-*
 Post. *ղարկէք:*

Sprechen Sie Armenisch? *Դուք կիսուիք հայերէն:*
 Ja, ein wenig. *Այո՛, քիչ մի կիսուեմ:*
 Lernen Sie seit langem? *Վաղուց է որ դուք կսովորիք:*
 Seit einem halben Jahr. *Կէս տարի կայ:*
 Für so kurze Zeit haben Sie *Դուք արդէն բաւական սովոր-*
 ziemlich viel gelernt. *րել էք այդ կարճ միջոցում:*
 Was denken Sie über die *Ինչ կարծիք ունիք դուք*
 armenische Sprache? *հայ լեզուի վերայ:*
 Ich denke, sie ist schwer. *Իմ կարծիքով դժուար*
լեզու է:
 Die Aussprache ist für einen *Բառերի հնչմունքը քիչ մը*
 Fremden etwas schwer. *դժուար է օտար ազգի*
համար:
 Das ist wahr, mir fiel es anfangs *Այդ իրաւ է, ինձ շատ*
 sehr schwer. *դժուար էր սկզբին:*

Ist das Mittagessen fertig? *Կերակուրը պատրաստ է:*
 Es ist erst zwölf Uhr. *Դեռ 12 ժամն է միայն:*
 Haben Sie nicht gefrühstückt? *Դուք չէք նախաճաշած:*
 Es ist aufgetragen; sehen wir uns. *Կերակուրը բերել են,*
երթանք սեղան նստունք:
 Ich werde mich hierher setzen. *Ես այստեղ կնստեմ:*

Wünschen Sie Suppe?	Կըհրամայէք ձեզի թուլեց- նել:
Bitte, bedienen Sie sich.	Հրամեցէք:
Ich sehe, Sie haben kein Brot, hier ist welches.	Կբառեսնեմ, որ հաց չունիք, ահա ձեզ հաց:
Warum essen Sie keinen Braten?	Ինչո՞ւ խորոված միա չէք ուտում:
Ich bin schon satt.	Ես արդէն կշտացայ:
Sie trinken gar keinen Wein?	Դուք ամենեին գինի չէք խմել:
Ich habe eben getrunken.	Ես այժմ խմեցի:
Bringt das Dessert.	Պաղեղէն բերէք:
Stehen wir auf, wenn es ge- fällig ist.	Թէ որ կհաճիք, ելնենք սեղանէն:

Was werden wir nach dem Mittag- essen tun?	Ինչ պիտի անենք կերակու- րէն վերջը:
Was Ihnen beliebt.	Ինչ կամիք:
Gehen wir spazieren?	Երթանք զբօսնելու:
Einverstanden, wohin gehen wir?	Ես յօժար եմ, ո՞ւր երթանք:
Gehen wir in unsern Garten!	Երթանք մեր պարտէզը:
Wollen Sie auch mit uns kommen?	Դուք էլ կուզէք մեզ հետ գնալ:
Nein, ich habe keine Zeit.	Ոչ, ես ժամանակ չունիմ:
Was haben Sie zu tun?	Ի՞նչ գործ ունիք դուք:

Armenische Sprichwörter.

Folgende Sprichwörter sind aus dem „Sbornik materialov dl'a opisaniya mästnostej i plemän Kavkasa“ (Bd. II., Tiflis 1882) entlehnt. Sie sind meist in der Sprache der Armenier des Nachtschewaner Bezirks (Auswanderer aus Persien) gegeben.

- Հարևանիդ մի կով ուղեր, որ
Աստուած քեզ երկու տայ: Wünsche deinem Nachbar eine
Ruh, damit dir Gott zwei gebe.
- Շանը մի ծեծիր տիրոջ
խաթրու: Schlag den Hund nicht aus
Achtung für seinen Herrn.
- Շանը քար մի քցիր, որ նա
չկծի: Wirf keine Steine auf den Hund,
damit er nicht beißt.
- Շատ կմտածես, շուտ
կպտուակես: Wenn du viel denkst, wirst du
bald alt.
- Ինչ կասես, նա կլսես: Was du sagst, hörst du auch
(wieder).
- Շատ խօսողը քիչ կիմանայ: Was spielt spricht, lernt wenig.
- Աղ ու հաց թշնամու աչքը
կծակէ: Salz und Brot hacken des Feindes
Augen aus.
- Իշտահը ատամի տակ է: Der Appetit ist unter den Zähnen.
- Տղան չլայ, մայրը ծիծ
չխայ: Wenns Kind nicht weint, gibt
ihm die Mutter die Brust nicht.
- Ի՞նչ է հասկանում էշը, թէ
ինչ է նուշը: Was weiß der Esel davon, was
'ne Mandel ist.
- Աստուծոյ ոչխարին գայլը
չի ուտի: Gottes Schaf frißt der Wolf nicht.
- Առաջ մտածիր, յետոյ սկսիր: Zuerst denk, dann beginn's.
- Երկաթը տաք տաք կծեծեն: Man schmiedet das Eisen, solange
es warm ist.
- Չուր ընկնողը անձրևից չի
վախենայ: Wer ins Wasser gefallen ist,
fürchtet den Regen nicht.
- Խելըքին մի, յիմարին քանի
կուղես: Dem Gescheiten einmal, dem
Dummen so oft du willst¹⁾.
- Էշի անունն էշ է, յիմարն
էշից գեշ է: Der Esel heißt Esel, aber der
Dumme ist noch dummer.

¹⁾ D. h. dem Gescheiten genügt es, einmal etwas zu sagen, beim Dummen
müht es aber nichts.

- Դանակը հանար չի սիրէ: Messer liebt nicht Spaß.
 Կատուին խաղ է, մկանը մահ: Für die Katze ein Spiel, fürs
 Mäuschen der Tod.
 Ինչ տեղ հաց, էն¹⁾ տեղ կաց: Wo's Brot gibt, da bleib!
 Որտեղ գինի, այնտեղ քնի: Wo's Wein gibt, da schlaf!

Die folgenden Sprichwörter sind aus „Emins ethnographischem Sammelwert“ Bd. I. Sie stammen aus der Gegend von Alexandropol (Erivaner Gouvernement).

- Մեկն մարդի դարաը իրան
 համար դավա է: Jedem Menschen wird der eigene
 Schmerz zur Arznei.
 Ամեն սրտի մէջ մէկ ասլան
 է պարկած: In jedem Herzen steckt ein Löwe.
 Առաջ գլուխը, յետոյ ոտքը: Zuerst der Kopf, dann der Fuß.
 Առաջի խօսողը չգիտէ թէ
 յետինն ինչ կասէ: Wer zuerst spricht, weiß nicht, was
 der folgende sagen wird.
 Լեզուն դանակից սուր է: Die Zunge ist schärfer als ein
 Messer.
 Օռվից մի գդալ ջուր վերց-
 նես, ի՞նչք կրսպկսի: Wenn du aus dem Meer einen
 Löffel Wasser nimmst, was fehlt
 dann?
 Կամ աղն է պակաս, կամ
 մաղը: Entweder fehlt das Salz, oder
 das Sieb.
 Հայի խելքը գլխումն է,
 Վրացունը աչքերում: Der Armentier hat seinen Verstand
 im Kopf, der Georgier in den
 Augen.
 Մենծ խօսելով փլաւ չի
 եփի, եղ ու բրինձ է
 հարկաւոր: Vom vielen Sprechen kocht der
 Pilaw nicht; Butter und Reis
 braucht's dazu.

¹⁾ = այն:

Anekdoten über Mulla Nasr-Eddin¹⁾.

1.

- Մի անգամ Մուլլա Նասր-էղ-ղինն հարցրին. Einmal fragten sie den Mulla Nasr-Eddin:
- Մուլլա, քո կարծիքով ով է ամենից յիմար: „Mulla, wer ist nach deiner Meinung der Dümmsie?“
- Նա ով մարդկանց երեսին կասի ճշմարտութիւնը, պատասխանեց Մուլլան: „Wer den Leuten die Wahrheit ins Gesicht sagt“, antwortete Mulla.

2.

- Մուլլան ձիուց վայր ընկաւ: Eines Tages fiel Mulla vom Pferde.
- Ամօթ չէ քեզ, հարցրին: „Schämst du dich nicht?“ fragten sie ihn.
- Է, սոսց, միթէ կարելի է երկրի և երկնքի մէջ մնալ: „Ach“, sagte er, „kann man denn zwischen Erde und Himmel (hängen) bleiben?“

3.

- Գիշերը Մուլլի երեսան լաց եղաւ, կինը ձայն տուեց Մուլլին, թէ վեր կաց օրօրի ր, չէ որ երեսայի կէսը քոնն է: Nachts weinte einst Mulla Nasr-Eddins Kind. Seine Frau rief ihn und sagte: „Steh auf und wiege das Kleine. die Hälfte davon gehört ja dir.“
- Թող իմ կէսը լաց լինի, սոսց Մուլլան, դեռ դու քո կէսն օրօրի ր: „Meine Hälfte kann weinen“ versetzte Mulla, „wieg du nur die deine.“

1) Աս Յ: Կալայեան. Մուլլա Նասր-էղ-ղին: Էփիս 1903.

4.

Մի անգամ մինը եկաւ և Մոլլա նստր-էղ-դինի էջը խնդրեց: „Սպասիր, գնամ հարցնեմ, թէ կը կամենայ՞ գալ և եթէ հաճի, խկոյն հետս կը բերեմ“, ասաց Մոլլան և գնաց ախոռ: Մի քանի րոպէ մնաց այնտեղ և վերադառնալով պատասխանեց. „էջը չի կամենում գալ, ասելով, որ եթէ ինձ նրանց ձեռքն յանձնես, ոչ միայն ինձ շարաշար պիտի ծեծեն, այլ և կնոջդ մի լաւ պիտի հայհոյեն“:

Einst kam einer zu Mulla Kasr-Eddin und bat ihn um seinen Esel. „Wart, ich frage ihn ob er will und wenn er mag, dann bring ich ihn gleich mit“, sagte der Mulla und ging in den Stall. Er blieb ein wenig dort und sagte dann, als er zurückgekommen war: „Der Esel will nicht; er sagt, wenn du mich in ihre Hände gibst, werden sie mich nicht nur grausam schlagen, sondern auch deine Frau beschimpfen!“.

5.

Մոլլան մի անգամ տանը նստած մաստակ էր ծամում. դրսից մինը կանչեց նրան. Մոլլան մաստակը բերանից հանեց, կպցրեց քիթն և դուրս ցնաց:

Mulla saß einmal zu Hause und faute Kautschuk. Von draußen rief ihn jemand. Er nahm das Kautschuk aus dem Munde, klebte es sich auf die Nase und ging hinaus.

Ինչի ես մաստակը քիթդ կպցրել, Մոլլա, հարցրեց կանչողը:

„Warum hast du dir das Gutz auf die Nase geklebt“, frug ihn der, welcher ihn gerufen hatte.

— Մարդ իրեն ապրանքը միշտ աչքի առաջ պիտի

„Man muß sein Gut immer vor Augen haben, sonst hat man

1) Spielt auf die orientalische Sitte an, ein gemietetes Tier nicht nur selbst zu beschimpfen, sondern sich auch in allen möglichen Schmähungen gegen seinen Besitzer zu ergehen.

ունենայ, թէ չէ խէր չի
ունենալ, բացատրեց ծան-
րութեամբ Մուլան:

feinen Nutzen“ antwortete
Mulla mit Wichtigkeit (Nach-
druck).

6.

Մինը իր որդուն բերեց
Մուլի մօտ և խնդրեց որ
կարդալ գրել սովորեցնի:

Jemand brachte seinen Sohn zu
Mulla und bat diesen, er solle
ihn Lesen und Schreiben lehren.

Մուլան իբր վարձատրու-
թիւն մի թուումն պա-
հանջեց:

Der Mulla forderte als Honorar
1 Tuman¹⁾.

Վայ, ինչ ես ասում, Մուլա,
ասաց երեսայի հայրը, մի
թուումնով մի էջ կառնեմ:

Wehe, was sagst du, Mulla, sagte
der Vater des Jungen, um ein
Tuman kann ich einen Esel
kaufen.

— Աո՛, պատասխանեց Մուլ-
լան, այն ժամանակ որդուդ
հետ միասին երկու էջ
կուռննաս:

Kauf einen, antwortete Mulla,
mit deinem Sohn macht das
dann zwei.

7.

Մի օր Մուլա նասր-էզ-զինը
այնքան խօսեց կնոջ հետ,
որ վերջինս սաստիկ ձան-
ձրանալով ասաց նրան.

Eines Tages sprach Mulla Nasr-
Eddin so viel mit seiner Frau,
daß diese endlich sagte:

— Հերիք է, այ մարդ,
գլուխ տարար, դեայ
հեռացիր ինձնից:

Es reicht, Mann, mein Kopf
schmerzt, geh weg von mir.

Մուլան այս կծու խօսքերից
վերաւորուեց, խկոյն ձի

Mulla wurde von diesen scharfen
Worten verlezt, setzte sich jo-

¹⁾ Յի jetzt im Kantafus = 10 Rubel.

նստաւ և երկու օրուայ ճանապարհ կտրեց. Ապա այնտեղից մի մարդ ուղարկեց կնոջը հարցնելու թէ բաւական է արդեօք այդքան տարածութիւնը, թէ էլի հեռանայ:

fort aufs Pferd und ritt zwei Tagereisen weit weg. Von dort aus schickte er einen Mann mit der Frage ob diese Entfernung genüge, oder ob er noch weiter reisen sollte.

8.

Մի անգամ Մուլլա Նասրէղ-ղինը գրկցից մի մեծ կաթսայ է խնդրում, որ փլաւ եփէ: Դրկիցը տալիս է և Մուլլան հետեւեալ օրը վերադարձնում է մի փոքրիկ կաթսայ էլ հետը:

Einmal hat Mussa Nasr-Eddin seinen Nachbarn um einen großen Kessel, um Pilaw zu kochen. Der Nachbar gab ihm diesen und am folgenden Tag brachte er einen großen und einen kleinen Kessel zurück.

— Այս ի՞նչ կաթսայ է, հարցնում է գրկիցը:

Was ist das? fragte der Nachbar.

— Ձեր կաթսայի ճուտն է, նա երէկ երեկոյ մեր տանը ծնեց:

Das ist das Junge von eurem Kessel, der hat gestern abend in unserm Hause geboren.

Դրկիցը մտքում ծիծաղում է Մուլլա Նասրէղ-ղինի վրայ և վերցնում է երկու կաթսան էլ:

Der Nachbar lachte heimlich über Nasr-Eddin und nahm die beiden Kessel.

Մի քանի օրից Մուլլան նորից է խնդրում մեծ կաթսան: Դրկիցը ուրախութեամբ տալիս է, յուսալով, որ այս անգամ էլ կը ծնի: Սակայն անցնում է մի քանի օր, բայց Մուլլան չի վերադարձնում կաթսան.

Nach einigen Tagen entlehnte Mussa von neuem den Kessel. Der Nachbar gab ihn gerne her, weil er hoffte, daß der Kessel auch diesmal wieder gebären würde. Aber es vergingen einige Tage und Mussa brachte keinen Kessel zurück.

- Մոլլա, ի՞նչ եղաւ կաթ- „Ուսա, was ist aus meinem սաս, հարցնում է գրկիցը: Kessel geworden“? frug der Nachbar.
- Մեռաւ, պատասխանում է Մոլլան լըջութեամբ, դու ողջ լինիս. „Gestorben ist er“, antwortete Mussa, ernst „mögest du gesund bleiben“.
- Ի՞նչ ես խօսում, բար- Was sagst du da, zürnte der կանում է Մոլլան, կաթ- Nachbar, kann ein Kessel սան էլ մեռնի՞: sterben?
- Եթէ կծնի՞, ապա և կը Wenn er gebären kann, kann er մեռնի, պատասխանում է auch sterben, antwortete Mussa; Մոլլան, ինչի՞ ծնուելուն հաւատացիր և մեռնելուն չես ուզում հաւատալ: warum hast du ans Gebären geglaubt und ans Sterben willst du nicht glauben.

Անեկդոտն ւեր Կոբօս¹⁾.

- Շնորհի քահանան մի գիշեր Der Schnoy'er Geistliche ging գնում է Հորոսի գէղից ein mal Nachts zu dem Heu- խոտ գողանալու: Հորոսը stehlen. Kobos traf ihn dabei վրայ է հասնում և ասում. und sagte:
- Տէր, տէր, այդ ի՞նչ ես — Herr, Herr, was tust du denn ածում: da?
- Թէ ոչինչ, տանում եմ, — „Gar nichts, ich nehme (Heu), որ ձեր ննջեցեալներէ համար հոգոց ասեմ պատասխանում է քահանան: um für Eure Verstorbenen ein Gebet zu sagen“, antwortete der Geistliche.
- Տւր, տէր տէր ջան, տւր, — „Nimm, lieber Herr, nimm, մի քիչ էլ աւելի տար, du mehr (Gebete) sagst“, fügte որ լիաբերան ասես, աւելացնում է Հորոսը: Kobos hinzu.

¹⁾ Աստ Ե: Կալայեան. Հորոս: Tiflis 1903. Kobos ist der typische Dummkopf.

Մի անգամ Հորոսը գուժան վարելիս մի մողէս է լոյսն ընկնում: Հորոսը գուժան կանգնեցնել է տալիս և ձեռի չէկիրով խիում մողէսն սպանում, ապա ինքնաբաւական կերպով սկսում է պելսերը սրել:

Հօտաղներից մինը հարցնում է. Ա՛ տղէք, այդ ո՞վ սպանեց:

— Դէ՛հ չգիտէք, որ այդպիսի բաները միայն Հորոսի ձեռքից կրգան, էլ ի՞նչ էք հարցնում, պատասխանում է ինքը Հորոսը:

Մի անգամ Հորոսը հունձ անելիս ձեռքը օրաղով կտրեց: Տուն վերադարնալով գնաց շինող դարբնի մօտ և ասաց:

— Տօ տնաւեր, որ գիտէիր օրաղիդ հունարը կտրելն ա՛ էլ ո՞ւր ինձ տուի՞ր:

Մի անգամ Հորոսը Թիֆլիս գնալիս կոտա գիւղում իջնում է ձիուց, մտնում մի գինետուն, մի կոպէկ շրղկացնում դախլի վրայ և ասում.

Als Hobos einmal pflügte kam eine Eidechse zum Vorschein. Hobos stellte den Pflug hin und tötete die Eidechse mit einem Schlage seines Stockes. Dann fing er an selbstgefällig seinen Schnurbart zu drehen.

Einer von den Hirten fragte: He, Leute, wer hat denn das (Ding da) getötet?

Oh, wißt ihr denn nicht, daß solche Sachen nur von der Hand des Hobos kommen, was fragt ihr denn?“ antwortete Hobos.

Einmal schnitt sich Hobos beim Getreideschneiden mit der Sichel. Als er nach Hause zurück kam, ging er zum Schmied, der sie gemacht hatte und sagte: Dein Haus soll einstürzen! 1)

Wenn du deiner Sense Kraft 2) kennst, warum hast du sie mir dann verkauft?

Als H. einmal nach Tiflis ging, stieg er im Dorfe Kotsa vom Pferd, trat in eine Schenke, schleuderte einen Kopelen auf den Tisch und sagte:

1) Eine Verwünschung.

2) *հունար* Kraft, Kunststück, Fertigkeit.

— Առ էս կոպէկը, համ մի գրուանքայ հաց տու, համ մի բաժին խաշ, համ էլ խուրդէն ետ տու: Nimm den Kopfen und gib mir ein Pfund Brot, und eine Portion Chasch¹⁾ und gib mir heraus.

— Ինչ ետ ստում, Չիբօ, պատասխանում է խանութպանը: Was sagst du, Zibo²⁾, antwortete der Schankwirt³⁾.

— Թէ կնյ մի բիչ էլ զիբօ տու, վրայ է բերում Հոբոսը, կարծելով թէ զիբօ սխտոր է նշանակում: Wenn es welchen gibt, so gib auch ein bißchen zibo, fügte hinzu Hobos, glaubend zibo bedeute Knoblauch.

Մի թուրք սար գնալիս իւր կաղ ուղտը մի Շնողեցու յանձնեց, որ պահի մինչև իւր վերադարձը: Ein Tatare, der in die Berge ging, vertraute einem Bewohner von Šnoy sein lahmes Kamel an, damit er es bis zu seiner Rückkehr pflege.

Մի օր այս կաղ ուղտը արածելիս հետզհետէ հեռացաւ, բարձրացաւ քերձի ծայրին և երբ կամենում էր ուտել ժայռի ձերպին բուսած ծառի տերևները սայթակեց, գլորուեց ձորը և ընկաւ Դերեա գետը խեղդուեց: Beim Weiden entfernte sich dieses lahme Kamel eines Tages, stieg auf einen Berg und als es die Blätter eines in einer Spalte wachsenden Baumes fressen wollte, stolperte es, fiel den Abhang hinab und ertrank im Flusse Debet.

Շնողեցին գնաց քերթեց, կաշին ու գլուխը բերեց տուն, որ ժամանակին տիրոջը ցոյց տայ: Der Šnoyer häutete es ab, nahm die Haut und den Kopf mit nach Hause um sie seinerzeit dem Eigentümer zu zeigen.

1) Georgische xasi; eine Art Suppe mit Nudeln und Knorpeln.

2) Ein Schimpfname oder verächtlicher Spitzname.

3) Xan ist im Kaukasus eine Kombination von Xaden und Xente.

Աշնանը թուրք իջաւ սարից
և եկաւ Շնողեցու մօտ,
ասաց.

„däväm nêdžä dy, dostum.
Kökälyp“? ¹⁾)

Շնողեցին թուրքերէն շփ-
տեանալով կանչեց Հորո-
սին, նրան պատմեց ուղտի
գլխին եկած փորձանքը և
խնդրեց, որ մի առ մի
հաղորդէ թուրքին:

Հորոսն սկսեց:

Թուրք ախպէր,

դաւէդ քերծի գլխին արա-
ծլերդի ²⁾), կրծլանդի,
կրծլանդի ³⁾)

Մտռի ճիւղ քը ծլծլանդի ⁴⁾)

Ջուխտ ոտով դուրս պրծլ-
լանդի ⁵⁾),

Երա գիւշտի ⁶⁾) թմիլլանդի ⁷⁾)

Սուայ գիւշտի ⁸⁾) զլլանդի ⁹⁾)

Ադեար ինանմերսան ¹⁰⁾)

Im Herbst kam dieser vom Berge
zurück und ging zum Šnoy'er
und sagte:

Was macht mein Kamel, Freund,
ist es fett geworden?

Der Šnoy'er verstand nicht tatarisch,
rief Hobos, erzählte ihm das
Unglück, welches dem Kamel
widerfahren war und bat ihn,
dies dem Tataren in den Einzel-
heiten mitzuteilen.

Hobos fing an:

Tatarischer Bruder,

dein Kamel weidete auf dem
Berge und nagte (Gras)

Des Baumes Zweig hat es
gerupft (?)

Mit beiden Füßen hat es sich los-
gerissen

Zur Erde fiel es und ist hinunter
geplumpft

Ins Wasser fiel es und hat ge-
pustet

Wenn du's nicht glaubst

¹⁾ Tatarisch.

²⁾ Erfundene Form aus arm. *արածել* mit tat. Endung.

³⁾ Erfundene Form aus arm. *կրծել* mit tat. Endung.

⁴⁾ Erfundene Form mit tat. Endung.

⁵⁾ Erfundene Form aus arm. *պրծնել* mit tat. Endung.

⁶⁾ jerä düšdi, tat. es fiel zur Erde.

⁷⁾ Erfundene Form, lautmalend, mit tat. Endung.

⁸⁾ sua düšdi, tat. es fiel ins Wasser.

⁹⁾ Erfundene Form, lautmalend, mit tat. Endung.

¹⁰⁾ Ägär inanmirsän (t.).

Բու բաշի, բուգա կաշի¹⁾ Da ist sein Kopf und auch seine Haut

Բստար ամար, բստար Wenn du willst, nimm's mit,
էշի²⁾: wenn du willst, schau dir's an.

Հոբոսը երեք աղջիկ է ունենում, երեքն էլ կլտիկ (Թլուատ): Մի ուրիշ գիւղից Հոբոսի երեւելի անունը և նրա երեք աղջիկ ունենալը լսելով գալիս են աղջիկներին տեսնելու ու նշան տալու. Հոբոսը տեսնելով որ տղերքը նոյնպէս երեւելի մարդկանց տնից են, մինը 'Կազախի Կողբա գիւղի Ադո տանուտիրոջ, միւսը Աթո գատաւորի, իսկ երրորդը Ղուկաս երէցփոխի տղաներն են, սաստիկ ցանկանում է, որ իւր կլտիկ աղջիկներին սրանց շըլընքին կապէ, ուստի և խոսիւ պատուիրում է աղջիկներին, որ մինչև հարսանիքի աւարտը ոչ փեսաների և ոչ էլ մի որեւէ մարդու հետ չխօսեն:

Hobos hatte drei Töchter und alle drei hatten einen Sprachfehler. Aus einem andern Dorfe kamen Leute die von Hobos berühmtem Namen und seinen drei Töchtern gehört hatten, um diese zu sehen und zu freien. Als Hobos sah, daß die drei Männer aus gutem Hause waren, — der eine aus Kulpa im Kasach'schen³⁾, Sohn eines Hausbesizers Namens Ayo, der andere Sohn des Richter Atho, und der dritte der Sohn des Geislichen Hufas — wünschte er sehr stark, seine drei mit Sprachfehlern behafteten Töchter ihnen auf die Hälse zu binden und deshalb empfahl er diesen streng, bis nach der Hochzeit weder mit den Bräutigamen noch mit jemand andern zu sprechen.

Երբ փեսացուները նստում են հաց ուտելու, յանկարծ մի անկիւնից մի մուկն է դուրս գալիս:

Als sich die Freier zum Essen setzten, kam plötzlich aus einem Winkel eine Maus hervor. Als die älteste das sah, sagte

¹⁾ Bu baši, buda (kaši) t. (mit Ausnahme von kaši).

²⁾ İstär ap'ar, istär (t.) eşi (aus arm. աշիւլ vnlj. էշիւլ).

³⁾ Geogr. Irrtum; Kulpa ist nicht im Kreise Kasach.

Այս տեսնելով մեծ աղ-
 ջիկը սիալմամբ ասում է.
 վա՛յ, հէ՛ն, հէ՛ն, մուտք,
 մուտք¹⁾: Միջնակն աւե-
 լացնում է. յետ ծատը²⁾
 նսաւ³⁾, իսկ ամենափոքրը
 իրատում է սրանց թէ՛
 «Ատին ասաւ ոչ որ տօսի⁴⁾,
 ես ոնչ տօսել եմ, ոնչ
 տխօսեմ»⁵⁾:

Փեսացուները տեսնելով, որ
 երեք աղջիկն էլ թլուտտ
 են, չեն նշանադրում և
 վեր կենում գնում են:

Հորոսը սաստիկ բարկանում
 է աղջիկների վրայ ու
 նրանց տանից դուրս
 անում:

sie (fehlerhaft): „Eine Maud
 (Maus). Die mittlere fügte
 hinzu: „Sie ist ins Dach
 (Dach) zurück“; die jüngste aber
 verwies ihnen (das Sprechen)
 und sagte: „Vater (ափօ) hat
 gesagt, niemand soll prechen,
 ich preche nicht und werde nicht
 prechen.“

Als die Freier sahen, daß alle
 drei Töchter einen Sprachfehler
 hatten, wollten sie von der
 Verlobung nichts wissen und
 gingen weg.

Hobos aber zürnte seinen Töchtern
 und jagte sie aus dem Hause.

Defectivité ohne Uebersetzung.

(Wörter dazu am Ende.)

1. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ ԵՒ ԻՒՐ ԱՏՈՒԵՐԸ:

Մի տղայամիտ երիտասարդ կամեցաւ իւր ստուերը
 բռնել. բայց քանի որ նա ոտն առաջ էր դնում, շուքն
 էլ մի քայլ առաջ էր փախչում: Էլի ոտը փոխում էր,

1) Statt մուկը

2) Statt ծակը

3) Statt մտաւ

4) Statt խօսի

5) Statt կըխօսեմ

շուքն էլ նոյն բանն էր անում. յետոյ երիտասարդն սկսեց վազել, բայց զարմացած տեսաւ, որ ստուերն էլ վազում է աւաջից: Երիտասարդը զօր տուեց¹⁾ ոտներին, շուքն էլ սկսեց աւելի ու աւելի շուտ փախչիլ. ճարը կտրուած²⁾, մեր թեթեւամիտ երիտասարդը երեսը շուտ տուեց և սկսեց յետ փախչիլ: Մէկ էլ աչքի տակովը նայի ու ի՞նչ տեսնի՞ շուքը կընկակոխ վազում է իւր յետեւից:

Աշխարհումս բազմ ասածդ էլ շուքի պէս բան է³⁾. շատերը նորա յետեւից են ընկնում, ոչինչ ջանք չեն խնայում, բայց չեն կարողանում ձեռք գցել, ուրիշները, կարծես, փախչում են բազմից, բայց նա նորանցից սրկ չի դալիս, չի հեռանում:

2. ԱՐԴԱՐ ԴՍՏԱՍՏԱՆ:

„Ողորմութիւն արէք“, աղաղակեցին ողբալի ձայնով երկու պանդուխտ մուրացկաններ մի տաճիկ դատաւորի տան պատուհանի տակից:

Տանտէրն այդ միջոցին նստած էր մի փառաւոր բազմոցի վրայ և դիրք էր կարդում:

— Մեծ մարգարէն տայ, ասաց դատաւորը, կռթնելով լուսամուտին: „Ողորմեցէ՛ք ի սէր⁴⁾ մարգարէի“, նորից կրկնեցին օտարականները: — Կորէ՛ք այստեղից, անպի-

1) զօր տալ Anstrengung machen, sich anstrengen.

2) ճար Mittel, Hilfe; — անել Hilfe leisten; — չկայ es ist nichts zu machen; kein Ausgang aus der schlimmen Lage; — գտնել ein Mittel finden, ճարս ինչ է was soll ich machen? ճարը կտրուած er wußte nicht mehr, was er tun sollte.

3) Der Satz bedeutet: Das was du Glück auf unserer Welt meinst, ist wie der Schatten.

4) ի սէր um ... willen; սէր Liebe.

տաններ, աղաղակեց գատաւորը ղայրանալով, և բարկու-
թիւնից գիրքը վայր ձգեց յատակի վրայ:

„Ո՛ր, խղճացէ՛ք մեզ և ողորմութիւն արէ՛ք, թէկուզ
ի սէր Աստուծոյ“, արտասուքն աչքներին կրկնեցին
օտարականները:

Այն ժամանակ գատաւորը վեր ցատքեց բաղմոցից
և գոչեց զարհուրելի ձայնով: „Է՛յ, Մահմուդ ¹⁾, Աղամէդ ¹⁾,
կապեցէ՛ք այս թափառականներին և բանտը ²⁾ ձգեցէ՛ք“:

Բայց օտարականներն արդէն անյայտացել էին:

Անցկացաւ սրանից երեք օր. գատաւորը մեծ հրաւէրք
ունէր. նա կռթնելով լուսամտին, կանգնած մեծ
Մուֆթիի ³⁾ հետ, դիտում էր Բաղդադի ⁴⁾ շրջակայքը,
երբ պատուհանին մօտեցան նոյն օտարականները:

„Ի՞նչ մեծ ուրախութեան մէջ ես, մի՛ ծ գատաւոր,
ասացին օտարականները ցաւալի ձայնով. մի քիչ էլ մեզ
մաս ⁵⁾ հանիր այդ ուրախութիւնից“:

„Մեծ Մուֆթի, ասաց գատաւորը, ահա արդէն
երկրորդ անգամն է, որ գալիս են այս թափառականներն
ինձ նեղացնելու: Ի՞նչ է շինում մեր խելօք Ռալիֆան ⁶⁾:
Նա քնած է և չէ հրամայում, որ տանեն բանտարկեն
այս գատարկաշրջիկներին: Բայց ես կը հրամայեմ
չզթայակապ անել, որ էլ չկարողանան շրջել Բաղդադի
փողոցներովը: Է՛յ, ձայն տուեց նա իւր ստրուկներին.
եկէ՛ք, կապեցէ՛ք այս թափառականներին“:

Այդ ժամանակ օտարականները ներս մտան դահլիճ

¹⁾ Namen.

²⁾ = բանդ Gefängnis.

³⁾ Mufti.

⁴⁾ Bagdad.

⁵⁾ Մաս մասն: Teil, Anteil.

⁶⁾ Chalif.

և նորանցից մէկը դէն ձգելով վրայից պատառոտուած վերարկուն, ասաց սպառնալի ձայնով:

— Դատաւոր, այդպէ՞ս կարեկից և արդարադատ ես դու դէպի խեղճերը: Ես կարծում էի, թէ դու իմ ժողովրդի գլխաւոր և արդարասէր դատաւորն ես. բայց սաստիկ սխալուած եմ եղել: Զաֆար¹⁾, վեր առ այս շնչին որդը և դատիր մեր իմաստուն օրէնքով: Թող գիտենան ամենքը, որ թագաւորին չի կարելի խաբել և որ՝ վաղ թէ ուշ, վատ գործերը կը յայտնուին ու կը պատժուին:

Բոլոր հիւրերը զարմանքից ու երկիւղից քարացան, տեսնելով, որ օտարականի հագուստով խօսող մարդը իրանց թագաւոր Հարուն՝ ալ-Ռաշիդն է, իսկ նորա բնկերը՝ մեծ վեղիւր Զաֆարը:

3. ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԻ ՏՈՒՆ:

Տանուտէր իՊաշոյի²⁾ բնակարանը այն տներից մէկն էր, որ թէ իրանց մեծութեամբ և թէ հարստութեամբ որոշուած էին միւսներից: Այս տնից ամեն առաւօտ քշում էին դէպի նախիրը հարիւրի չափ անասուններ: Նրա կովերը, գոմէշները, եղները և ձիաներն ամենաբնտիրն էին ամբողջ գիւղի մէջ:

Այս տանն էին պատկանում հազարի չափ ոչխարներ, որոնք սեփական³⁾ հովիւների հսկողութեան ներքոյ արածում էին մերձակայ լեռների վրայ: Այս տանն էր պատկանում այն ահագին ձիթահանը⁴⁾ — ձէթ հանելու

¹⁾ Name.

²⁾ Name.

³⁾ Ասի սեպհական eigen.

⁴⁾ Ասի ձիթահանը Տիմահե.

գործարանը, — որ գտնուում էր դիւզլի մէջ: Այս տանն էր պատկանում այն գեղեցիկ ջրաղացը, որ գտնուում էր գիւղից դուրս, որի անիւները տարուայ բուլոր եղանակներում անդադար բանում էին:

Բայց այն, որ աւելի նշանաւոր էին Խաչոյի հարստութեան մէջ, — դրանք էին նրա եօթը որդիքը, որոնք մինը միւսի յետեից հասած՝ ներկայացնում էին նրա տան հարստութեան սիւները: Որդիքը բոլորը ամուսնացած էին և տունը լցուած էր ամեն հասակի երեխաներով: Ամուսնացած էին և նրա թոռներից մի քանիսը. նրանք նոյնպէս զաւակներ ունէին: Եւ ծերունի Խաչոն իր աւաջ տեսնում էր մի քանի սերունդ, որ ապրում և գործում էին միասին: Առակի¹⁾ ձև էր ստացել այն խօսքը¹⁾, թէ՛ «Խաչոն այնքան զաւակ ունի որքան և անասուն»:

Ծերունի Խաչոյի տունը հեռուից բոլորովին հին ու նախնական ամբողջի տպաւորութիւն էր գործում: Նա գտնուում էր մի բարձրաւանդակի վրայ և թէ իր շինուածքով, թէ՛ դիրքով ունէր այն բոլոր յարմարութիւնները, որոնք պէտք էին մի բնակութիւն աղատ պահելու համար արտաքին թշնամիներից: Այդ ամբողջը պատած էր չորս ահագին պատերով, որոնք քառակուսի ձևով միմեանց հետ միանալով՝ թողնում էին իրանց միջնավայրում մի բաւական ընդարձակ տարածութիւն, որի վրայ կառուցուած էին զանազան շինութիւններ: Դրսից ոչինչ չէր կարելի տեսնել, բացի չորս բարձր աշտարակից, որոնք միացնուն էին պարիսպների չորս անկիւնները: Ամբողջ շրջապատի մէջ զետեղուած էին բոլոր բնակութիւնները, բոլոր ծածկոցները, որ պէտք

1) Wörtl.: Eines Sprichwortes Form hatte bekommen jenes Wort = es war zum Sprichwort geworden ...

էին մի կանոնաւոր տնտեսութեան համար: Այստեղ էր ոչխարների գետնափոր գոմը, այստեղ էր ձիանների, կովերի և գոմէշների փարախը, որ անասունների տեսակի համեմատ առանձին-առանձին բաժանմունքներ ունէր: Այստեղ էր սրահը՝ երկրագործական անօթները պահելու համար, այստեղ էին մարագը, յարդանոցը, խոտանոցը, որոնց մէջ պահուում էր անասունները դարմանելու պաշարը, այստեղ կային զանազան մասաններ, զանազան ամբարներ մշակութեան բերքերի համար: Այստեղ կային և մի քանի խուղեր, որոնց մէջ բնակում էին ծերունի Խաչոյի հովիւներն ու ծառաները իրանց ընտանիքներով, նրանք բոլորը ազգով քուրդ էին, կանայք ծառայում էին որպէս աղախիներ, իսկ տղամարդիկ որպէս նախրապաններ, հովիւներ կամ երկրագործական մշակներ: Մի խօսքով՝ այդ ստրոցի մէջ բովանդակուում էր մի փոքրիկ գիւղ, որի միակ տէրը և պետը ծերունի Խաչոն էր:

Նրա դերդաստանի համար որոշուած բնակարանները իրանց շինուածքով դեռ ևս¹⁾ պահպանել էին այն ժամանակուայ նախնական պարզութիւնն և ձևը, երբ մի ամբողջ ընտանիք ապրում էին մի վրանի տակ, այն զանազութեամբ միայն, որ այժմ այդ վրանին փոխարինում էր քարեղէն շինուածքը: Նորա բաղմամբիւ որդկերանց²⁾ համար, որոնց իւրաքանչիւրը իր զաւակներով մեծ ընտանիք կարող էր կազմել առանձին սենեակներ չկային, այլ բոլորը ապրում էին միևնոյն յարկի տակ, միևնոյն սենեակում, որ²⁾ ոչ այլ ինչ էր բայց եթէ³⁾ չորս

¹⁾ Auch zusammengeschrieben դեռևս = noch.

²⁾ Alter Gen. Plur. von որդիկ:

³⁾ Das nicht anders war als ...

պատ, ծածկած ահագին գերաններով: Այստեղ վառում էին, այստեղ թխում էին, այստեղ կերակուր էին պատրաստում, այստեղ բոլորը միասին պառկում էին: Այստեղ կարելի էր տեսնել նորածին հարթեր, փոքրիկ ուլեր, սրճեր երեխաների հետ խառնուած՝ վազվզում, ցատրոտում, աղաղակում էին և տունը լցնում կենդանի ազմուհով: Մի խօսքով դա Նոյի¹⁾ տապանն էր, որտեղ վետեղուած էին ամեն տեսակ կենդանիներ: Այս բնակարանին կից էր մի երկրորդը: Դա առաջուանից զանազանում էր նրանով միայն, որ առջևի ճակատը բոլորովին բաց էր և նայում էր բակին²⁾: Դրան ևս կոչում էին սրահ, թէև դա ծառայում էր որպէս ամառուայ³⁾ բնակարան³⁾: Սրահի միջից մի դուռն էր բացում դէպի գլխաւոր սենեակը, և այսպիսով նա ներկայացնում էր բուն բնակարանի նախադաւիթը: Նրա կողքին կար մի աւանձին փոքրիկ սենեակ, որ կաշւում էր օդայ. նրա դռները միայն այն ժամանակն էին բացում, երբ տունը հիւր էր գալիս: Սա միշտ պահւում էր մաքուր ու զարգարուած:

(Աս: Բաֆֆի:)

4. ՆԱԻԱՍՍՐԴԻ ՏՕՆԵՐԸ.

Հին-Հայոց համար տարուայ ամենատաք Օգոստոս ամիսը բարեկենդան էր, կաղանդ էր: Այն ժամանակ, երբ բնութիւնը գարնանանման գեղեցկանում էր, մեր նախնիք կատարում էին նաւասարդի տօնը, որ նրանց տարեգլուխն էր և սկսում էր Օգոստոսի 11-ին:

Նաւասարդին մի լքանի տօներ էին կատարում և գրանք ամենքն էլ մեր հեթանոսութեան ժամանակուայ

1) Noe.

2) Auf den Hof hinaus ging.

3) Sommerwohnung.

պահապան աստուածների տներն էին, քաջ նախնեաց յիշատակները, կտրիճների մրցանքը և հասարակ ժողովուրդի խաղերն ու վայելքներն էին:

Այդ հանդէսները կատարում էին քրմապետները. մեր քրիստոնէութեան ժամանակ նրանց փոխանակեցին խաչապսակ քահանայապետները, որոնք մեհանների տեղը եկեղեցիք շինեցին: Բնութիւնը իւր կերպարանքը չփոխեց, ազդն էլ իւր հանդէսները չփոխեց, այլ տները սրբեց և աստուածներին նուիրելու փոխանակ՝ ճշմարիտ Աստուածուն և նրա նահատակներին նուիրեց:

Նաւասարդի տոնից քանի մի օր առաջ կատարում էր վարդաձղի վարդանման „Աստղիկ“ դիցուհու տոնը, որի փոխանակ մեր առաջին հայրապետ Ս.¹⁾ Գրիգոր Լուսաւորիչը²⁾ կարգեց „Ղարդավառի“³⁾ տոնը, Քրիստոսի պայծառակերպութեան տոնը, որ և մինչև այսօր տօնում ենք պայծառապէս. իսկ նաւասարդի առաջին օրը ազգային ամենից մեծ, պանծալի, սրբազան օրն է, և հանդէսները շատ օրեր էին տևում՝ զանազան յիշատակներով, որոնք մի անունով „Ամանորայ“ կամ „Աշխարհաժողով“ էին ասում: Այս վերջին անունը ցոյց է տալիս, որ

¹⁾ Abkürzung von սուրբ = heilig (Sankt).

²⁾ Der Erleuchter.

³⁾ Über dieses noch jetzt in Transkaukasien gefeiertes Fest sagt H. Stalaszew (Sammelwerk zur Beschreibung kaukasischer Ortlichkeiten und Stämme. XVIII. 2 S. 1). „Über den Ursprung des Festes Ղարդավառ (Glänzen der Rose) steht in dem Buche Յոյսմաւուր folgendes: In alten Zeiten hielten die heidnischen Armenier am 6. August ein Fest zu Ehren der Göttin Aphrodite [mit der man die Աստղիկ identifiziert] ab, von welcher man behauptete, daß sie aus Äthi und Meeresschaum geboren sei; man nannte sie „rosenfingrig“ (վարդաման) und „goldhändig“ (ուկի ձեռք) und opferte ihr Rosen. Dieses Fest nannte man Vardavap. Jetzt wird es deshalb gefeiert, weil Christus bis zu seiner Verklärung einer Rosenknospe gleich und während der Verklärung aus seinem Körper sich ein rosiges Leuchten ergoß.

⁴⁾ Ein Laubschaftsname; entspricht ungefähr der heutigen Erivaner gubernia.

այդ տօնի հանդիսականները միշտ մեծ բազմութեամբ էին ժողովուում: Թագաւորը խոր Արարատեան շորս բիւր գնդով, նախարարները ութ բիւր գումարտակներով, վեց հարիւր գաւառատեարք¹⁾ և շորս հարիւր գահակալ իշխաններ, բազմաթիւ քրմեր իրանց պաշտօնեաներով եւ ուրիշ հաղարաւոր հանդիսականներ զարդարում էին այս տօնը:

Հայոց այս „Համաշխարհական“ տօնի պատճառը երեք բան էր. առաջին՝ հին տարեմուտն էր, որովհետեւ „նաւասարգ“ նշանակում „նոր տարի“. երկրորդ՝ նաւասարգը ջրհեղեղի յիշատակն էր, ուստի և այդ օրերը զանազան ջրախաղեր էին կատարւում տապանով Արարատ սարի վրայ մարդկանց փրկութեան տօնը յիշատակելու համար. իսկ մենք հիմայ ջրի այս հանդէսը Վարդապետի օրն ենք կատարում, երրորդ՝ „Ամանորայ ամենաբեր“ գից տօնն էր, որ բերքի և առատութեան Աստուածն էր համարւում:

(Ալիշան:)

5. ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ ԴԱՐԻ ՀԱՅ ԿԱՆԱՅԻՐ.

Ես չեմ կարող համարել Հայոց աշխարհի բոլոր երանելի առաքեալների, կապուածի և պատերազմի մէջ սպանուածների կանանց, որովհետեւ ինձ անձանօթներն աւելի շատ են, քան թէ ծանօթները: Հինգ հարիւրի շափ անձամբ ճանաչում եմ ոչ միայն մեծամեծներից, այլև փոքրերից շատերին: Նոքա ամենքը միասին երկնաւոր նախանձով վառուած, ոչնչով պակաս չմնացին նոցանից, որոնք աշխարհ չէին մտել: Որովհետեւ մեծերն ու փոքրերը մի հաւատի առաքինութեամբ զինու-

¹⁾ Alter Flur. von գաւառատէր:

որեցան. նորա ամենեւին չյիշեցին մայրենի աղատութեան փափկութիւնը, այլ ինչպէս գիւղացի մարդիկ, որոնք սովոր են փոքր հասակից շարշարանքներ և տանջանքներ կրելով անցկացնել իրանց կեանքը, նոյնպէս և նորա յանձն առան նոցանից աւելի ևս համբերութեամբ դիմանալ ցաւերին:

Նորա ոչ միայն իրանց հոգու մէջ մխիթարուով էին յաւիտենական աներևոյթ յուսով, այլ մարմնի ներշնչութիւններովն աւելի ևս գէն ձգեցին ծառայութեան բեռը: Թէպէտ նոցանից իւրաքանչիւրն ունէր ձեւնասուն սպասաւորներ, բայց բոլորովին չէր կարելի նշմարել, թէ որն է տիկինը և որը աղախինը. բոլորի շորերը միևնոյն էին. երկուսն էլ միասին պառկուով էին շոր խոտի վրայ: Ոչ ոք միւսի համար անկողին չէր պատարաստում, որովհետև նորա չէին ճանաչում խոտերը միմեանցից զանազանել, պատճառ, որ բոլոր խտրները միասնէս թխապոյն էին իսկ գլխատակի բարձերը սև: Չկային նոցա համար առանձին խոհարարներ՝ անուշ կերակուր պատրաստելու և ոչ որոշած հացթուխներ՝ ազատների սովորութիւնների համեմատ, այլ ամենի ուտելիքը մին էր: Շաբաթամուտն անց էին կացնում այն միայնակեաց մարդկանց պէս, որոնք բնակուով են անապատում: Ոչ ոք միւսի ձեռին ջուր չէր ածում և փոքրերը մեծերին երեսրբիչ չէին մատուցանում: Սապոն չգիպաւ փափկասուն կանանց ձեռքերին և հոտաւէտ իւղ չգործ¹⁾ գրուեցաւ¹⁾ նոցա զուարճութեան համար: Նոցա առջևը չգրուեցան մաքուր ամաններ և գործ չգրուեցան ուրախութեան համար բաժակակալներ. ոչ ոք չկանգնեց նոցա դասնը հիւրեր ընդունելու և

¹⁾ = գործ չգրուեցաւ:

նոցա հոյակապ աների դռները շրայուեցան պատուական հիւրերի առաջ: Ոչ ոք նոցանից չյիշեց, [մէ ունեցել է մի ժամանակ փափկասնունդ դայիակներ կամ սիրելի հարազատներ:

Փոշոտուեցան ու ծխոտուեցան նախարարների սենեակներն ու վարագոյրները և սարդի ստայն ձգուեցաւ նոցա հարսանիքի սենեակների մէջ: Կործանուեցան նոցա աները զարգարող ամուսնները և փշացան նոցա սեղանները զարգարող ամուսնները, կործանուեցան ու քանդուեցան նոցա հոյակապ աները և փուլ կեան, աւերուեցան նոցա ապահովութեան ամրոցները: Չորացան, աղանձուեցան նոցա ծաղկեայ բուրաստանները և արմատախիչ եղան այգիների գինեբեր վաղները: Նոքա իրանց աչքով տեսան իրանց կայքի յափշտակութիւնը և իրանց ականջովը լսեցին իրանց սիրելիները ցաւալից շարշարանքների հառաչանքները, նոցա գանձերը [ծագաւորական արին և երեսների զարդարանքները յափշտակեցին նոցանից: Հայոց աշխարհի փափկասուն տիկիները, սրոնք գրկուած և գգուած էին իւրաքանչիւր բաստեռունների և դահաւորակների մէջ, միշտ բաց ոտով գնում էին եկեղեցի, ուրախութեամբ խնդրելով, որ կարողանան համբերել այն մեծ նեղութեանը: Նոքա, որ իրանց մանկութիւնից մեծացել էին հորթերի ուղեղներով և էրէների փափուկ մսով, վայրենիների պէս մեծ ուրախութեամբ ուտում էին խոտեղէն կերակուրները և բոլորովին չէին յիշում իրանց սովորական փափկութիւնը: Սև գունով ներկուեցաւ նոցա մարմնի մորթը, որպէհեաւ ցերեկն արեախորով էին լինում, խկ գիշերը գեանի վրայ պառկում: Սաղմոսներն էին նոցա ամենօրեայ ցաւերը [թեթեւացնող երգերը և մարգարէից դրուածներն էին նոցա կատարեալ մխիթարութիւնները: Նոքա երկու-

երկու միաբանուեցան, իբրև համահաւասար ջուխտ լծակիցներ, ուղիղ տանելով արքայութեան ակօսը, որ ասանց սխալուելու հասնեն խաղաղութեան նաւահանգիստը: Նոքա մոտացան կանացի տկարութիւնը և առաքինի աղամարդիկ դարձան հոգևոր պատերազմի մէջ. սաստկութեամբ կուռեցին մեղքերի զէմ, կտրեցին, ջարդեցին, մի կողմը ձգեցին նորա մահարկ արմատները: Միամտութեամբ յաղթեցին խորամանկութեանը և սուրբ սիրով լուացին նախանձի կապոյտ ներկերը. կտրեցին աղահումեան արմատները, չորացրին նոցա ճիւղերի մահարկ պտուղները: Ռոնարհութեամբ ջարդեցին ամբարտաւանութիւնը և նոյն խոնարհութեամբ հասան երկնաւոր բարձրութեանը: Իրանց աղօթքներով բաց արին երկնքի փակուած դռները և սուրբ խնդրուածներով իջեցրին հրեշտակներին փրկութեան համար: Բարի համբաւ լսեցին հեռուից և փառաւորեցին Աստուծուն երկնքում: Նոցա մէջ եղած այրի կանայքը կրկին առարինութեան հարսներ դարձան և մերժեցին իրանցից այրիութեան նախատինքը: Կանայքը յօժարութեամբ կապեցին իրանց մարմնաւոր ցանկութիւնները, մասնակից լինելով սուրբ կապեալների շարշարանքներին: Նոքա իրանց կեանքովը նմանուեցան քաջ մահուամբ նահատակուածներին և հեռուից մխիթարիչ վարդապետներ դարձան բանտարկուածների համար: Իրանց ձեռներովն տարէջ¹⁾ տարի¹⁾ ուղարկելով կապուածների մխիթարութեան համար: Նոքա նմանուեցան անարիւն ճպուռների, որոնք քաղցրութեամբ երկելով՝ ապրում են առանց կերակրի և միայն օգ ծծելով կենդանի են մնում անմարմիններին նմանուելով: Շատ ձմեռների սառուցները հալուեցան, հասաւ գարունը, եկան նոր ծիծեռ-

¹⁾ Von Jahr zu Jahr.

նակներ, կենցաղատէր մարդիկը տեսան նոցա և ուրախացան, բայց նոքա երբէք չկարողացան տեսնել իրանց սիրելիներին: Քարնանային ծաղիկները Հոյսոյ կանանց միտը բերեցին իրանց ծագկազարդ ամուսիններին, բայց նրանց աչքերը կարօտ մնացին տեսնելու նոցա երեսօյանկալի գեղեցկութիւնը: Վերջացան որսի բարակները և զաղարեցան որսորդներէ արշաւանքները: Բնազիրներով յիշատակուեցան նոքա և ոչ մի տարեկան տօն չբերեց նոցա հեռու երկրից, նոցա սեզանատան վրայ նայեցան և արտասուք թափեցին և ամեն ատեննի՛ մէջ յիշեցին նոցա անուները: Շատ արձաններ կանդնեցրին նոցա անուներով և իւրաքանչիւրի անունը նշանակեցին նոցա վրայ:

Երբ այսպէս ամեն կողմից մտքերն ալեկոծուում էին, այն ժամանակ նոքա բոլորովին չէին թուլանում և չէին հեռանում երկնաւոր առաքինութիւնից: Աւրտաքուստ նոքա երևում էին զարդարուած և մխիթարուած երկնաւոր սիրով: Այլևս չէին հարցնում հեռաւոր տեղերից եկողներին թէ ե՛րբ կարող ենք տեսնել մեր սիրելիներին, այլ նոցա դէպի Աստուած աղօթելու գլխաւոր նպատակն այն էր, որ ինչպէս սկսեցին, նոյնպէս երկնաւոր սիրով լցուած քաջութեամբ մեռնին.

(Աս Յղիշէ.)

6. ԱՂԱՍԻ¹⁾.

Աղասու անուշ բնաւորութիւնը, բարի սիրան և հոգին քիչ մարդ կ'ունենար: Այն հասակն հասել էր, քսան տարին անց կացել, նա դեռ հօրն ու մօր առջևն

¹⁾ Name.

այնպէս էր, ինչպէս մէկ անմեղ դաւը: Մէկ օր նրանց անհնազանդ շէր դանուել, մի օր նրա բերանից մի թթու խօսք շէր լսուած. աչքը նրանք աչքին հանդիպելիս նա նրանց միտքն իսկոյն հասկանում ու ամեն կերպ աշխատում էր, որ նրանց կամքը կատարէ: Գիւղացիք բոլորը նրանով էին ուրախանում, նրա անուշտով երգում: Ամենքի աչքը նրա վրայ էր, նրան էր դովում, նրան էր օրհնում: Մէկին մի փորձանք պատահելիս կամ մի հոգս ունեցած ժամանակ նա անձնանուիրութեամբ նրա ցանկութիւնը կատարում, իւր փափագին էր հասցնում: Բերանի պատառը հանում էր՝ ուրիշին ուտեցնում: Այնքան իւր ապրանքին, իւր հանգին ու տաւարին շէր զգուշանում, որքան իւր դրացիների: Տանուտէրի որդին էր, աղքատի ու ողորմելի ընկերը: Որք էր գնում նրա զուռը, սփռոցն¹⁾ էր բաց անում¹⁾ կամ քսակը, ո՞վ գութան չունէր, նրան իրանցն էր բան տալիս, ո՞վ եզ ու հօտաղ չունէր, նրան իրանցն էր ուղարկում. ո՞վ փող չունէր, որ մշակ վարձէ, այգիումը բանեցնէ, ինքն էր սուաջ ընկնում, գիւղի տղայքը հաւաքում ու գնում՝ առանց կանչելու ու խնդրելու, նրա գործը կատարում, այնպէս որ երբ այգիի աէրը ներս էր մտնում այգին աչքը²⁾ ստոած էր մնում և նրան կեանք³⁾ ու արև էր մատթում³⁾: Ծատ ծնողներ երանի՜ էին տալիս նրա ծնողներին, որ այգալիտի բարի զաւակ ունին: Ո՛րտեղ հրաւէրք ու խնջոյք էր լինում, նա էր հիւրերի գլուխն⁴⁾ անցնում, նրանց կառայլարում և ուրախացնում:

1) Մփրոցն բաց անել den Tisch decken.

2) Eigtl. Auge, hier: der letzte Teil.

3) *Կեանք ու արև մատթում* „Leben u. Sonne wünschen“, eine alte Wunschformel für das Wohlergehen.

4) An der Spitze seiner Gäste.

Նրա երկայն հասակը, նրա թուխ-թուխ աչքերը, նրա զալամով¹⁾ քաշած յօնքերը¹⁾, նրա աննման գեղեցիկ դէմքը, նրա անուշ լեզուն, բաղյր ձայնը, նրա լայն թիկունքն ու բարձր ճակատը մարդու խելք էին տանում. տեսնողը երեսին նայելուց չէր կշտանում: Սալը ձերքն ասնելուն պէս, բարին, փայտին շունչ, հոգի, լեզու էր տալիս: Ուղիղ է՝ արևը երեսն այրել, գոյնը փախցրել էր, բայց ծիծաղելիս՝ երբ աչք ու յօնքը բաց էր անում, կարծես վարդ էր բացում, երեսիցը լոյս թափում: Նրա հրացանի դնդակը սպարդիւն չէր անցնում: Սիրտը այնքան բարի էր, որ զուր տեղը թուշուն էլ չէր սպանում, մրջիւնը չէր կոխում, բայց երբ թուրբերը գնում, այդին լցում էին, կամ իրան էին ուզում սպանել կամ դրացուն, այն ժամանակ եթէ երկնքումն էլ լինէր, ցած էր իջնում. գիւղի ծայրիցը ձայն տային, խկոյն, մի ակնթարթում, պատրաստ էր, և եթէ բան խօսքով չէր վերջանում, այն ժամանակ նա իւր սրի, հրացանի ու բաղկի շնորհքն այնպէս էր ցոյց տալիս, որ թշնամին մնում էր կատու դարձած²⁾, կամ նրա ձերքին զոհ էր գնում:

Այնչափ ուժեղ էր, որ ձեռքը տղամարդու գօտիկը ձգելիս՝ հաւի ձագի պէս բարձրացնում, իւր գլխի ծայրին էր հասցնում, պտոյտ տալիս և կրկին ցած բերում: Ձի հեծնելիս՝ հէնց որ ձերքը բարձրացնում էր, առիւծ ձին խոնարհում էր ու մէջքը դէմ անում: Գոմշի կամ եզան պարանոցին մէկ սուր խփելով՝ այնպէս

1) (Wie) mit der Feder (dem Stift) gezogene Brauen = schön geschwungene, regelmäßige Augenbrauen. Der im Orient als Tod allgemein gebräuchliche Ausdruck kommt von der Sitte, den Brauen mit irgendeinem Farbstoff nachzuhelfen.

2) Zur Rahe werden = cleud werden.

էր դուրս կտրոււմ, որ սրի ծայրը գետինն էր խրոււմ: Շատ անգամ քսան ասպակի իւր կոթովն էր փակցնում: Թուրքերը, նրա անուռը լսելիս, լեզապատաս էին լինում: Յաճախ, կուռի ժամանակ, հէնց որ նրա ձայնը լսոււմ էին, ճանճի պէս ցրոււմ, ցիր ու ցան էին լինում, կորչում: Մականուռը Ասլան-Բալասի¹⁾ էին գրել:

Բայց այսքան զարմանալի յատկութիւններն ունենալով դարձեալ երեխայի հետ երեխայ էր, մեծի հետ մեծ: Խանի²⁾, շահի³⁾ առաջն այնպէս էր կանգնում, պատասխան տալիս, որ կարծես թագաւորի որդի լինէր: Ծիծաղն ու խնդութիւնը նրա երեսից պակաս չէր երբէք. այնքան պարզ է նրա ոիրտը, այնքան հանգիստ նրա իղձմտանքը, այնքան արդար նրա հոգին: Նրա ամեն մի խօսքը անգին դոհար էր: (Խ. Արովեանց:)

Wörterliste

zu den Befestigten ohne Übersetzung¹⁾.

Ա.

Ազահութիւն Bier
ազատութիւն Freiheit
ազդ Nation, Volk
ազգական Verwandter
ազգային national, Volks-

ազդել einflößen, Einfluß aus-
üben
ալէկոծել Wellen schlagen, auf-
wallen
ալիք Welle
ածել gießen, eingießen

¹⁾ Tatarisch; = Töwen-Zunges.

²⁾ Chan.

³⁾ Schah.

⁴⁾ Die Liste enthält nur die etwas selteneren Wörter. Nicht aufgenommen sind Pronomina, Numeralia, Postpositionen, die gebräuchlichsten Konjunktionen und die schon im Vorhergehenden häufiger vorgekommenen Wörter.

ակամայ unfreiwillig, ohne es
 zu wollen
 ակօս Գրիչե
 ահագին ungeheuer
 ահեղ schrecklich, Furcht einflößend
 աղախին Stubenmädchen, Dienst-
 mädchen
 աղաղակել լիցրեն
 աղաձնել rösten
 աղաչանք Bitte, Flehen
 աղնղ Bogen (զ. Եճիւնն)
 աղեղնաւոր Բիւլիւն
 աղքատ arm, Armer, Bettler
 աղօթել beten
 աղօթք Gebet
 աման Gefäß
 ամառ Sommer
 ամբար Տիւն
 ամբարտաւանութիւն Hoch-
 mut, Frechheit
 ամբողջ ganz, unversehrt
 ամենաբեր allesgebend
 ամուսին Gatte, Gattin
 ամուսնանալ heiraten
 ամրոց Եճիւն
 այգի Garten, Weinberg
 այժմ jetzt, gegenwärtig
 այծեամ Gemse
 այր Mann
 այրել brennen, verbrennen
 այրիութիւն Wittwerſchaft
 ամենաբնտիր allerbeste

Տիարմենից.

անաղատ Wüste
 անասուն Vieh, Rindvieh
 անարդել ohne Hindernis
 անարիւն blutlos, blutleer
 անդամ mal
 անդին preislos, von großen
 Werte
 անդուլտ unbarmherzig
 անդադար unaufhörlich
 անդուլ unermüdblich
 անդունդ Abgrund
 աներևոյթ unsichtbar
 անխ Քաճ
 անխնայ erbarmungslos
 անծանօթ unbekannt
 անկողին Bett
 անհետանալ spurlos ver-
 ſchwinden
 անհնարանալ unfolgsam
 անհոյ sorglos
 անձամբ persönlich
 անձնանուիրութիւն Ergeben-
 heit
 անմարմին körperlos
 անյայտանալ verſchwinden, ver-
 loren gehen
 աննման unähnlich, unvergleich-
 lich
 անշարժ bewegungslos
 անուշ, անոյշ süß
 անպիտան Taugenichts, Nichts-
 nuß (auch Adjekt.)
 անսասան unerſütterlich

անտէր }
 անտիրական } herrenlos
 անց Durchgang, Passage
 անցիացնել vergehen, vorüber-
 gehen, verbringen
 անօթ Gefäß, Geschirr
 աշխատել arbeiten, f. bemühen
 աշխարհ Welt; Land
 աշտարակ Turm
 աչ = աչք Auge
 ապագայ künftig; Zukunft
 ապահովութիւն Sicherstellung,
 Sorgenfreiheit
 ապառաժ Fels; Absturz
 ապարդիւն mißlingend, miß-
 lungen, vergebens
 ապրանք Ware
 առակ Fabel, Anekdote, Gleichnis
 առանձին besonders, besonderer
 առատութիւն Ueberfluß, Reich-
 tum
 առաքեալ Apostel
 առարինութիւն Tugend; Mut
 առիւծ Löwe
 առու Bach, Kanal
 աստղիկ Venus
 աստուած Gott
 աստուածածին Gottesgebärerin
 alt. Gen. — ծնայ
 ատեան Tribüne; Sitzungsaal
 արալ schnell

արածել weiden (intr. u. transf.)
 արդ jetzt
 արդար gerecht
 արդարադատ gerecht, recht
 արդէն schon
 արև Sonne
 արժանացնել für würdig er-
 achten; wert halten
 արծարծել erregen, aufwecken,
 erwecken
 արմատ Wurzel
 արմատախիլ: — անել ent-
 wurzeln, mit der Wurzel ent-
 fernen
 արշալոյս Morgenröte
 արշաւանք Überfall, Raub, Feld-
 zug
 արտասուք Träne
 արտաքին äußerer
 արտաքուստ von außen, außer
 արքայութիւն Paradies
 արօտ Weide
 աւաղակ Räuber
 աւերել vernichten, ruinieren
 աի Ufer

Բ

Բազմաթիւ zahlreich
 բազմոց Divan
 բազմութիւն Menge
 բազուկ Arm

բաժակակայ Untertasse
 բաժանումը 2 Teilung, Ver-
 teilung
 բախտ Glück
 բակ Hof; Korridor
 բաղդ = բախտ
 բան ապլ leihen
 բանեցնել arbeiten lassen
 բանիլ arbeiten
 բանտարկել ins Gefängnis
 iverfen
 բառ Wort
 բաստեռուն Beinhufeisen
 բարակ Jagdhund
 բարբառ Dialekt, Mundart
 բարկկենդան Butterwoche
 բարկութիւն Zorn
 բարձ ճիսսեն
 բարձրականդակ Hochebene,
 Hochplateau
 բացի außer
 բաւական ziemlich, genügend
 բեռ Last
 բեռնաւոր Last-,
 բերան Mund
 բերք Produkt
 բիրտ grob, roh, rauh
 բիւր 10000
 բնագիր Original, Text, Urtext
 բնակարան Wohnort; Wohnung
 բնակութիւն Wohnort (Domizil)
 բնաւորութիւն Charakter

բնիկ heimatlich, eingeboren
 բնութիւն Natur; Charakter
 բովանդակել enthalten; ent-
 halten können
 բորբորել f. entzünden
 բոււն eigentlich, wirklich
 բուրաստան Blumengarten

Գ

Գահակալ regierender Souverain
 գահաւորակ Sopha
 գաղթական Kolonist; Aus-
 wanderer
 գաղթել auswandern
 գաղտնիք Geheimnis
 գանձ Schatz, Fiskus
 գաւառատէր Provinz-, Be-
 zirksvorstand
 գգուել liebkoosen
 գեղեցկութիւն Schönheit
 գետին Erde; Boden
 գետնախոր unterirdisch
 գերան Balken
 գերդաստան Familie
 գերեզման Grab
 գլխաւոր barnherzig
 գինեբեր weintragend, Wein-
 գնդակ Kugel
 գոհար Edelstein, Juwel
 գողանալ stehlen

գոմ Stall
 գոմէշ Büffel
 գոյն Farbe
 գոնէ wenigstens
 գոչել rufen, ausrufen
 գովել loben
 գործարան Fabrik, Ort, wo
 etw. hergestellt wird
 գութան Flügel
 գումարտակ Eskadron
 գունդ Regiment
 գուշակում Befragung der
 Zukunft, Orakel
 գրկել umarmen
 գրուածք Schreiben; Geschrie-
 benes

Դ

Դադարել aufhören
 Դադարեցնել aufhören machen,
 beendigen
 Դահլիճ Saal
 Դայեակ Erzieher
 Դատաստան Gericht, Tribunal
 Դատարկաշորջիկ Tagedieb,
 Nichtstuer
 Դատաւոր Richter
 Դատել richten; beurteilen
 Դար Jahrhundert
 Դարման Heilmittel, Arznei
 Դարմանել heilen, behandeln;
 nähren

Դեռևս noch
 Դէմ gegenüber; — անել ı.
 füßen (auf)
 Դէմք Gesicht, Antlitz
 Դէնծգել niederwerfen, abwerfen
 Դէպի zu, nach . . . zu
 Դիմանալ ausshalten, ertragen
 Դիպչել treffen, geraten
 Դիտել beobachten
 Դիրք Lage
 Դիցուհի Göttin
 Դիցազն Held; Halbgott
 Դող Bittern; Fieber
 Դուրս draußen; außen
 Դրախտ Paradies
 Դրացի Nachbar

Ե

Եգ Ochse, Stier
 Եթէ wenn
 Ելլել steigen; hinaufsteigen;
 ı. erheben
 Ելնել hinausgehen
 Եկեղեցի Kirche
 Եղանակ Jahreszeit
 Ետև Hinterteil
 Երազ Traum
 Երամ Herde
 Երանելի glücklich, selig
 Երանի (Interj.) Glück!

երբէք nie
 երգուել յիմօրն
 երես Gesicht
 երեսարբիչ Handtuch
 երևան — ելնել } sich zeigen,
 երևել } erscheinen
 երիտասարդ Jüngling
 երկայն lang
 երկիւղ Schrecken
 երկնաւոր himmlisch, Himmelz=
 երկրագործական Landbauerz,
 բաւերlich

Ձ

Ձայրանալ zürnen; zornig w.
 զանազան verschieden
 զանազանել unterſcheiden
 զարդարանք Schmuck; Aus-
 յիմուծung
 զարդարել aufräumen, ſchmücken,
 verziern
 զարհուրելի ſchrecklich
 զաւակ Kind, Nachkomme
 զբաղել sich beſchäftigen
 զգուշանալ j. hüten
 զետեղել hineinſtellen, hineintun
 զոհ Opfer; — զնալ sich als
 Opfer bringen, ſich opfern
 զուարթ munter; fröhlich, wohl-
 auf

զուարթութիւն Zerſtreuung,
 Vergnügen
 զուր, — տեղը umionſt, ver-
 gebens
 զրկանք Verluſt; das Entbehren
 զօրաւոր ſtark; mächtig

Է

Էլի wieder
 էրէ Bild

Ը

Ընդարձակ weit, ausgedehnt
 Ընդունել empfangen, aufnehmen
 Ընդանիք Familie

Թ

Թաղել begraben; eingraben
 Թախառական Vagabund; Wan-
 derer
 Թափել vergießen, ausgießen
 Թեթևամիտ leichtſinnig
 Թեթևացնել erleichtern
 Թեկուզ ſogar
 Թեպէտ obwohl
 Թթու ſauer
 Թիկունք Rücken, Raum zwiſchen
 den Schultern
 Թխագոյն brünett; dunkelhäutig

Թխել baden

Թշնամի Feind

Թոթովելլ sammeln

Թուլանալ abſchwächen; ſchwäch
n.

Թուխ brünett; braun; dunkel
(ſ. Թխագոյն)

Թուրք Tatare

Ժ

Ժայռ Fels

Ժպիտ Nätheln

Ի

Ի in: Ի սէր um . . . willen

Իմաստուն weiſe; der Weiſe

Իջւցնել herab, hinablaſſen

Իջնել abſteigen; hinab, herab-
ſteigen

Իւղ Öl

Լ

Լալագիւն mit Weinen; weinend

Լարել anziehen, ſpannen

Լեղապատան v. Schreck ganz
gelähmt

Լեռ Berg

Լերկ haarloſ; nackt

Լեփ: — Լեցուն übervoll

Լծակից Gatte, Gattin; Ehepaar

Լուռ ſchweigſam; ſchweigend

Լուսամուկ Fenster

Խ

Խաբել täuſchen, betrügen

Խաղալ ſpielen

Խաղաղ ruhig, friedlich

Խաղաղութիւն Friede

Խաչապսակ kreuzförmiger Kranz

Խառնուած gemiſcht

Խաւար dunkel, finſter

Խելագար irrfinnig

Խելք Verſtand

Խելօք verſtändig; geſcheid

Խելճ arm, elend

Խենթ wahnsinnig

Խիղախութիւն Rühnheit, Frech-
heit

Խիստ ſehr

Խղճալ ſich erbarmen; Mitleid h.

Խղճմտանք Gewiſſen

Խնայել ſparen; ſchonen

Խնդութիւն Freude

Խնդրակ Bittſteller, Bittender

Խնդրուածք Bitte

Խնջոյք = Խնճոյք Feſt, Feſt-
ſchmauſ

Խոհարար Koch

Խոնարհ friedfertiger; ergeben

Խոնարհել ſich ergeben

Խոնարհութիւն Ergebung

խոտ Gras; շոր — Heu
 խոտանոց Heuschneune, Heuschober
 խոտեղէն Pflanzen-, pflanzlich
 խոր tief
 խորամանկութիւն Vistigkeit
 խորհուրդ Rat
 խորք Tiefe
 խուլ tot, düster, abgestorben
 խուղ Kammer, schlechtes Halb-
 zerfall. Zimmer
 խաիր Matte
 խրել hineinstecken, hineintun
 խիել schließen; einen Schlag
 tun; սուր — einen Schlag
 mit d. Schwert geben

Օ

Օածկել zumachen; zudecken;
 bedecken
 ծածկոց Decke
 ծաղիկ Blume
 ծաղկալից } blumig, reich an
 ծաղկաւէտ } Blumen, blühend
 ծաղկեայ Blumen=
 ծաղր Lachen; Spott
 ծայր Ende, Spitze, Gipfel
 ծանակ: ծաղր ու — Schande
 ծանօթ Bekannt
 ծերուկ } Alter, Alterchen;
 ծերունի } Greis

ծիծաղել lachen
 ծխոտել einräuchern; mit Rauch
 bedeckt, verraucht
 ծծել saugen
 ծնել gebären; geboren w.

Կ

Կազմել bilden, ausmachen
 Կաթիլ Tropfen
 Կախել hängen, aufhängen
 Կաղանկ Neujahr
 Կամք Wille; Absicht
 Կայտառ lebhaft
 Կայք Habe; Vermögen
 Կանաչ grün
 Կանգնել stehen, aufstehen
 Կանգնեցնել stellen, aufstellen
 Կանոնաւոր regelrecht
 Կանչել rufen
 Կապել binden
 Կառավարել verfügen, verwalten
 Կառուցանել bauen, errichten
 Կատարել vollkommen
 Կատարել erfüllen; ausführen
 abhalten
 Կատու Raße, Kater
 Կարգել einrichten, veranstalten
 Կարեկից teilnehmend, wer teil=
 nimmt
 Կարկաջել rieseln, plättern

կարօտ *nötig habend*; — քաշել *sich sehnen nach*; — մնալ *daßf.*

կենդանի *Lebendig*
 կենցաղասէր *Lebensfreudig*
 կերակրուել *sich nähren*
 կերպ *Art u. Weise*; *Form*
 կերպարանք *Figur, Art, Form*
 Bild

կից *anstoßend*
 կնճիռ *Falte*
 կշիռ *Gewicht, Bedeutung*
 կշուել *wägen*
 կշտանալ *satt w.; s. jättigen*
 կոթ *Handhabe*
 կոխել *zertreten*
 կողքին *neben*
 կոչել = կանչել
 կով *Stuh*
 կոտրուել *zerbrechen, brechen*
 (intr.)

կորել *sich packen, s. davon machen*
 կորիւն *Zunges*
 կործանել *zerstören*
 կորչել *verlieren; irgendwohin*
 — *geraten, verloren gehen*
 կոթնել *sich lehnen an, sich*
stützen auf
 կռիւ *Streit, Zank, Kampf*

կտրել *reißen, zerreißen, schneiden*
 ջուրը — *das Wasser ab-*
dämmen

կտրիճ *tapfer*
 կրել *ertragen, tragen*
 կրկնել *wiederholen*
 կրնկակոխ վազել *verfolgen*

Հ

Հագուստ *Kleidung*
 Հազարաւոր *tausendfältig; 1000*
 Հալածել *verfolgen*
 Հալել *sichmelzen*
 Հալուած¹⁾ *mager, abgezehrt*
 — լինել *abmagern*
 Համակ *beständig*
 Համահաւասար *gleichmäßig*
 Համաշխարհական *internatio-*
nal, Welt-
 Համարել *halten für*
 Համարձակ *kühn*
 Համբաւ *Nachricht*
 Համբերել *dulden, aushalten*
 Համբոյր *Stuß*
 Համեմատ *entsprechend*
 Հայեացք *Blick; Ansicht*
 Հայրապետ *Patriarch, Hohe-*
priester

¹⁾ Auch getrennt geschrieben: Հալ ու մաշ

Հայցել *bitten, flehen*
 Հանդչել *ausruhen*
 Հանգստարան *Friedhof*
 Հանդէս *Fest, Feierlichkeit*
 Հանդի *Feld*
 Հանդիպել *ſ. treffen, begegnen*
 Հանդիսական *Augenzeuge, Teil-*
nehmer (an e. Fest)
 Հանել *herausnehmen, heraus-*
ziehen, գուրմ — herausziehen
 Հառաչանք *Seufzer*
 Հասակ *Alter; Wuchs*
 Հասարակ *allgemein, öffentlich*
 Հասցնել *verschaffen; hinführen,*
herführen
 Հարազատ *verwandt*
 Հարս *Braut; Schwiegertochter*
 Հարսանիք *Hochzeit*
 Հարստութիւն *Reichtum*
 Հացթուփ *Bäcker*
 Հաւատ *Glaube*
 Հաւաքել *versammeln, sammeln*
 Հեղ *jauch*
 Հեթանոսութիւն *Heidentum*
 Հեցնել *aufsitzen; reiten; ձի —*
ſ. aufs Pferd setzen, reiten
 Հեռանալ *ſ. entfernen*
 Հզօր *mächtig*
 Հէնց *woeben*
 Հիւր *Gast*
 Հնչել *flingen; aussprechen*

Հոգևոր *geistlich*
 Հոգս *Sorge; Plackereien*
 Հողմ *Wind*
 Հոյակապ *prächtigt, grandios*
 Հոտաւէտ *dustigt, wohlriechend*
 Հորթ *Kalb*
 Հսկայ *Rieje*
 Հսկողութիւն *Aufsicht*
 Հրամայել *befehlen*
 Հրացան *Flinte, Gewehr*
 Հրաւէր(ք) *Einladung; Fest*
 Հրեշտակ *Engel*
 Հօտ *Herde*
 Հօտաղ *Hirte*

2

Զգտել *streben nach*
 ձեռք *Hand*
 ձև *Form, Figur, Façon*
 ձէթ *Öl*
 ձիթահանք *Ölmühle*
 ձոր *Schlucht, Hohlweg*

ճ

ճակատ *Stirne; տան — Fassade*
 ճանճ *Fliege*
 ճիւղ *Zweig*
 ճշմարիտ *wirklich, wahr*
 ճոխ *im Überflus, üppig, reich*
 ճպողա *Heuschrecke*

Մ

Մականուհ Տիգնամ, Beiname

Մահ Զոծ

Մահաբեր տոճբրինգենդ

Մաղթել բիտեն

Մայրենի Մուտեր-, մուտերիկ;

— լեզու Մուտերսբրաչե

Ման գալ իսպազիրեն գեհեն

Մանկութիւն Ինդիւնիտ

Մանան Աւսբաւրնգսկամեր,
Յորրատսկամեր

Մասնակից տեյլնեհմենդ ան —

լինել տեյլնեհմենդ

Մասնակցել տեյլնեհմեն

Մատաղ յունգ, յունգենդիկ; Օքսեր

քել — (աւճ արեւիդ — ,

կեանքիդ —) մուրիլ. մուցե

իչ ճեյն ֕քսեր ին = իչ բիտե

ճիչ, ինե ճիչ ան, ին իս գուտից

Մատուցանել անբերեյլեն, ինեյլեն,
իչենկեն

Մարագ Տրոսիսչեյնե

Մարգ Յիւսե

Մարդարէ Քրոքսիտ

Մարդրիտ = մարդարիտ Քերլե

Մարմին Ինդեր

Մարմնաւոր Ինդերիկ

Մարուր ին

Մեծասքանչ հուգեյրմուրճից

Մեհեան հեյնուսիչեր Էմպել

Մեղմիկ իւււաչիկ, յար, մեյիչ

Մեղք Տունդե

Մենակ, մեն-մենակ անբեյն

Մերժել անբյալեն, վերմերթեն

Մերձակայ ին, ին ճ. Ռուգե
բեյնդիկ

Մէշք Էյլե, Ինքր, Էյլեբեյտե

Միարանել անբեյնկոմմեն

Միակ ինքից

Միամտութիւն Ռայուտիտ; Տեյմ-
պլիցիտիտ

Միայնակեաց Էյնսիյեդլեր

Միանալ ի. վերեյնից

Միայլոս գլեյիւմաչից, ինքերլե

Միասին յանբարեյն

Միացնել վերեյնից

Մինչ, մինչև ին

Միջնաւայր Զենտրում, Միտե

Մխիթարիչ Էրուստեր

Մխիթարութիւն Էրուստ

Մշակ Արբեյտեր, Վաստրույր

Մշակութիւն տուցլիչե Արբեյտ,
Տալեյնդերեյ

Մոմ Զերցե

Մոռանալ վերցեյն

Մորթ Զել, Զայտ, Քելց

Մութ ճանկ

Մութարալ Անբիչտ, Զել

Մութարալան Յեյտլեր

Մարկ, — տալ, — անել
անբերեյն անբ. ինքերլե
աւսբարեյն անբ. ինքերլե

մրջիւն Ameise
 մրցանք Wettbewerb, Streit

Յ

Յաղթանդամ groß gebaut
 յաճախ häufig, oft
 յանդուզն frech
 յանկարծ plötzlich
 յանձն, — առնել auf i.
 nehmen
 յատակ Boden
 յարգանոց Strohscheune
 յարկ Etage
 յարմարութիւն Bequemlichkeit,
 das Nötige
 յաւերժ, հաւերժ } ewig, un-
 յաւերժական } unterbro-
 յաւէտ ewig } chen
 յաւիտենական ewig
 յափշտակել rauben
 յափշտակութիւն Raub, Unter-
 gang
 յիշատակ Gedächtnis, Erinne-
 rung
 յիշատակել i. erinnern an, er-
 wähnen
 յիշել i. erinnern
 յոյս Hoffnung
 յօժարութիւն Übereinkunft
 յօնք Braue

Ն

Նախ zuerst, zuvor
 նախագաւիթ vorderer Hof
 նախանձ Neid, Eifersucht
 նախատինք Schande; Tadel
 նախիր Herde
 նախկին frühere, gewesene
 նախնական primitiv; seit un-
 denkl. Zeiten
 նախնիր Ahnen, Vorfahren
 նախապետական patriarchalisch
 նախրապան Hirte
 նահատակել für den Glauben
 töten
 նահատակուել für den Glauben
 sterben
 նաւուս Ehre
 նաւահանգիստ Port, Hafen
 նաւասարդ der 1. Monat des
 armen. Kirchenkalenders
 նեղացնել betrüben; ärgern
 ներկ Farbe
 ներկայացնել vorstellen, dar-
 stellen
 ներս innen, hinein
 ներքե hinab
 ներքոյ unter
 նշանակել bedeuten
 նշանաւոր berühmt, bemerkens-
 wert
 նշմարել bemerken

նորածին neugeboren
 նորէն von neuem
 նուագ Musik; Musikstück
 նուիրել opfern; weihen
 նպատակ Absicht; Ziel

Շ

Շաբաթամուտ Vorabend des
 Samstags
 շինուածք Gebäu; Aufbau, An-
 lage
 շղթայակապ in Ketten gelegt;
 gefesselt
 շնորհ Dank; Geschenk; Fähigkeit
 շշուշջ Flüstern; Murren
 շող Strahl; Glanz
 շունչ Atem; Geist
 շուռ սալ umdrehen, umkehren
 շուք Schatten
 շրթունք Lippen
 շրջակայք Umgebung
 շրջապատ Umfang; Perimeter

Ո

Որբալ stöhnen; weinen; beweinen
 օղորմելի elend; armselig
 օղորմութիւն Gnade; Almosen
 օղջ ganz; lebendig, lebend
 օսկեցօծել vergolden

օստայն Gewebe; սարգի —
 Spinnwebbe
 օլ wer; Interj. o!
 օտ Fuß; Bein
 օրբ Waise
 օրդ Wurm
 օրոշել auszeichnen; f. hervor-
 tun; absondern
 օրպէս wie, auf welche Weise
 օրս Jagd
 օւժեղ stark, kräftig
 օւլ Ziegenböckchen
 օւղեղ Hirn, Mark
 օւղի Pfad, Weg
 օւղիղ gerade
 օւղղորդ steil, gerade
 օւշ spät
 օւստի deshalb
 օւտելիք Nahrung; Eßbares;
 Eßvorräte
 օւրասուտիւն Freude

Չ

Չարչարանք Qual; Leiden-
 schaften
 չարչարել quälen; martern
 չնչին nichtig
 չուել f. auf den Weg machen;
 fortziehen
 չօքել (= չօկել) niederknien
 չօքչօք kniend, auf d. Knien

Պ

Պակաս fehlend; — մնալ fehlen
 պահպան Beschützer; Wache
 պահել bewahren, verwahren;
 beschützen
 պահպանել bewahren
 պաղատել anflehen; bitten
 պայծառ klar, hell
 պայծառութիւն Verklärung
 պանդուխտ Wanderer; wer in
 der Fremde lebt, Fremder
 պանծալի berüht, ruhmvoll,
 lobenswert
 պաշար Vorrat
 պաշտպանել verteidigen, schützen
 պաշտօնեայ Beamter; Dienender
 պապ Großvater
 պապական Adj. von պապ
 պառկել liegen, f. legen
 պատ Mauer
 պատահել geschehen, passieren
 պատառ Stüdt; Bissen
 պատառոտել reißen; zerreißen
 պատառոտած zerrißene Stelle
 պատել umgeben, umringen;
 einhüllen
 պատժել bestrafen
 պատկանել gehören
 պատճառ Ursache
 պատուական ausgezeichnet
 պատուհան Fenster

պարանոց Hals
 պարզ einfach, klar, rein
 պարզութիւն Einfachheit, Klarheit
 պարիսպ Mauer, Umgebungsmauer
 պարտէզ Garten
 պետ Anführer, Chef, Vorstand
 պերճ prachtvoll, fein
 պոկ տալ loslassen
 պտոյտ Umdrehung; — տալ drehen

Ջ

Ջարդել zer schneiden, zerstückeln
 ջերմ heiß, warm; Hitze
 ջոկել auswählen
 ջուխտ Paar
 ջրահարկեր Mühle
 ջրաղաց Mühle
 ջրհեղեղ Sintflut

Ի

Իոճիկ Gehalt

Ս

Սաղ mus. Instrument
 սաղմոս Psalm
 սապոն Seife

սառած erfroren, frierend
 սառոյց Eis
 սաստիկ stark; streng
 սաստկութիւն Strenge; Graus-
 samkeit
 սատանայ Satan, Teufel
 սար Berg
 սարաւանդ Vorsprung; Vor-
 gebirge
 սարդ ու կարդ Sachen; Hausrat
 սարդ Spinne
 սարսափել erschrecken (intr.)
 սարսեցնել zum Zittern bringen
 սղաւոր in Trauer befindlich;
 Trauer-
 սեղանատուն Speisezimmer
 սեպհական eigen
 սերունդ Generation; Geschlecht
 սեփական = սեպհական
 սիւն Säule, Pfosten
 սխալել sich täuschen
 սովոր gewohnt
 սովորութիւն Gewohnheit
 սուր scharf; Säbel
 սպաւնալ drohen
 սպասաւոր Diener, Aufwärter
 ստանալ erhalten, bekommen
 ստուեր Schatten
 ստրուկ Sklave
 սրահ Saal
 սրբազան heilig

սրբել reinigen, läutern
 սրինգ Schalmei
 սփրոց Tischtuch

Վ

Վալ Weinstock, Weinrebe
 վազել laufen
 վազվզել umherlaufen
 վազվառել laufen
 վախ Schreck, Angst, Furcht
 վախճան Ende
 վաղ frühere, früh
 վայրագ wild
 վայելք Vergnügen
 վայրենի wild; Wilder
 վառել anzünden; heizen
 վար = վայր
 վարագոյր Vorhang
 վարձել mieten; entleihen
 վեհ hoch, hoch gelegen
 վերարկու Oberkleid; Überzieher
 վերջացնել beendigen, enden
 վերջին letzte, der letztere
 վիշտ Kummer, Sorge
 վրան Zelt
 վրդով, վրդովմունք Erregung,
 Aufregung

S

Տաճիկ Türke
 տանջանք Dual

տանտէր Hausherr
 տապան Arche
 տառապանք Glend, Unglück
 տարածութիւն Raum
 տարեգլուխ }
 տարեմութ } Jahresanfang
 տաւար Hornvieh
 տաք warm
 տեսակ Art, Sorte, Spezies
 տեսիլ Sehen, Gesicht
 տեւել dauern
 տիրամայր Mutter Gottes
 տկարութիւն Schwäche; Krank-
 heit
 տղայամիտ kindisch, kindlich
 տնտես Wirtschafstler; wirtschafst-
 lich (Ökonom)
 տող Linie
 տպաւորութիւն Eindruck
 տրտում՝ traurig
 տօն Fest, Feiertag

Յ

Յած niedrig; hinab, hinunter
 ցանկալի erwünscht, wünschens-
 wert
 ցանկութիւն Wunsch, Begehren
 ցատկել }
 ցատրոսել } springen, rennen

ցաւակից mitfühlend
 ցերեկ Tag; ցերեկը am Tage
 ցիր շerstreut; ցիր ու ցան dass.¹⁾
 ցոլալ brennen; glänzen, reflek-
 tieren
 ցոյց տալ }
 ցուցանել } zeigen
 ցրուել zerstreuen, herumwerfen
 ցողել bewässern

Փ

Փախչել davonlaufen, fliehen
 փակցնել fliehen machen; ver-
 jagen
 փակել verschließen, zumachen
 փառաւոր schön, prächtig
 փառաւորել preisen, verherr-
 lichen
 փարախ (Schaf)stall
 փափազ starker Wunsch, Sehnen
 փափկահնչիւն zartklingend
 փափկասուն } verzärtelt;
 փափկասնունդ } zart, weichlich
 փափկութիւն Weichheit, Zart-
 heit
 փճանալ vergehen, vernichtet w.,
 untergehen
 փոխարինել ersetzen, kompen-
 sieren

¹⁾ Ասի ցանուցիր

փոխել tauschen; *ուրը* — über
 etw. hinüberschreiten
փոխուել sich verändern; sich
 umkleiden
փող Trompete
փոշի Staub
փոշոտել staubig w.
փորձանք Unglücksfall; Probe;
 Prüfung
փորձուած erprobt, erfahren
փուլ Einsturz; Fall; — *գուլ*
 einstürzen
փշանալ f. *փձանալ*
փրկուածիւն Rettung

Ք

Քահանայապետ Hohepriester
քայլ Schritt
քանդել zerstören, ruinieren
քանց = *քան* als (nach Komp.)

քաշ Gewicht; — *տալ* dahin-
 schleppen, mit sich schleppen
քաջ tapfer
քաջութիւն Tapferkeit
քառակուսի viereckig
քարանալ versteinern
քարափ steinigtes Ufer
քարեղէն steinern
քարուքանդ zerstört, zerbrochen
քնքոյշ zart, weich
քշել jagen, treiben
քուրդ Kurde
քսակ Beutel
քրիստոնէութիւն Christentum
քրմապետ Oberpriester

Օ

Օտարական Fremder, Ausländer
օրէնք Gesetz, Recht
օրհնել segnen

Anhang.

Orthographische Beihilfe¹⁾.

Mit *o* werden geschrieben im Körper des Wortes:

Ակօս Furche	Բօա Boa (Schlange)
աղօթք Gebet ²⁾	բօթ traurige Nachricht
աղօթ düster	բօրսայ Börse
աղօրի Mühle	Գործօն tätig
աղօրիք Backenzahn	գօտի Gürtel
աժօթ Schande, Scham	Դբօջ Fahne
անօթի hungrig	Եղբօր v. եղբայր Bruder
առաւօտ Morgen	եօթն 7
առօք — փառօք feierlich	Զբօսանք Spaziergang
արդեօք etwa	զգօն weise, Klug
արտօնութիւն Privileg	ղօդ Band (n. im übertr. Sinne)
արտօսի Träne	զօղօ ungeheuer
արօս Treppe	զօր Tag
արօտ Weide	
արօր Pfug	

¹⁾ Aus *Մ: Աբեղեան: Տարրական քերականութիւն*. (Elementargrammatik) 2. Aufl. Tiflis 1908. Ich habe die Liste einigermaßen ergänzt.

²⁾ Die abgeleiteten richten sich selbstverständlich nach der Orthographie des Stammwortes.

զօրուժիւն Kraft	Զօն Widmung, Weihung
զօրք Heer	Ղօղանջել können
Թեղանօթ Geißhüz	Ճօճ Sumpf, Schlamm
Թօթափել abschütteln, weg=	Ճօճալ schwanken, schwingen
werfen	
Թօն Regen	Մօտ nahe, bei
Թօշիւլ welfen	մօր v. մայր Mutter
	մօրուք Bart
Իրօր in der Tat	Յօղ Glied, Teil
Լօղիկ Mantel	յօժար gern, freiwillig
Լօշ cyclamen (Pflanze)	յօնք Braue
Լօս Seegrass	յօրանջել gähnen
Խելօր klug, verständig	յօրիներլ einrichten, errichten,
	verfassen
Մանօթ Bekannter	Նախօրօք vorzeitig
Ժղօտ Stengel	նարօտ buntes Band, bei Trau=
	ungen gebraucht
Կարծեօք vielleicht	նօսր selten
Կարճառօտ kurz	
Կարօտ nötig habend	Շօշափել fühlen
Կրօն Religion, göttl. Gejeh	Ոսկեղօժ goldig
Կօշիկ Stiefel	Պաշտօն Pflicht, Amt
Կօտօշ Horn	պնօշ Lippe; Name eines
Հաժառօտ kurz, verkürzt	märchenh. Königs
Հետազօտել erforschen	Պօղոս Paul
Հըրր mächtig	պօղ grau
Հօտ Herde	
Հօտաղ Hirte	Սօլեր Schuh
Հօրրօտ -- մօրրօտ lieblos. Wort;	սօս, սօսի Platane
ein Pflanzenname	սօսիւն Raufchen (der
Հօր v. Հայր Vater	Blätter 3. B.)

Վաղորօրօք zeitig
 Վառօղ Pulver
 Տօթ Hitze, Dampfigkeit
 տօն Feiertag
 Տօղ Tau
 ցօղուն Stengel

Քօղ Schleier, Vorhang
 քօշ Ziegenbock

Օրօճ eine Muschel
 օրօր Wiegenlied¹⁾

Mit է werden geschrieben:

Ախտածէտ krank, schwach
 աղէտ Glend, Unglück
 աղուէս Fuchs
 ամէն Amen
 անէծք Fluch
 անշէջ unauflöslich
 անվրէպ fehlerlos
 անօրէն gefesselt, Ausbund, ver-
 worfener Mensch
 ապաւէն Zufluchtsort, Asyl
 առնէտ eine Eichhörndenart
 ասպարէզ Laufbahn, Rennplatz
 արևակէզ sonnenverbrannt
 Բղէզ Käfer
 բուէճ eine Gulenart
 Գէթ wenigstens, wenn auch nur
 Գէշ = Լէշ mager, elend
 Գէս lange Haare
 Գէր fett
 Գովէշ Büffel

Դէզ Haufen
 Գէմ gegenüber, gegen
 Գէմք Gesicht, Antlitz
 Գէպ, Գէպի zu, bis, zu . . . hin
 Գէպք Zufall, Ereignis
 Գէս, Գէն dorthin, hierher
 Գէտ Aufseher
 Եղէզ Rohr, Schilfrohr
 Երէց Meister
 Զէն, Գէնք Waffe, Gewehr
 Թէ daß, wenn, Թէպէտ obgleich
 Թէշ See
 Թէշիք Spindel
 Թէկուզ selbst wenn
 Ժապաւէն Band
 Լէշ f. Գէշ
 Խէթ schief
 Խէշ Beth
 Խլէզ Eidechse

¹⁾ Die mit օ beginnenden sind hier natürlich nicht aufgeführt.

Մէգ Tagesanbruch	Շահէն Falte
ծէս Nitus	շէկ rotblond, Blonder
ծողահէն Pirat, Seeräuber	շէն reich, wohlhabend
Կէս Hälfte	շէնք Bau
Կէտ Walfisch; Punkt	շրէշ veget. Leim
Կրկէս Birtus, Reitbahn	Պատճէն Abschrift
Հակամէտ einverstanden, geneigt	պատնէշ Barriere, Barricade
Հանդէպ gegenüber, gegen	պատուէր Vorschrift, Bestellung
Հանդէս Feier, Schauspiel, Zere-	պարէն Ernährung
monie, Revue (Mundschau)	պարտէզ Garten
Հէգ elend, armselig	պէս wie, ähnlich
Հէն Pirat, Seeräuber	պէտք Not, nötig
Հէնք Aufreihen (das)	պէտքական nötig, tauglich
Հէք unglücklich	Ջրվէժ Wasserfall
Հրուէր Einladung, Auf-	Սէգ stolz, hochmütig
forderung	սէզ Kräuter
Հրէշ Wunderding, Phänomen	սէր Liebe
Զէթ Öl	ստէպ oft, häufig
Մէգ Nebel	Վէգ ein Spiel mit Holzstückchen
Սէզ Urin	վէճ Streit, Händel
Սէկ ein	վէճ Abhang, Fels
Սէն = ասեն	վէպ Epos, Roman
Սէջ in, innen	վէտվէտ wellig
Սէջք Mitte, Taille	վէր = վայր
Սողէս = սողէզ Eidechse	վէրք Wunde
Յաւէտ ewig	վրէժ Rache
յաւէրժ ewig	
Նուէր Geschenk	Տգէտ unwissend

Տէգ Լanze, Lanzenſpiße
տէր Herr, Wirt, Beſiſer
տնօրէն Administrator
Փէշ Kleiderſaum
փոխարէն Entſchädigung, Er-
ſtattung

Քարտէզ (geogr.) Karte
քէն Raſche, Raſchſucht
Օրէն, օրէնք Geſetz, Recht

Liſte der nöthigſten grammatikaliſchen Ausdrücke.

Subſtantiv. դոյական անուն	Superlativ գերատրական
Zahl թիւ	աստ իճան.
Einzahl եզակի	Քրոնոմեն դիրանուն
Mehrzahl յոգնակի	„ perf. անծնական դ. ¹⁾
Casus, Fall հոլով	„ demonſtr. ցուցական դ.
Nominativ ուղղական	„ poſſeſ. դիրանուն
Genitiv սեռական	„ interrog հարցական դ.
Dativ տրական	„ relativ. յարաբերա- կան դ.
Akkuſativ հայցական	„ indefin. անորոշ դ.
Ablativ բացառական	Verbum բայ
Instrumental գործիական	Tempus ժամանակ
Locativ ներգոյական	Präſens ներկայ
Vokativ կոչական	Imperf. անցեալ անկատար
Declination հոլովումն	Perf. hiſt. անցեալ կատարեալ
Artikel (մի, ն, ք) դոյական- ների յողերը)	Perf. präſ. յարակատար
Adjektiv ածական անուն	Plusquamperf. գերակատար
Positiv դրական աստիճան	Futur ապառնի
Komparativ բաղդատական աստիճան.	Modus եղանակ
	Indikativ սահմանական

1) = դիրանուն.

Imperativ	Հրահայական	regelmäßig	կանոնաւոր
Condition	պայմանական	abweichend	զարտուղի
Konjunktiv	ստորագասական	unregelmäßig	անկանոն
Infinitiv	աներևոյթ	Defektiva	պակասաւոր
Partizip	դերբայ	Postposition	նախդիր (Neolo-
Gerundium	դերբայ	giſmus)	
Aktiv	ներգործական	Konjunktion	շաղկապ
Passiv	կրաւորական	Adverb	մակբայ
deklinieren	հալովիլ	Interjektion	ծայնարկութիւն
konjugieren	խոնարհիլ		

A. HARTLEBEN'S Bibliothek der Sprachenkunde

für den Selbstunterricht.

In Leinenbänden à Band 2 K 20 h = 2 Mark.

- Altenglisch (Angelsächsisch).** Von *E. Sokoll*. Geb.
- Altfranzösisch.** Von *Dr. E. Nonnenmacher*. Geb.
- Altgriechisch.** Von *W. Schreiber*. 2. Aufl. Geb.
- Anamitisch.** Von *A. Dirr*. Geb.
- Arabisch.** Von *B. Manassewitsch*. 3. Aufl. Geb.
- Arabisch** (siehe Vulgär-arabisch und Syrisch-Arabisch).
- Arabisch-türkisch-deutsches Wörterbuch.** Von *T. Ahsan* und *E. A. Raßpieler*
- Armenisch.** Von *K. Kainz*. Geb.
- Ostarmenisch.** Von *A. Dirr*.
- Assyrische Sprachlehre und Keilschriftkunde.** Von *J. Rosenberg*. Geb.
- Böhmisch.** Von *Prof. Karl Kunz*. 8. Aufl. Geb.
- Bulgarisch.** Von *Fr. Vymazal*. 3. Aufl. Geb.
- Chinesisch.** Von *K. Kainz*. 2. Aufl. Geb.
- Dänisch.** Von *J. C. Poestion*. 2. Aufl. Geb.
- Deutsch für Deutsche u. Ausländer.** Von *Karl Wied*. 2. Aufl. Geb.
- Deutsche Sprache für Böhmen.** Von *R. Jirik* und *V. Syrový*. Geb.
- Deutsch für Niederländer.** Von *F. P. Augustin*. Geb.
- Deutsche Sprache für Polen.** Von *W. Szezawinski*. Geb.
- Deutsch für Russen.** Von *W. Szezawinski*. Geb.
- Deutsch für Spanier.** Von *L. Jiménez*. Geb.
- Deutsch für Ungarn.** Von *F. Görg*. Geb.
- Deutsch-kroatisches Wörterbuch.** Von *Janko Marak*. Geb.
- Deutsch-russisches Wörterbuch.** Von *K. Andrejew*. Geb.
- Deutsch-schwedische Erlefn- und Konversationschule.** Von *K. Wied*. Geb.
- Deutsch-serbisches Konversationsbuch.** Von *Ivan Vasin Popovič*. 2. Aufl. Geb.
- Deutsch-serbisches Wörterbuch.** Von *P. Jovanović*. Geb.
- Deutsch-slovenisches Wörterbuch.** Von *F. Kranaric*. Geb.
- Deutsch-türkisch arabisches Wörterbuch.** Von *T. Ahsan* und *E. A. Raßpieler*.
- Englisch.** Von *R. Clairbrook*. 7. Aufl. Geb.
- Englisch für Kaufleute.** Von *A. Seidel*. 2. Aufl. Geb.
- Englische Chrestomathie.** Von *Dr. H. Bohatta*. Geb.
- Systematisches Wörterbuch der englischen Sprache.** Von *A. Seidel*. Geb.
- Esperanto.** Methodisches Lehrbuch. Von *J. Schröder*. 2. Aufl. Geb.
- Finnisch.** Von *M. Wellwill*. 2. Aufl. Geb.
- Französisch.** Von *L. Schmidt-Beauchez*. 5. Aufl. Geb.
- Französisch für Kaufleute.** Von *A. Seidel*. 2. Aufl. Geb.
- Französisch f. Post- u. Telegraphenbeamte.** Von *Rudolf von Zülow*. 5. Aufl. Geb.
- Französischer Briefsteller für den Auslandsverkehr der Postämter.** Von *R. v. Zülow*. Geb.
- Systematisches Wörterbuch der französischen Sprache.** Von *A. Seidel*. Geb.
- Fremdwörterbuch, Allgemeines.** Von *K. E. Schimmer*. Geb.
- Georgische (Grusinische) Sprachlehre.** Von *A. Dirr*. Geb.
- German Grammar for the use of Englishmen.** (Deutsche Grammatik für Engländer.) Von *A. Seidel*. Geb.
- Grammaire Alemande à l'usage des Français.** (Deutsche Grammatik für Franzosen.) Von *A. Seidel*. Geb.
- Grammatica francese.** Von *S. Peroch*. Geb.
- Grammatica tedesca.** Von *S. Peroch*. Geb.
- Hauptsprachen Deutsch-Südwest-Afrikas.** Von *A. Seidel*. 2. Aufl. Geb.
- Hausanisch.** Von *E. C. Marré*. Geb.
- Hebräisch.** Von *B. Manassewitsch*. 3. Aufl. Geb.
- Hebräische Konversations-Grammatik.** Von *J. Rosenberg*. Geb.
- Hindustani.** Von *A. Seidel*. Geb.
- Holländisch.** Von *D. Haek*. 3. Aufl. Geb.
- Italienisch.** Von *L. Fornasari*. 8. Aufl. Geb.

A. HARTLEBEN'S Bibliothek der Sprachenkunde

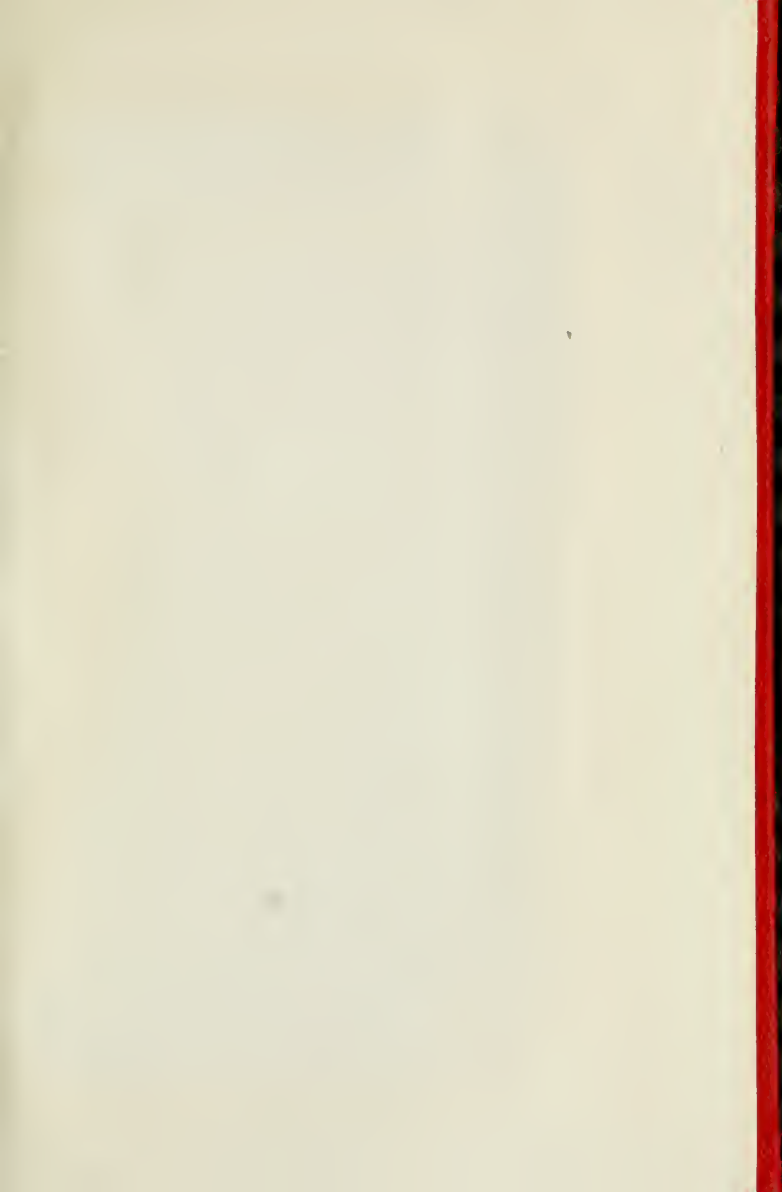
für den Selbstunterricht.

In Leinenbänden à Band 2 K 20 h = 2 Mark.

(Fortsetzung.)

- Italienisch** (speziell für Kaufleute.)
Von *J. Oberosler*. Geb.
- Italienische Grammatik** (nach neuer Methode). Von *H. Krieg*. Geb.
- Systemat. Wörterbuch der Italienischen Sprache**. Von *G. le Boucher*. Geb.
- Japanische Schriftsprache**. Von *A. Seidel*. Geb.
- Japanische Umgangssprache**. Von *A. Seidel*. 3. Aufl. Geb.
- Javanisch**. Von *Dr. H. Bohatta*. Geb.
- Kapholländische Sprache (Burensprache)**. Von *Dr. N. Marais-Hooghout*. Geb.
- Kleinrussisch (Ruthenisch)**. Von *Michael Mitrofanowicz*. Geb.
- Konversationsbuch in 3 Sprachen: Deutsch, Französisch, Chinesisch**. Von *Hsüeh Chi Tschong*. Geb.
- Kroatisch**. Von *M. E. Muza*. 4. Aufl. Geb.
- Kroatisch - deutsches Wörterbuch**. Von *J. Marak*. Geb.
- Langue Russe. Méthode théorique et pratique**. Von *L. Lemonnier*. Geb.
- Lateinisch**. Von *Dr. H. Verner*. 3. Aufl. Geb.
- Lehrbuch der modernen französ., deutsch. u. rumän. Konversation**. Von *A. Frank*. Geb.
- Lettisch**. Von *H. Brentano*. Geb.
- Magyarische Sprachlehre**. Von *E. Krebsz*. Geb.
- Malayisch**. Von *A. Seidel*. 2. Aufl. Geb.
- Mittelhochdeutsch**. Von *K. Kainz*. Geb.
- Neugriechisch**. Von *K. Wied*. 4. Aufl. Geb.
- Neugriechische Chrestomathie**. Von *A. Seidel*. Geb.
- Neupersisch**. Von *A. Seidel*. 2. Aufl. Geb.
- Neusyrische Schrift- und Umgangssprache**. Von *J. Rosenberg*. Geb.
- Norwegisch**. Von *J. C. Poestion*. 2. Aufl. Geb.
- Norwegisches Lesebuch**. Von *J. C. Poestion*. Geb.
- Panstenographie für alle Sprachen**. Von *A. Dirr*. Geb.
- Phönikische Sprachlehre**. Von *J. Rosenberg*. Geb.
- Polnisch**. Von *B. Manassewitsch*. 5. Aufl. Geb.
- Portugiesisch**. Von *Dr. F. Booch-Arkossy*. 3. Aufl. Geb.
- Rumänisch**. Von *Th. Wechsler*. 3. Aufl. Geb.
- Russisch**. Von *B. Manassewitsch*. 5. Aufl. Geb.
- Russisch - deutsche Handelskoresp.** Von *L. A. Hauff*. Geb.
- Russisch-deutsches Wörterbuch**. Von *K. Andrejew*. Geb.
- Samaritanische Sprache u. Literatur**. Von *J. Rosenberg*. Geb.
- Samoanische Sprache**. Von *H. Neffgen*. Geb.
- Sanskrit-Sprache**. Von *Dr. Rich. Fick*. 2. Aufl. Geb.
- Schwedisch**. Von *J. C. Poestion*. 3. Aufl. Geb.
- Serbisch-deutsches Wörterbuch**. Von *P. Jovanović*. Geb.
- Serbisch-Kroatisch**. Von *M. E. Muza*. 4. Aufl. Geb.
- Slamesisch**. Von *Dr. J. F. Wershoven*. Geb.
- Grammatik d. slavischen Sprachen** Von *V. Hruby*. Geb.
- Slovakisch**. Von *G. Marshall*. 2. Aufl. Geb.
- Slovenisch**. Von *C. J. Pecnik*. 3. Aufl. Geb.
- Slovenisch-deutsches Wörterbuch**. Von *F. Kramarič*. Geb.
- Spanisch**. Von *J. M. Avalos de Lima* u. *F. Booch-Arkossy*. 5. Aufl. Geb.
- Spanische Konversationssprache**. Von *J. L. Garcia da Luna* u. *E. Hönncher*. Geb.
- Suahell - Sprache**. Von *A. Seidel*. 2. Aufl. Geb.
- Syrisch-Arabisch**. Von *A. Seidel*. Geb.
- Türkisch**. Von *K. Wied*. 3. Aufl. Geb.
- Türkisch-arabisch-deutsches Wörterbuch**. Von *T. Ahsan* und *E. A. Radspieler*.
- Ungarisch**. Von *F. Görg*. 7. Aufl. Geb.
- Ungarische Grammatik zum Selbstunterricht f. Kaufleute**. Von *F. Görg*. Geb.
- Ungarisches Lesebuch**. Von *F. Görg*. Geb.
- Volapük**. Von *J. Lott*. Geb.
- Vulgär-Arabisch**. Von *A. Dirr*. Geb.

A. Hartleben's Verlag in Wien und Leipzig.

LaArmen
D5995p

Dirr, Adolf

Praktisches Lehrbuch der ostarmenischen
Sprache.

488170

DATE.

NAME OF BOOK

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO., LIMITED

FL 27-4-49

